ПЕРЕЖИТО

ВОЄННИЙ ВИПУСК
24.02.22 – ??.??.??

АНДЕРХАУНД

ПЕРЕЖИТО

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Думаю, не варто пояснювати, що саме «Пережито» за минулий рік і чому позачерговий випуск «Андерхаунда» отримав таку назву. До того ж цей номер для нас не лише «позаштатний», а й скоріше — окремий журнал від редакції «Андерхаунда».

Трохи історичної довідки — не так для вас, як для тих, хто, можливо, читатиме потім.

24.02.2022 російські війська без оголошення війни розпочали повномасштабне вторгнення на територію України та обстріли українських міст, а президент російської федерації володимир путін назвав цю відкриту війну (яку всі українці називали війною ще з 2014 року) «спецоперацією» та поставив за мету взяття Києва «за три дні».

Тож... Маємо, що маємо. Із тієї дати минув цілий рік. Рік... Для опису якого в мене немає слів. Кумедно для письменника, чи не так?

Багато чого змінилось. Змінилось у мені, як у людині. Змінилось у редакції, як у колективі. Змінилось узагалі.

«Пережито» — це номер пам'яті. Тут зібрані художні тексти, щоденникові дописи та поезія звичайних українок та українців, постраждалих від вторгнення росіян на нашу землю, до наших міст та поселень. Але що важливо: це не «стіна плачу» про те, як усе погано, а — рефлексія, осмислення пережитого досвіду. Справжні голоси та думки: як тих, що залишились в Україні, так і змушених виїхати.

Це збірка спільного досвіду, що охоплює період війни від кінця зими до середини весни 2022 року, і тексти ми розставили саме за хронологією подій у них, від перших годин повної сліпоти й глухоти через дим та вибухи й до підняття, зміцнення духу надії з розквітом — так, знаю, що будь-яка поетика тут звучить хибно, але — саме вкраденої весни. Вкраденої, але нашої. Яку попри все ми собі повертаємо.

Саме тому в цьому випуску ми вирішили вказувати авторство текстів не під заголовками, а наприкінці творів — щоби підкреслити головне: не лише автори та авторки, а ми всі пережили ці історії.

Ми не знаємо, що принесе нам цей рік. Але точно можемо сказати, що минулий — ми вистояли.

Із болем та великою пошаною до наших людей — та з люттю, на яку слів немає, до агресора — я завершую вступне слово та поступаюся місцем авторкам та авторам цього випуску.

Головний редактор,
Герр Фарамант

Колись у Чембало

Кварталами нижнього міста, ранковими напівсонними вуличками крокував невисокий чоловік. У його поясному мішечку зі шкіри час від часу щось дзвеніло. Металічний дзвін був чи не єдиним акомпанементом маршу, додавав ритму тихим розміреним крокам. Зрідка верещали, безцільно блукаючи, півні.

Ісидор прийшов із передмістя, де в такий час народ уже працював у полі та на виноградниках, допоки не зійшло пекуче сонце. Місто святого Георгія тільки розминало свої могутні плечі, створені з чисельних майстерень, харчевень, торгових лавок. Поступово відкривались сотні напівсонних очей, а чергова пані розсувала фіранки на своєму балконі.

Містяни помічали Ісидора, це зайве тіло в органічній системі, ремісника у старих чоботах. Та все ж багато хто його добре знав, і деякі, переступаючи через гордість, тихо віталися з ним. Декого вистачило лише на кивок із післясмаком презирства.

«Треба ж, колись ми працювали пліч-о-пліч. Наразі мало хто потисне мою руку».

Нарешті він опинився біля воріт одного з маєтків. Ісидор голосно постукав по брамах, і за ними виник химерний лай. Почулося, як скрипнули двері.

— Треба буде змастити, — пробурмотів Ісидор.

Хазяїн заспокоїв псів і, чіпляючись полами свого парчового халату за кущі троянд, поспішив до воріт. Він охав, проклинав дружину, що насадила так багато квітів, лаяв собак і того, хто приперся в настільки ранній час.

— Ніколас, це я, друже мій.

Йому відчинив не той Ніколас, якого він знав кільканадцять років тому, і навіть із десяток літ назад той був інакшим. Ісидор не міг звикнути до того, що від надлишку хліба і м'яких подушок людина ніби набухає. Йому здавалося, що при кожній зустрічі з Ніко той ставав ще більшим, а сам ремісник усихав. Череп хазяїна дедалі круглішав, і з нього зникали останні клаптики волосся.

Він захопив Ісидора у широченні обійми, що пахли сандалом вперемішок із нічною спітнілістю.

— Ну привіт, старий! Проходь, поснідаємо!

— Ні, спочатку робота. Таке моє правило.

Ніколас махнув рукою, що коштувало йому зусиль, і повів друга подвір'ям, вузькими доріжками крізь оранжереї. Пси напружено скалились на гостя, та не наважувалися зробити й кроку вперед, ніби знали, що отримають гарного копняка. Здавалось, подвір'я не має кінця і краю — так довго вони йшли, і от нарешті спинились біля висохлого ставу. На глибині його виднілось мокре місце — слід від води, що пішла геть і не збиралась повертатись.

— З труб не тече, — зітхнув хазяїн, — ти подивися, з ціною я не поскуплюсь.

— Не переймайся, зроблю все, що зможу.

Ісидор стрибком опустився на дно водойми, якщо тепер її можна було так назвати, і взявся до роботи. Дістав із мішечку інструмент — маленьку, та спроможну пилку й іще кілька знарядь. Стукав молоточком по водопостачальній системі та вслухався у дзвін. Поміж справою думав: невже в місті немає достойного майстра, який міг би зробити цю пльовану справу, що Ніколасу варто було писати старому другу з передмістя? Врешті-решт, можливо, це був привід побачитись.

За деякий час маніпуляцій із трубою Ісидор підняв голову, щоб витерти чоло. Нагорі стояв високий молодик зі світлими пасмами волосся, зібраними за вухами, і дивився за його роботою. Був він неймовірно схожий на Ніколаса років двадцять тому, і від тої схожості майстру стало навіть лячно. На мить Ісидор уявив, що Ніко з'їв чарівних яблук і повернув свою молодість та красу. Хлопчина не відводив від нього очей, ніби зачарований вмілими руками.

— Можу я вам допомогти? — спитав легінь і, отримавши дозвіл, спустився в яму. — Щоправда, не дуже вмію, та я б спробував.

Ісидор показав, де тримати, став хутко пиляти в потрібному місці. Разом вони поралися швидше, юнак допомагав то підкопати, то притримати інструмент. Колись ремісник починав так само, будучи непоганою правицею свого учителя. Вони працювали мовчки,

---

Че́мбало — генуезька, пізніше османська фортеця в Криму, пам'ятка архітектури. Наразі перебуває в межах Балаклави, передмістя Севастополя.

розуміючи одне одного без слів, а по завершенні роботи майстер спитав:

— Як тебе звуть, юначе?

— Анастасієм, — відізвався він. — Батько просив, аби після того, як закінчите, ви зайшли в будинок на обід. Дозвольте, я проведу.

Анастасій подав чоловікові руку, аби той виліз. Як тільки долоні торкнулись одна одну, майстру на думку спало, що руки ці, хоч і не навчені ще техніки та усякого роду мистецтва, з дитинства змащені оліями й материнськими поцілунками, все ж готові пізнавати те, як влаштований світ і, власне, його перетворювати.

Зайшли вони на широку терасу, де на ложі біля столу вже чекав утомлений Ніко. У чані теплої водиці відпочивали його набряклі ступні.

— Уже закінчив? От у тобі я був впевнений. Інший би прововтузився цілий день і ще ціну завищив втричі. Сідай! Мілено, принеси вина моєму другові!

— Там роботи — мізер, — Ісидор присів навпроти хазяїна й обернувся. Анастасій вже чкурнув.

— То що там було?

— Забило в найтоншому місці, та ми все виправили.

— Ми?

— Твій син трохи допоміг мені.

Майстер взяв до рук келих червоного вина і підніс до губ, не наважуючись на ковток. Здавалось йому, що грає воно несправжніми барвами, і за запахом сильно відрізняється від того мусту, який збирав зі своїх виноградників він сам. Таке вино нагадало йому про молоді роки.

— Анастасій? — здивовано шмигнув носом пан. — Не думав, що його руки здатні на щось, крім розпусти. Ми з матір'ю хочемо, щоби він опанував юридичні науки. Трохи грошей тому, трохи іншому — дивись, вже й у верхньому місті буде своя людина у чині судді.

В той час парубок уже бродив садом, але Ніколас підвищив голос так, щоб юнак почув це.

— А він чого хоче?

— Смішний ти такий. Хто його питатиме?

Ніко зареготав, поплескавши друга по плечу.

«По що він прийшов?»

Думки Ісидора полинули далеко вглиб душі. Відчуття самотності не полишало його відтоді, як оселився у передмісті. Проте зараз, в момент зустрічі зі старим товаришем, одинокість нагадала про себе. Ця стара діва тепер сиділа поміж ними, отруївши вино, сповнивши повітря їдким омбре туги. Цей світ був для майстра чужим. Прив'язаність до міста дедалі слабшала, в серці Ісидора воно втратило значення Вітчизни. Остання рідна людина в місті поступово втратила своє справжнє обличчя, або ж, що страшніше — нарешті скинула маску.

— Бачу, справи у тебе йдуть непогано, — погано підібрав вислів Ісидор, — велика домівка, сім'я, господарство. Власне, довго петляти не буду, і ти знаєш, що не вмію.

— О ні, не вмієш!

— Я хочу побудувати храм у місті. Він буде і притулком для бідних, і шпиталем, і лепрозорієм — якщо, не приведи Господь, — майстер тричі постукав по столу, — чума.

— Наче непогано придумав. Отримав дозвіл від магістрату?

Ісидор сумно похитав головою.

— Ще навіть не ходив. Грошей все одно нема.

— І ти вирішив, — не дослухав Ніколас, — що гроші можу дати я?

— Зайняти, на час.

Хазяїн намагався стримати сміх, і навіть прикрив рота долонею. «Треба ж, — подумав Ісидор, — він хоча б робить вигляд, що поважає мене».

— Без відсотків у борг я не даю. Давай будемо чесними — віддати ти не зможеш, а з грошима зараз у мене туго.

— Я чув, нещодавно в місті з'явився новий бордель. Цікаво, хто ж дав на нього кошти?

— От давай тільки без цієї іронії! — роздратовано відмахнувся Ніколас. — Це вкладення, яке примножить статки.

— Та де ж мені зрозуміти таку науку.

— Ти тільки не бери близько до серця, я був би радий допомогти.

— Але не допоможеш?

— Облиш цю справу. Місту не потрібна ні церква, ні притулок.

— Що ж, я тебе зрозумів, — майстер встав і поставив келих, — дякую за прийом. Був щасливий побачитись.

Він знову долав алеї мерзенних троянд, що пахли штучністю та пихато погойдувались на вітру. Собаки проводили його мовчазною ненавистю, ув'язненою в скляному погляді чорних очей.

«Врешті-решт, він не зобов'язаний давати тобі гроші», — думав ремісник. Та більше за все його мучило не те, що він почув, а те, що побачив. Здавалось, не існувало більше ніякого Ніко, за всією цією мішурою він став геть іншою людиною. Ісидор майже дійшов воріт, як побачив під яблунею Анастасія. Юнак дряпав щось на дерев'яній дощечці, і як тільки майстер підійшов — притиснув її до грудей, ніби ховав велику таємницю. Він перелякано дивився на Ісидора, підвівся, і швидко побіг геть.

* * *

Біля майстерні пахло різаною сосною. Анастасій наважився увійти не одразу, вдивляючись у таємничу напівтемряву. Здавалося, хоч ішов він білим днем, уся дорога передмістям була суцільно схована в тумані, що піднявся з Великого Моря. Юнак відчував себе птахом, якого тримали в неволі вічність. Дверцята клітки одчинились, і сп'яніла канарка опинилася перед неосяжним світом. Анастасій бачив море лише здалеку, споглядав не кораблі, а жалюгідні плями на темно-синьому полотні. Пройшовши дорогами передмістя, він ніби пізнавав справжній смак життя.

Люди, що йому зустрічалися, здавались якимись чудними. В своєму мішкуватому одязі, вимазані сажею і пахнучі не єлеєм, але справжнім морем. Звик юнак до хитрості й хижості в очах міських торговців, частих гостей їхньої домівки. Перехожі, що зустрічались йому тут, були позбавлені цієї лукавости, дивились на чужака з недовірою. Час від часу він питав дороги до майстра Ісидора, і звертав увагу на місцеву говірку, яка була позбавлена вишуканості та латинізмів.

Анастасій неголосно перепросив, що прийшов без запрошення, та йому не відповіли. В дальньому кутку приміщення горіло кілька фітилів масляного світильника. Занурюючись у кімнату, парубок мимоволі досліджував побут Ісидора, якщо він тут справді колись працював. Дійшов він до самого столу, де лежала ціла купа планів, креслень і карт. Папір цей не був схожий на той, який купляв батько в генуезьких торговців, що приїздили з Шовкового шляху. На папері було накреслено щось, схоже на схему Чембало, з його замками святого Миколая та святого Георгія, донжонами та передмістям. Біля бухти була якась невідома лінія, така ж, якими позначали кріпосні стіни.

— Щось шукаєш, юначе? — почув він за своїм плечем. Голос Ісидора був впізнавано добрим, як при їхній першій зустрічі.

— Так, я гукав вас, перш ніж увійти.

— Я радий бачити тебе! Невже Ніко відпустив?

Анастасій винувато опустив очі долі.

— Якби ж я в нього питав, — зітхнув він.

— Зрозуміло. То що тебе привело до моїх палат?

Ісидор пройшов за стіл і сховав папери під стіл, по-хазяйськи запалив усі інші ґноти на світильнику. Його обличчя здавалося стомленим, але не старим. На літньому черепі підсвітило шкіру і посивіле волосся.

— Я хотів, щоб ви взяли мене в учні. Так, батько проти, але ми могли б тримати це в таємниці.

Майстер підвів очі на Анастасія, осмислюючи сказане. Ісидор ніколи не брав собі учнів із тих пір, як повернувся з відбудови кріпосної стіни. Із великим сподіванням юнак дивився йому в очі й чекав відповіді.

— Чого б ти хотів навчитися? Повір, батько правий у тому, що тобі треба займатись науками, це була б гарна справа.

— Я не білоручка! — заперечив Анастасій. Здоланий пристрастю, він поліз у свою сумку, звідки дістав кілька дерев'яних дощечок.

На тих шматочках дерева були видряпані кілька портретів і зображення місцевостей Чембало. То були хороші гравюри, не витвори мистецтва, звісно, але той, хто їх створив, мав певний потенціал. На одній із гравюр був зображений сам Ісидор. Юнак зобразив його в моменті, коли той виконував роботу в садку батька. Згорблений, він опустився на коліна, аби послухати де шумить вода.

— Це справді непогано, хлопче, — задумався Ісидор, — та все ж я не митець, а простий ремісник. Як би я не хотів, не можу дати тобі ніякої науки.

— Вдома в мене немає змоги займатись цим стільки, скільки б хотілось. Тим паче, мені треба вчитися заробляти на життя власною працею.

Не розумів Ісидор, звідки в цієї домашньої квітки є стільки потенції стати тереном, що росте попід дорогою. Не розумів, але відчував, як флегма вирує в його молодому тілі, як володіє його думками, і якщо не дати їй волю зараз, стрімкий потік духу рано чи пізно виллється назовні.

— Поглянь навколо себе. Це життя ремісника, що присвятив своє життя розбудові Чембало. Не цього хоче твій батько.

— Я — це я, а не мій батько.

Юнацька пристрасть була тим, що відрізняло Анастасія від Ніко зараз. Та все ж Ісидор ніяк не міг позбутись думки, що перед ним височить колись молодий друг. Тонкі Ніколасові вилиці, високий лоб, прядки шовковистого волосся, що спадають на нього. У спогадах вони належали іншій людині, а тепер...

— То скажи, чого ти хочеш насправді, Анастасію.

Молодик заховав свої вироби в сумку, і за жестом Ісидора присів на стілець.

— Важко сказати, чого я хочу. Точно не того життя, яке мені пропонують. Коли ми ходимо на службу, я дивлюсь на стелю й уявляю, якими фресками б її прикрасив. Можливо, я хотів би писати ікони чи щось таке.

— Агов, Ісидоре! — перервав хтось його на півслові. Слова лунали біля дверей, гостя навідалась несподівано навіть для самого майстра. — Ну і темрява в тебе тут. Нічого, їй-богу, не видно!

До столу пройшла жінка, та так упевнено, ніби вона тут господиня. Підібравши довгу накрохмалену спідницю, аби не вимазати її в тирсі, панянка присіла на один зі стільців.

— І тобі доброго здоров'я, Рахіль. Твоє замовлення ще, — майстер підбирав слово, — не готове.

— Час іще є. А це, — вона подивилась на Анастасія, як на предмет інтер'єру, — що за малий?

— Це мій друг, точніше, син мого друга. То навіщо ти тут, Рахіль?

— А він гарненький. Синку, — шепнула вона, підібравшись ближче до його вуха, — у мене дві чудові донечки, — жартома прошепотіла жінка.

— Якщо прийшла потеревенити, то зараз не час. А якщо по справі — то кажи.

— Дурне ти, — відмахнулась Рахіль, — ще б витрачала свій час на твою халупу! Є звістка від італійців, не сказати, що приємна.

— Якісь чутки?

— Чутки — то в ваших нетрях. Османський флот може прибути в Чембало. Італійці готуються виїхати звідси.

Майстер спохмурнів, хоча не повірив тому, що казала Рахіль.

— Лінія укріплень зовсім не готова. Я навіть не встиг показати проект магістрату.

— Давид бідкається, що кріпосні стіни нижнього міста не витримають. Принаймні довго. Може, треба зосередити сили на їхній обороні?

— Чорт забирай, а як же передмістя? — скипів Ісидор. — Кожен думає лише про власну шкуру, а поліс, себто держава — в першу чергу людська єдність!

Жінка презирливо усміхнулась і стала, поставивши руки в боки.

— Про яку єдність ти кажеш? У Чембало живуть греки, татари, італійці, кінець кінцем ми — юдеї! І знаєш що, старий, коли укріпленням прийде кінець, наш нарід буде першим, хто зазнає ятагану. А ви забудете про єдність, прикриваючись походженням. Я зайду по амулет пізніше!

* * *

Легкою вуаллю літнього дощу вкрила ніч сонні вулиці Чембало. Ховалися під нею площа та її галасливі завсідники, дахи будівель і кріпосні стіни. Може, сьогодні темрява приховувала щось незвичайне. Принаймні щоразу, збираючись патрулювати місто, комендант Марко мимоволі думав про це. Оглядаючи територію з вікна башти-донжона, він бачив, як згорталися пелюстки тої хижої квітки — як торговці згортали і закривали ятки, як танув натовп і все більше пустішали вулиці.

Комендант накрапав собі мікстури із зеленої пляшки, що стояла на шухлядці. На смак вона була ще тим пійлом, до шинку не ходи.

— Сеньйоре Марко, може, ви того, вдома посидите, — тихо сказав один із вартових стрільців, — ми, слово честі, впораємось!

— Не вчи мене жити, синку, — комендант витер вуса і взяв ключі з шухлядки. — Ходімо!

Попри всі можливі хвороби, поки Марко був здатен стояти на своїх двох, зміну він би не пропустив. Комендант стримував кашель, щоб зайвий раз не нагадувати підлеглим про свій стан. Він першим вийшов назовні, і свіже повітря збудило його легені. Моросило, а тому на додачу до звичайного спорядження патрульні носили товсті шкіряні плащі. Дощ робив їх дедалі важчими.

«Якби я залишився спочивати, — думав про себе Марко, — ці браві хлопці сіли б собі в шинку, а не патрулювали місто. Молодість, що з неї взяти!»

Комендант і стрільці рушили містом святого Миколая, без надії сподіваючись, що рейд цей матиме хоч якийсь сенс. Їх стрічали мокрі бруковані вулички, пороги адміністративних будівель, які ще зранку оббивали містяни, що розраховували на справедливий суд. На кожних дверях висіло по масивному замку, всяке віконце було завішене й закрите. Ця частина міста нагадувала коменданту його рідну Геную. Позбавлена життя і спокою цитадель, що завжди говорила вишкіленою латиною, здавалось, вважала себе більш достойною, ніж житлові квартали.

Обійшовши цю поважну даму, одягнену в пишну спідницю високих мурів, комендант хотів зітхнути з полегшенням, та замість того зайшовся громовим кашлем. Він ішов попереду, щоб загін не бачив, як карі очі застилає плівка сліз.

— Чезаре, Беніто, — звернувся комендант до стрільців. — Я піду до аптекаря, а ви — огляньте нижнє місто, як належить. Тільки після того можете відпочити.

— Слухаємось, сеньйоре!

Марко відрахував їм грошей і відпустив. Йому врешті-решт хотілось позбавитись їхньої компанії та пройтись кварталами самостійно. Дощ посилювався разом із ознаками хвороби, тому притулок у домі лікаря був доречний. Вулицями міста лилася невблаганна ріка. «Наче у Венеції», — ностальгічно всміхався Марко, та біль нагадував про себе і змушував зупинятись попід будівлями. Комендант намагався глибоко дихати, розправити легені, та, проходячи ще трохи, мало не падав з ніг.

Піддашшя одного з будинків стало йому в нагоді, тож комендант сперся на стіну і сповз по ній вниз, ніби той струмінь дощу. Кляв себе Марко за старечу впертість, тяжко набираючи

до грудей сповнене сирістю повітря. Він міг би вмерти прямо тут і зараз, йому стало б простіше. І місту б стало легше, бо з'явився б новий комендант, може, м'якший. Певно, бо іншого такого солдафона годі й було шукати.

Перевівши подих, повернувшись до тями, Марко ледве почув, ніби за стіною розбили якусь посудину. То було дивно, адже це місце він добре знав. В будівлі колись було сховище винороба, а тепер, по його смерті, майно було вилучено, а комору взято під замок. Збентежений комендант підвівся та наблизився до дверей: замок справді був на місці, всі вікна цілісінькі.

«Може, якась незграбна миша пробігла», — подумав він.

* * *

— Ви сказились! Тримайте рушника!

В домі фармацевта, біля печі, комендант намагався зігрітися. Навколо, схопившись за голову, бігав хазяїн будинку і сварив Марка за необачність. Він брав із полиць склянки, роздивлявся й ставив на стіл. Ліки потрібно було приготувати.

— Вибачте, що так пізно, — виправдовувався Марко й притлумлював бажання вивернути легені назовні.

Якою б ти не був силою й авторитетом у місті, в очах лікаря завжди будеш малолітнім непослухом, що порушує всі можливі настанови. Йому дозволено дивитись на тебе з почуттям жалю й докоряти.

— Ох, не бережете ви себе, — повторював аптекар, змішуючи препарати, — це ж не забавки.

Марко мовчки вислуховував заслужене і чекав, допоки стихне дощ. На мить він задумався про те, що стане з містом, коли він помре, і дійшов висновку, що все залишиться так, як було.

— Діонісе...

Аптекар почув у його голосі тугу, повернувся й сів поруч.

— Хочу, щоб ви були готові, але не піднімали паніки. Османи вже взяли Кафу.

— Боже милосердний!

— Саме так. Думаю, вам не слід пояснювати, що рано чи пізно Чембало зазнає атаки. Я буду готувати рушення, і нам буде потрібен лікар. Сподіватимусь на вашу допомогу.

Аптекар змінився в обличчі та з суворої матусі перетворився наче на малолітню дитину, що потребувала захисту дядька. Мовчки віддав він коменданту пляшку з ліками, і ще кілька хвилин сидів тихо.

— То я піду, — прогарчав комендант, — вибачте, що так пізно. Просто будьте готові.

За спиною коменданта зачинилися двері, гримнув засув. Він розумів, що залишив лікаря на самоті з тривожними думками і, скоріш за все, той вже не засне. З роками Марко втрачав жагу до співчуття, ховав її під плащем, там, де зачаїлося жорстке серце коменданта. Йшов геть із відчуттям, що злива тепер у домі лікаря, який тільки-но йому допоміг.

Він знов проходив повз покинуту комору, вікна якої затягнуло фіранкою з густої пилюки. Будівля просіла й покосилась, потонула в водах літньої зливи. Коменданту пригадалось — років із десяток тому, а може, й більше, він заходив сюди по звичайній справі. Полиці гнулися від кращих вин, підвал був повен піфосів із червоною силою. Хазяїн і подумати не міг, що зовсім скоро багатство і щастя перетвориться на черепки.

Марко згадав про таємний вхід до сховища, через який він у складі поліцейського загону спускався туди востаннє. Як таке забути. Як викинути з пам'яті розчарований погляд власника, взятого під варту. Так чи інакше, комендант вирішив повернутись туди ще раз, тими ж сходами. В кишені він мав велику в'язку ключів, що відкривали майже всі двері міста.

Та цього разу вони не знадобилися. Замок був зламаний, висів важкою гирею без цілі. Комендант зняв його, й тоді двері розхахнуло поривом вітру. Отже, те, що він почув, не було мишею. Він обережно, ледве дихаючи, опановуючи себе і власне збуджене серце, пересувався сходами. Шурхотіння в підвалі наче затихли, почувши небезпеку, що наближалась.

В підвалі було темно, хоч око виколи, та все ж пахло свічкою, яка ще нещодавно горіла. Певно, її задули кілька секунд тому, і ховались десь попід стінами. Навпомацки він дійшов до столу, взяв кресало і запалив свічку, а від неї — свою цигарку. Тьмяне світло впало на столи, стіни, залило підлогу, на якій валялись завалені полотна й пензлі. «Не схоже на підпільний бордель», — подумав Марко, але вголос промовив:

— Хто б ви не були, іменем магістрату, виходьте!

Тиша у відповідь, вогник, що похитнувся від його різкого кашлю.

Комендант пройшовся кімнатою, роздивляючись колишню комору виноградаря. Розбитий кухоль, шум від падіння якого він почув, усе ще лежав на підлозі. Червона пляма неспішно поглиналася землею, блискотіла на черепках.

— Сеньйоре коменданте, прошу вибачення, — почув він за спиною доволі знайомий голос, — ми розкажемо, що тут коїться.

* * *

Відтоді, як Анастасій завітав у майстерню, став він все рідше бувати серед стін рідної домівки. Вдосвіта покидав хазяйський двір, залишаючи по собі лише тінь і спомини. Звичайно, ті згадки були з присмаком тривоги на вустах. Юнак намагався уникати питань і не трапляти рідним на очі, після повернення ретельно вимивався і прав свій одяг. В його очах завжди читалась якась відлюдькуватість і аскетизм, та тепер вони стали виказувати ще більшу обережність.

Він час від часу бував у Ісидора вдома. Брав полотна й інструмент, частував вином, слухав його поради. Все більше займало думки підстаркуватого майстра майбутнє Чембало. Дедалі менше надії лишалось в його словах, посмішка видавала нещирість. Ісидор шукав гроші на відновлення укріплень, та в калитці було так само порожньо.

Переодягнувшись, юнак повертався назад до міста, лишав позаду і батьків дім, і вчителя. Він ішов до базару, сідав на узбіччі дороги, щоб не заважати, і змальовував, що бачив. На його гравюрах поставали містяни зі згорбленими спинами, італійські торговці з хтивими посмішками. Нерідко на дощечках з'являлися стомлені повії.

Був полудень, і Анастасій ховався в затінку, попід возом, що був покинутий вже декілька днів. Цвях у його руці знімав із металевої пластини шар за шаром. Вже кілька днів він намагався перенести на метал портрет жебрачки, що мало не щодня з'являлась біля яток, теревенила з власниками крамниць, просто гаяла час. Було в ній щось відмінне, що вабило Анастасія. Юнак так захопився цим образом, що не помітив, як та вже стояла над ним.

— Незле, — заключила вона.

Спершись ліктем на віз, дівчина нависла над Анастасієм і чекала, як він продовжить. Виблискуючи смарагдовими очима, як хижа птаха, вона вже спіймала юнака у свої пазурі.

— Я не зможу закінчити, якщо ти будеш стояти отак.

Анастасій підвівся і збирався йти. Здавалось, вона тепер втратила свою цікавість, бо знала про малюнок, знала, що зацікавила митця, а отже — буде інакша, а може й не з'явиться більше.

— Почекай. Я можу позувати тобі, якщо хочеш. Не тут, звісно.

Анастасій зупинився і повернув до неї голову.

— Є одне місце, де нам ніхто не завадить. До речі, я Марія.

Марія повела його поміж міських будинків, вглиб кварталів. Вочевидь, вона добре знала місцевість, і хлопу залишалось лише слідувати за її хутким переміщенням. Вона була одягнена в короткі для неї штані й коричневу сорочку, які він бачив в основному на чоловіках. Чорняве волосся ледве виглядало з-під покритої легкою хусткою голови.

Дівча спинилось біля якогось миршавого будинку, змалювати який для Анастасія було б великим щастям. Кілька секунд той стояв, розглядаючи різні фіранки, поховані завісою пилу. Марія смикнула його за плече і потягнула в провулок.

Вони проникли у підвал покинутого будинку, де лиш сліди на підлозі видавали людську присутність. Марія запалила свічки, і в навколишній напівтемряві заграли ряди склянок, керамічних піфосів, діжок. Тут пахло сирістю і подекуди мертвими мишами. Дівчина зняла хустку і розпустила чорне кучеряве волосся.

— Ти, певно, не був в Італії, і ніколи не будеш, — зухвало кинула вона, не обертаючись. — У мене була можливість дивитись на новомодні картини тих майстрів.

— У тебе? — з недовірою запитав він, гмикнувши. — Давай, бреши більше!

Марія залилась сміхом, сховавши кривуватий ніс між долонями.

— Ми ж обоє не ті, за кого себе вдаємо, правда?

— Правда твоя, — з усмішкою відповів Анастасій. — То в чому ж секрет італійських майстрів?

— Їхня провідна сила в тому, — обернулась дівчина, — що вони малюють тіло таким, яке воно є.

Марія обернулась, і сорочка впала з її статних пліч, ніби юнака тут і не було, і вона вирішила купатись. Зовсім скоро вона стала повністю оголена, чим, звісно, збентежила Анастасія. Йому хотілося втекти геть, немов перед ним розпалили вогнище, ніби біси вилізли з-під полу і стали тягнути його у пекло. Проте він не мав змарнувати свій шанс замалювати цю красу.

— Сідай біля столу, де падає світло від свічки. Я сходжу за полотнами й повернусь.

* * *

З нею Анастасій вперше намалював фарбою з натури. На полотні в образі Марії зійшлись між собою в двобої світло й тінь, радість і печаль. В її портрет юнак мимоволі вкладав свої почуття до життя, до міста, до Ісидора. Розмови про ймовірну гибель Чембало, догани родини, аскеза... Все ніби надавало його роботі дедалі моторошнішої атмосфери.

До того ж Марія стала приводити до нього клієнтів, які готові були платити хлопцю за

роботу. В підвал часто спускались багаті пані, що покривали лице вуаллю. Їм кортіло отримати зображення себе у виконанні невідомого майстра. Якимось чином Марія пустила серед богеми плітки, що таємничий пан приїхав здалека.

Він мало не щодня бачив ті обличчя, що колись були гостями його батька, та здається, вперше пізнав їхній дух по-справжньому. Він ніколи не говорив у їх присутності, а вони — казали все, що хотіли. Чув він прокльони і лайку, і як, втомлені довгим позуванням, сварили вони його, думаючи, що іноземець не розуміє мови. Та чим краще Анастасій відчував справжні їхні емоції, тим краще в нього виходили картини.

Незбагненною, загадковою для нього лишалася тільки постать Марії. Дівчина була простою, як цвях, та однаково незрозумілою в своїх рухах, діях, словах. Вона їла як жебрачка, що доводилось, не соромлячись вимочувала кусень хліба в юшці, та була в цьому якась неосяжна вишуканість, естетика природної дикості. Час від часу він споглядав, як Марія дрейфувала рядами яток, розмахуючи парусиною своєї одежі. У гущавині з людських фігур, в шаленотемпому танці переплетених життів вона вирізнялася рухами, поглядом, справжністю. Юначка то привітно розмовляла з бородатими продавцями і тучними крамарками, то без зайвого сорому відправляла під три чорти надокучливих хлопчаків, що норовили пірнути в кишеню до інших.

Анастасій не знав ні хто вона, ні хто її батьки, що на дивовижу не шукали її, наче сподівались, що дівчина повернеться до ночі. Його батьки вже звикли до того, що син пропадає десь днями, та все ж вона дівчина. Він бачив неабияких красунь у шовку й золоті, мав би стати чоловіком для однієї з таких. Та з Марією йому просто було добре.

Комендант провів із ними пів ночі, приборкавши нарешті свій кашель. Його частували гарячим, дали ковдру. Старий почував себе добре, і навіть зрадів, що потрапив до підвалу.

— За законом я мав би заарештувати вас, бо ця будівля належить міській владі. Я знаю твого батька, Анастасію, і якби він про це дізнався, то був би скандал.

— Робіть як знаєте. Ми не чинимо злочинів.

— Знаю, малий, — відповів Марко, — в Чембало достатньо покидьків, за якими скучила в'язниця. Ти не заслуговуєш на це. До того ж, скоро всьому, що стоїть на цій землі, прийде край.

— Щось ви зневірились, — зауважив юнак, — невже немає змоги захистити місто?

В коменданта задерло в горлі, й той опустив очі, відставив кружку з чаєм. Марко насупився.

— В часи війни з Феодоро я ще мав надію. Бо місто, синку, це не його кріпосні стіни, а люди, що готові скласти за нього голову. Я дивлюсь на теперішній стан речей і розумію, що не вийде ніякої оборони.

— Я знаю людину, яка будувала стіни міста, і може допомогти з обороною, якщо знадобиться.

— Ти щасливий, хлопче, бо маєш надію! Та все ж не вийде з того нічого доброго. Краще тікати звідси, поки не пізно.

Анастасій підвівся й пройшовся кімнатою, що була заставленою дошками й полотнами, звідусіль на нього дивилися жителі міста, кожен погляд тепер виражав страх та зневіру.

— Я митець, та в разі необхідності візьму до рук списа й загину з честю!

— А твоя подружка? — тихо запитав Марко.

Марія подивилася в очі юнака, дві розгублені кульки, вологі від несподіваних почуттів, та без слів запитала про все.

— А й справді, що ж буде робити подружка, — саркастично посміхнулась вона й випила вина.

* * *

В ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Амінь.

Перста ледве торкалися лоба, плечей, черева.

Стояв він сам-самісінький в блаженному просторі, між стінами, що служили домом Божим. Перед образом Богоматері, що застигла з малюком на фресці, мирно висіла лампада. Запах ладану завжди заспокоював Ісидора в часи, коли смуток шкрябав його груди зсередини, пожирав будь-які світлі думки.

«Богородице Діво, захисти раба твого Ісидора від спокуси, від страху, що оселяється в моїй душі. Захисти місто, що потопає в байдужості, смутку, зневірі. Зроби міцними стіни його. Всели в душі його захисників відвагу. Пресвята, допоможи рабу твоєму Анастасію від усякого зла та напасті».

Помолившись, Ісидор почтенно вклонився і пішов із храму. Біля воріт його зустрів диякон із довгим чорнявим волоссям. Чоловіки міцно обійнялися як брати, що давно не бачили один одного.

— Доброго вам дня, отче Рафаїле, — всміхнувся чи не вперше за день Ісидор, — як здоров'я?

— Я б із задоволенням тобі пожалівся, та ти знаєш, як тут прийнято казати: дякувати Богу, все добре.

Панотець Рафаїл годився Ісидору в сини чи молодші брати. Попри молодий вік, він стрімко опанував християнське віровчення та підкорив собі місцевий храм. В його лисячих

очах не було нічого схожого на смирення, палав лише вогонь — і язики його шмагали всіх, хто намагався зазирнути всередину душі.

Вони разом пройшлися виноградником, що мала за своє майно церква. Ґрона дозрівали на сонці останніх днів літа, а деякі, зірвані приморськими вітрами, валялися під ногами роздавлені, ниці. Здавалось, ніби ті, що ще трималися лози, тільки пізнавали життя. Їхні зеленуваті прожилки виднілись через пружну оболонку. Кожен раз, як Ісидор куштував таку ягоду на смак, нічого, крім пихатості й самолюбства, від неї не відчував. Це смакувало як край юнацької незрілості, безмежного гедонізму.

Майстер і молодий священик зайшли до невеличкої хатини біля храму, відсунувши прозору завіску. З порогу їх зустріла прохолода й затишок, навіть жирні мухи, що дзижчали ззовні, не дуже то й рвались залетіти всередину. Там пахло кашею, що стигла у казанку на столі, а діжка браги у кутку штиняла так сильно, що Ісидор спершу скривився. Звернувши на це увагу, Рафаїл повелів слузі відтягнути діжку в погріб.

— То як твій учень? — запитав диякон, розливаючи гірку.

— Бог, безумовно, був щедрим на талант для нього.

Ісидор не пив, тому поставив долоню над чаркою, і попросив собі кухоль молока.

— Господь роздає всім порівну, — повчально мовив Рафаїл, — і лише добрі наміри і прагнення розкривають його.

— Певно, так воно і є.

За хвилину майстру принесли теплого козячого молока. Він все ж спробував вариво, а тому із задоволенням запив його. У кутках губ лишились цятки, які зазвичай витерла би матір чи турботлива дружина.

— Ми з тобою були такі самі, тому стали, ким є зараз.

— Який в тому сенс, — заперечив Ісидор, — якщо всім стараннем нашим, всім добрим справам скоро кінець. Я часто буваю біля занедбаних стін, дивлюсь на свої руки, і розумію, що дарма рвав м'язи.

— Не думай, що якась праця буває задарма. Ми всі будуємо брами Царства Небесного.

Ісидор поринув у свої думки. Він уже не був за столом, а стояв біля кріпосних стін, років зо двадцять тому. Морський вітер цілував щоки, підіймав копна волосся, розкидуючи його по маківці. Майстер ремонтував пошкоджені війною ділянки форту, і з десяток таких, як він, робили ту ж саму справу.

— Хочеш залишитися в місті? — перервав його ностальгію Рафаїл.

— Я вже не в тому віці, щоби шукати місця деінде в світі. Я не покину цих стін, що б не сталось.

— Врешті, немає неправильного вибору. І все ж, я попрошу тебе зробити дещо.

Священик дістав із верхньої полиці інструменти, серед яких було долото, молоточок і кілька інших цінностей. Із одного з чисельних ларчиків Рафаїл витягнув красивезний шмат сукна, що мало б стати рясою. Із тріпотінням серця отець пояснив Ісидору, що тому належить зробити, той хмикнув, кивнув і попросив благословення.

Чоловіки ще посиділи й обговорили буття. Рафаїл посилався на афонських старців, Ісидор — на мудрість своєї матері.

— Печальний кінець, — зітхнув Ісидор. — Не на те ми всі сподівались.

— Зневіра руйнує зсередини, друже. Навіть печальний кінець можна зустріти достойно, із Господом у серці.

— Церква каже, що в скрутні часи Матір Божа приходить і рятує міста, якщо їй молитись.

— Церква — хмара, що сипле дощем з метафор та алегорій. Богородиця буде з нами завжди, проте навряд вона втрутиться в суперечки людей.

На цьому й розпрощалися, міцно обійнявши один одного. Ісидор повернувся до храму й підійшов до фрески Богоматері.

Діва з почуттям вселенської печалі дивилася на нього й міцно тримала Ісуса на руках. Наразі вона видавалась йому напрочуд живою. На її губах ніби застигло слово з молитви за Чембало та його містян. Ісидор ще раз поклонився їй, а потім став відділяти шматочки фрески зі стіни.

* * *

День по дню життя щезало з міста, лишало його артерії безкровними, сухими лініями. Чи не щодня чиєсь господарство вантажили на великий чи малий віз. Збиралися старі й молоді, заручники своєї невідкладної тривоги. Несподівано опустів зазвичай галасливий базар. На картинах Анастасія було тепер дедалі більше простору, тож іноді він вписував туди відсутню Марію. Вони стали менше розмовляти одне з одним, ніби намагаючись уникнути неминуче болючої теми. Ніхто не наважувався сказати, що ж на них чекає у недалекому майбутньому. Ці травневі діти частіше мовчали, та се мовчання було сповнене життєдайної, всеохопної любові.

Того дня Марія обіцяла прийти пізніше. Дівчина робила так, коли вдома була потрібна її допомога, тож юнак спокійно намірювався дописувати деталі полотен. Анастасій зайняв

один із місцевих ґанків, розклав інструмент і ловив останні подихи життя Чембало. Легені, в яких вже бракувало повітря. Крила, що трапили в пастку й більше не могли розкритися.

Погляд його був прикутий до полотна в той час, як сонце сходило над застиглим містом. Хлопець намагався ігнорувати навколишній світ, та все ж уже звичну тишу порушив тріск погано змазаних коліс. Віз зупинився неподалік, біля колишньої рибної крамнички. Анастасій відірвав погляд від роботи, щоби роздивитись. Десь він вже бачив ту жіночку в літах. На її шиї висів той самий амулет, що робив Ісидор.

— Доброго дня, юначе, — промовила вона, — якось я думала, що знову тебе побачу, та навряд отак, посеред міста!

— Вітаю й вас, пані.

Анастасій відклав роботу, щоби виявити повагу, хоча насправді він був би не проти, якби панянка їхала собі далі. Жінка нависла над ним тінню і стала роздивлятись увесь антураж, що супроводжував хлопа сьогодні.

— Чутки про тебе ходять по місту.

— І що ж такого говорять? — байдуже спитав Анастасій.

— Кажуть, що в середмісті з'явився юний митець, чесноти якого перевершують навіть старих майстрів. Персти його тримають інструмент так вправно, що полотна ніби схлипують від тих дотиків.

— Невже так і кажуть? То, мабуть, якийсь інший митець, — усміхнувся юнак.

— Унимливість роздмухує полум'я слави, і ти про це знаєш.

— То чого б ви хотіли, пані Рахіль, може, портрет?

— Може, й портрет, — відповіла жінка, — скоро ж бо покидати це приречене місто.

Порівнявся з нею Анастасій, вставши з нагрітого місця, подивився в карі очі і вбачив у них таку саму тугу, яка спіткала багатьох. Ту скруту він помічав і у свого батька, що розчаровано дивився на сина, з якого не вийшло путнього, і в матері, бо вона чи не єдина кожної ночі молилася, щоб юнак не скочив у халепу. Той неспокій ширився в очах Ісидора дедалі більше. Тривожним дзвоном страх розповсюджувався та спонукав тікати світ за очі, де до наступних воєн кипітиме життя.

— Ходімо туди, де не так жарко.

Він відвів Рахіль за будівлю й поставив біля стіни. Їй зосталось тільки здогадуватись, яким був його задум, адже хлопець мовчазно встановив її, як постамент, і почав працювати. Проступали контури спідниці — тієї білосніжної хмари, що ховала її стегна та коліна від чоловічих очей. «Яка ж дурість, — думав Анастасій, — якби я хотів, щоби ніхто не позіхав на мою жінку, я б закривав їй очі, а не ноги».

Рахіль стояла непохитно, поклавши руки на високі груди. Поміж справою вона намагалася вивести молодика на розмови, чи то про своє життя, чи про його. Розповідала юдейська дивачка про своїх дочок, юних та прекрасних ягід, що сягли тої самої пори зрілості. Анастасій мовчки продовжував плести мереживо з ліній, кольорів, тіней, а вона, не отримуючи відповідей, настирливо стояла собі далі.

Волосся було заховане під хустинкою, та кілька чорнявих прядок все ж спадало на лице. О, як же вона мріяла побачити на картині чарівну себе і це густе волосся, та, певно, марила тим, щоб митець побачив її справжню — молоду. Не було нічого потрібнішого зараз для неї, ніж зірвати з чола усю тканину, що служила для неї кайданами. Та дозволити цього вона собі не могла, на се був здатен лише художник, що був вільним у своїх інтерпретаціях.

Якби не заміжжя й честь родини, то хіба б не хотіла вона, як оті молоді дівчата, позувати для нього без одягу? Звісно, вона була вже не та. Рахіль палала бажанням побачити в своїх очах пристрасть, а не страх, щастя, а не біль. Все це було давно поховане в її душі за маскою владної господарки, що має тягнути на собі всю родину.

Було далеко за післяобід, і Анастасій обіцяв, що скоро закінчить роботу. «Як швидко, — думала жінка, — невже він настільки талановитий?», — та все ж вона переживала час нетерпіння й добряче втомилася стояти. Треба було ще трохи потерпіти, так, наче після цього зміниться її життя. Несподівано пані почула, як Анастасій підскочив і кинувся до рогу будинку.

— Маріє, я чекав на тебе! Подивися на це!

Рахіль повернула голову і побачила дівчину, до якої звертався художник. Вбрана вона була як простачка, або ж як злодюжка з ринку, замість гарної спідниці чоловічі штани, сорочка, вимазана лускою й кров'ю. Однак це дівчисько відвернуло увагу митця від неї, змусило його підвестися й обійняти її на знак вітання. Не втримався юнак на місці, як побачив сю непримітну істоту. Пані дивилась на неї, намагалась пізнати свою небожу Марію, та бачила щось чуже, зовсім самостійне й органічне.

— Доброго дня вам, тітко, — спантеличено промовила Марія, що не очікувала побачити її тут, — то поки ми збираємось у дорогу, вирішили займатися світськими справами?

Отепер це була знайома Марія, що коли ж бо хвилювалася, то починала свій наступ.

— То твоя родичка, — здогадався Анастасій. — Саме тому ці очі здалися мені вельми знайомими...

— Такий родич, як козі дідько, — буркнула Марія, — та я живу в неї.

— То ви збираєтесь їхати, і ти мені не сказала?

— Почекай, поговоримо про це пізніше.

— То от де ти пропадаєш цілими днями, — Рахіль нарешті рушила з місця. Вона відчула, як у набряклих ногах знову заграла кров. — Скажи мені, то є кохання?

— То є натхнення, а більше я вам поки сказати не можу. А ну ж бо я гляну на ваш портрет!

Марія обійшла полотно й на мить заклякла, потім голосно розсміялася. Юнак схвильовано чекав на вердикт, й так само чекала на нього маріїна тітка. Врешті вона сама підійшла до картини й побачила стіну з цегли, а посеред неї лише свої контури, тільки сірі обриси жіночого тіла. То були, безумовно, лінії її фігури, лиця, волосся. Проте всередині була лише пустка. Діра в стіні, якою вона здавалась.

* * *

«Ти знаєш мене краще за всіх на світі, мабуть, тому що тільки ти бачив мене справжню. Ту, якій не доводилось прикидатися, бути зручною й нарочито вихованою. З тобою я повернулась до лісових хащ, природної дикості.

Тітка взяла мене до себе занадто пізно, щоб у неї вийшло традиційне виховання. У віці дванадцяти років, коли я зріла, з моєю родиною стався нещасний випадок. Рахіль неохоче прийняла мене, адже я була дуже далекою родичкою, та все ж я не можу пожалітись на те, як до мене ставились. Мене ніколи не ображали, я росла в теплі й любові.

На часі непрості випробування. Судячи з усього, Чембало прийде кінець. Як би нам із тобою не хотілося, для міста все закінчиться недобре. Рахіль хоче вивезти родину на узбережжя Меотіди, та якщо ти лишишся, щоб піти в останній бій — я прийму його з тобою.

З любов'ю, твоя Марія».

— Твоя Марія? А я думав, ти схильний кохати чоловіків, як наші предки, давні елліни, — покепкував Ніколас, який тримав у своїх руках листа.

— Поклади на місце. То не твоя справа, кого я кохаю.

Обурений Анастасій забрав собі листа і сховав під сорочку. Здалося, що все його таємне життя вмить стало відомо всім, що ореол загадкового й дивного митця зруйновано. Наразі юнак очікував, що завжди далекий батько від нього зовсім відмовиться. Хлопець вискочив на вулицю і пішов у темний нічний сад, сів під грушею, і притиснув до стурбованих грудей Маріїні слова. Се були літери, що не на жарт збентежили його душу, змусили думки віддатись у владу Терпсихори й поринути в безумний танок.

— Вибач, сину, — заговорив Ніколас, що одразу ж пішов за ним, і от стояв поряд, близько, як ніколи. — Дозволь поговорити з тобою.

Ховаючи мокрі від сліз очі, закриваючи лице коліньми, він і сам собі волів поговорити з батьком, якого досі не знав. Той не без зусиль присів поруч і поклав вайлувату правицю юнакові на плече. Від цього дотику шкірою Анастасія прокотилося збудження від давніх спогадів про дитинство, якого не було. Тепло розливалося по спині, руках і ногах і дісталося колотавого серця.

— Я радий, що ти знайшов кохання. Сподіваюсь, воно буде довгим і щасливим, — голос Ніколаса звучав тихо, що у павзах між словами було чутно вечірніх цвіркунів.

— Хіба не ти волієш розписати моє життя від початку й до кінця?

— Хотів би, та не зможу. Ти занадто рідко буваєш вдома останнім часом, та якби був, то побачив би, який смуток труїть мою грішну душу. Зневіра — то тяжка ноша. Мені не хочеться ні прокидатись, ні робити якісь справи, бо все це стане попелом. Моє життя паскудне, і не стане кращим. Я втратив єдине, що кохав. Та твої кращі роки ще попереду.

Повірити батьку було складно, і в кожному його слові юнакові чулась лукавість. Довіра мала б утворитись задовго до цієї розмови.

— Ти добре знав Ісидора? — нарешті підняв обличчя хлопець.

— Та трошки знав, — по-доброму всміхнувся Ніколас, — непогано, я думаю. Він був би для тебе кращим батьком, ніж я.

Повз подвір'я проскрипів чийсь хура, і собаки за звичкою підняли галас. Вони нагадували погано зіграний дует музик, що драли горлянки під час пиятики.

— Думаю, тобі варто поїхати з нею, — позіхнув батько, — це буде розумно.

— Та хіба б це було чесно? Місто потребує захисту кожного з доброчесних громадян!

— Підніми очі від своїх полотен. Усі «доброчесні», — Ніколас вимовив це слово зверхньо, — громадяни уже покинули Чембало. Буде добре, якщо ти продовжуватимеш свою справу десь далеко.

Ніколас прибрав руку з плеча сина та пошурхотів його волоссям. На дивовижу, він і не знав, що ці овечі пасма стали жорсткими, як дикий бур'ян. Піднявшись, чоловік пішов геть проти ночі садовою алеєю, що вела до воріт.

* * *

Біля брам фортеці було вельми тепло. Чи то був такий вечір, чи то сотні смолоскипів,

запалені в один момент, гріли повітря, а може — ритмічний марш стривожених сердець. Ніколас стояв то біля однієї жаровні, то біля іншої. Войовниче вистрілювали краплі жиру зі свинячих ребер, а кухарі безперестанку вправно їх перевертали.

— Смачненько тут у вас, — чоловік спробував реберце і кинув кістку деінде, — за таке м'ясо можна й повоювати.

— Еге ж. Довелось усю худобу забити, щоб прогодувати ваші шлунки.

— Годуйте воїнів, міледі, — промовив Ніколас те слово голосніше, — і вони вам віддячать.

Кухарка відмахнулась і зникла, її одразу ж змінила інша.

— Що ж, молодице, скажіть, де тут лицар може отримати обладунки?

Дівиця грайливо засміялася.

— А де ж ті лицарі, пане? Покажіть хоч одного справжнього, може, забере мене з собою!

— Та все ж?

Дівчина явно потребувала уваги й не хотіла відпускати від себе живу людину. В компанії Ніколаса вона, певно, відчувала себе в безпеці, та все ж показала йому в сторону похапцем встановленого намету, звідки, якщо прислухатись, можна було почути гатіння металу. Ніколас уклонився кухарці, залишив мідяка і попростував у той бік.

Він знав, що шукає, і знав, що знайде. Впевнені кроки його сандалів змушували навіть озброєних розступатися. Ніколас увійшов до намету і не привітався ні з ким, бо не робив цього вже давно. Навколо було рушення, а переважно це простий люд, який був йому байдужий. Лише одна людина в цій когорті смертників заслуговувала на те, щоби побрататися. Всередині було не так багато місця, чоловіки стояли всюди, парами і трійками, декотрі жінки ходили серед них. В одному з закутків, під світлом гасового ліхтаря згорблений Ісидор працював над зведенням кілець, що мали стати принаймні якоюсь перепоною для ворожої сталі.

На чолі майстра зібралось чимало вологи, й коли в черговий раз той підняв голову, щоби просушити лоба, Ніколас уже стояв поряд і спостерігав. То було не те споглядання, яким винагородив його Анастасій, о ні! Погляд старого друга здавався виснаженим, безнадійним, та все ж таки ностальгійно щасливим.

— Погуляєш зі мною трохи?

Ісидор наблизився до одного з інших майстрів, нахилився до нього і щось сказав, потім підійшов до Ніколаса і братерськи привітався.

— Аж ніяк не сподівався тебе тут знайти.

— Натомість я точно знав, де шукати.

Вони вийшли з намету на свіже повітря опівночі, коли розсип зірок утворював собою чудернацький візерунок, діряву стріху, а місяць тримав навколо себе примарний ореол зі світла. Повз них пройшло кілька вояків із варти на чолі з комендантом.

— То чому ти ще не поїхав?

— Я й не поїду. Бач, вирішив залишитись тут, із вами, сміливцями.

— То не розумна ідея. Ми навряд витримаємо.

— Я знаю.

— Тож краще тобі рятувати сім'ю.

— Родина поїде, звичайно. Та я — ні.

Поруч пролунав тихий свист стріли і гупнуло по товстій деревині. Метал наче отримав задоволення і схлипнув від заглиблення у дерево. Хтось по-дитячому писклявий крикнув: «У яблучко!»

— Стріляти ще не розучивсь? — поцікавився Ніколас, поплескавши товариша по плечу.

— З десяток років не стріляв, вже, мабуть, тятиву не втримаю.

— Не бідкайся, руки в тебе що треба. Та й мої згодяться на те, щоб проломити не одного османського черепа.

— Це точно, — погодився Ісидор, — кілька, може, й проломиш!

Вони відійшли далі від галасливого натовпу, туди, звідки брами Чембало вели до понтійського берега. Товариші прогулювались туди, де морські хвилі несли з собою на узбережжя прохолодну зелену воду, повну клаптиків водоростей. Сі підступні гребені спокійно собі гойдалися взад-вперед, ніби вони ні до чого, ніби це не вони принесуть із собою кров, сльози і смерть.

— Це в дечому схоже на сон, — подумав уголос Ісидор, — тривожний сон, після якого прокидаєшся спітнілий.

— Мені рідко таланить заснути. Доводиться вживати снодійне. Знаєш, Ісидоре, може, я б і поїхав, якби не ця моя слабкість останніх літ. Ця зневіра тримає мене на ланцюгу вже давно. Зізнаюсь лише тобі у тому, що звело мене з розуму. Була в мене довгий час коханка. Та хто їх не має, хіба ти. Справа лиш у тім, що я любив її по-справжньому. Та вона захворіла й померла, Ісидоре! Так, усі навколо помирають, та її смерть стала загибеллю мого спокою. Нічого я не міг удіяти з її хворобою, і від безсилля впав у відчай, з якого немає порятунку.

— Коли я був у тебе попередньо, мені здалось, що ти в порядку.

— Де там! Я, звичайно, намагаюсь не виносити цього безсилля на люди. Розумієш, лице тримати треба, щоб поважали, щоб кожен бачив не твій обвислий зад, а стиснутий кулак. Заради родини, заради її статусу. Чуєш, Ісидоре, — криво усміхнувся він, — я навіть радий, що це станеться. Розумієш?

Ісидор, певна річ, розумів. Вперше за багато років він мав таку чудову близькість. Товаришеві слова звучали, наче істина мудреця з Афону, і сумніватись у них не було сенсу. Ніколас був щирий у тому, що жити йому набридло.

— Якщо хочеш сповідатися — ще є час.

— Ні-ні, друже, ніяких сповідей. Я ні про що не жалкую й не маю чого стидатися. Якщо є Бог, то я готовий стати перед судом і відповісти за гріхи.

— Тоді мовчу.

Попід схилом, біля морського узбережжя, стояло дві людини, і мить ця могла б тривати вічність. Не остогидло б їм стояти, навіть якби світ людей був досконалий, і поспішати було б не треба. Ані спрага, ні голод або війна не зрушили б із місця людей, що споглядали світ наче одними очима.

— З Анастасія вийде порядна людина? — спитав Ніколас, чим спантеличив друга.

— Щиро кажучи, я мало його пізнав. Здається, він має добре серце й любов до мистецтва. Ні, це точно тобі кажу.

— Най би так, най би. Я більш ні на що не спроможний в його житті, тож хоч би він устиг виїхати до осади.

Споминали чоловіки минуле своє життя, сидячи на скелях, і здавалося, не було в той час людей ближчих один до одного в цілому місті, чи навіть більше.

* * *

Останні торби грузили по возах. Марія вклала один із вузликів там, де планувала провести свою путь. Що взяла вона з собою, не мало жодного значення, бо в такий малий пакунок не мала б змоги вкласти щось значуще. Обережно дівчина поклала на дно свій портрет, завершений Анастасієм днями тому. Ще зранку було світло, та по обіді небо затягнуло хмарами, ніби простирадлом, на якому давили чорницю, тож Марія вже була в плащі. За металеві кільця чіплялися окремі стеблини сінця.

Ніхто не знав, що чорнокоса проплакала цілісіньку ніч. Її схлипи були самотніми мінорними мелодіями в сутінках. Її спомини ходили по колу й нагадували танок із пожовклого листя, що поки було в повітрі — надихали, сповнювали душу щастям, та як тільки падали на землю, то змішувались із багнюкою, рвалися та гнили. Марія згадувала, як уперше його побачила: інородне тіло у вирі галасливого базару, юнак, що залишався осторонь усіх рутинних подій.

Коли молодиця позувала для його полотен, то ловила погляд. Хтось сказав би, що те споглядання було хтивим, сповненим чоловічого голоду, та вона бачила, що то була пристрасть, яку здатен відчувати лише митець, що нарешті знайшов той унікальний, витончений образ. Відкладаючи пензель, він дозволяв їй бути справжньою собою, насолоджуватись, вивчати його тіло, кохати без обмежень. Мала за щастя Марія не бути браною, а брати чоловіка сама, роздягати, пестити де захоче, бути головною у діях та рухах тіл. То було несамовите щастя, мати поруч із собою, відчувати у собі Анастасія, юнака, яких вона ще не бачила.

Ще трохи, й настане час їхати. Десь далеко вдарила блискавиця, так ніби небесне полотно порвалося в найтоншому зі своїх місць. Здавалося, скоро так трісне душа, розірветься навпіл, і назовні витече меланхолія. Ця чорна жовч заплямує її життя на довгі роки, як олія, що потрапляє у воду і губить її.

— Маріє, — звернулась до неї тітка, — думаєш, ти вже готова?

— Наче все на місці, — байдуже відповіла вона, не підводячи погляду, — рушайте в путь, якщо час.

— Та ну! Мені здається, щось ти все-таки забула.

Біля Рахіль стояв той самий митець, якого вона чекала все своє життя.

* * *

До берега Чембало підпливала османська армада. Сотні кораблів, нашпиговані озброєними вояками, з непохитною впевненістю наближались до Кримської землі. Червневе сонце загравало зі сталлю, гріло обладунки й навіть підіймало настрій прибульців. Ці береги слухняно чекали на своїх завойовників і, хоч жодна земля не бажає війни, очікування кінця було гіршим за сам кінець.

Оборонців міста зібралося замало. Генуезька верхівка вже покинула стіни, бо, як і доводиться панству, що цінує своє життя, була при своєму розумі. Проте серед жителів пішли чутки, що втікачі перехоплені та страчені.

Комендант чекав на цей, звісно, програшний бій. Кілька днів тому він наказав підготувати свої кращі, парадні обладунки. Старий досі кашляв, і йому було важко рухатись: м’язи ледве слухалися, здавалося, що під вагою сталевого панцира він упаде, не пройшовши й кількох кроків. Очі сльозилися, спина вже була вологою від спеки, тож, як вирішив сам Марко, йому судилося померти якщо не від османського меча, то від своєї давньої хвороби — алебарди, що була занесена над головою задовго до того, і встигла набриднути.

В тіні одинокої тополі спочивав колишній марнотрат Ніколас. Йому зовсім не хотілось гріти мамону на пекучому сонці. Чоловік був

готовий зустріти ворога, та забагато честі стояти в очікуванні. Будинок Ніко частково вивезла родина, частково рознесли міські бандити, що прагнули нажитись на трагічній долі міста, користувалися відсутністю охоронців порядку. Загін коменданта Марко забрали з собою високі чини, а сам він уже не міг обійти квартали Чембало.

Ніколас пригадував дні, що пахли прогірклою від поту сорочкою, до якої ще не прилип солодкуватий сандаловий фіміам. Як не дивно, це було так давно, ще в часи, коли він та Ісидор камінь за каменем зводили стіни міста, сподіваючись, що стояти вони будуть віками. Пригадував він, як захищав ці мури від феодоритів, змочував вирваний рукав і перев'язував ним рани товаришів. Споминами являлись йому змахи меча, бризки крові й зойки, що були останніми словами ворогів. Мабуть, колись він би сповідався в гріхах. Колись, та не зараз.

Напередодні, уві сні, він бачив свою коханку. Являлася ця витончена пані часто, проте сьогодні він побачив її в труні, абсолютно голу, місцями вона почала гнити. Най би зтліла вона вся — Ніколас цілував би її перса безперестанку, так, ніби це святі мощі, ніби плащаниця, немов частинка тіла Божої Матері. «Якщо є Небесне Царство, о Господи, хочу я зустріти її там, всю в білому, мою любу Ірину. Якщо ж судилось мені спуститися в пекло, хочу, щоб вона була поруч, допомагала чортам карати мене за гріхи!» Попри всі звертання до Бога, Ніколас утратив віру, і тихо сподівався, що їх із Іриною з'їдять одні й ті самі хробаки.

Ісидор гострив меча десь неподалік, і оглядав військо, що залишилось. То була сотня, може, більше, відчайдухів, стомлена, та готова привітати гостя, як належить. Поруч із ним, одягнена в легку кольчужку, стояла молода жінка та дивилась у безодню, що наближалась. Ісидор не бачив її досі, хоча серед воїнства зустрічалися жінки, що обрали шлях свідомої загибелі. Ця ж стояла подаль, цуралась люду і ледь посміхалась. Чоловік не помітив у неї зброї, руки її смиренно лежали обабіч тіла. Здається, Ісидор здогадався, де бачив її раніше.

— Мабуть, запізно прохати тебе захистити місто, — осмілився заговорити Ісидор. Жінка повернулася до нього, і опалила його груди примарним теплом світла.

— Все буде добре, майстре Ісидоре. Ви можете просити і за мертвих, і за живих.

— Що ж. Хто б ти не була, Атена чи Діва Марія, передавай вітання рабу божому Анастасію, та благослови його в праці.

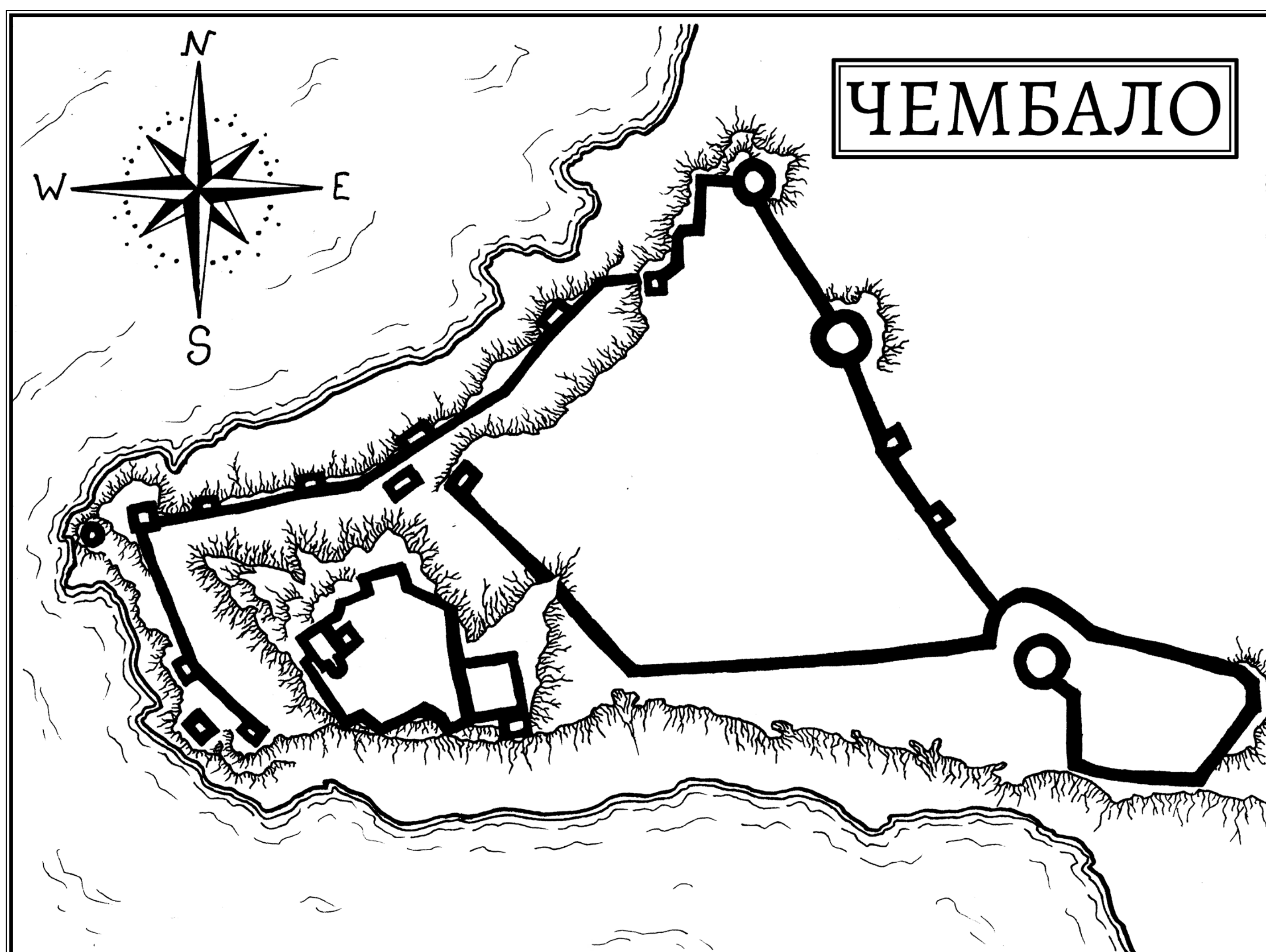
Панна всміхнулась іще дужче, без лукавства і злоби. Чомусь Ісидор без слів повірив, що в юнака все буде гаразд.

Із диким свистом на берег впали сотні стріл. За мить ці зуби вкрили своєю чорною пітьмою землю перед оборонцями. Натовп дістав щити, наспіх збиті з дубових бочок. Тут не було командирів і спільної воєнної думки. Лише злість і безмежне бажання забрати з собою більше загарбників. Вони підняли мечі й пішли в лапи смерті.

Замість епілогу

Влітку 2004 року розкопки Чембало йшли за планом. Музейна експедиція досліджувала один із барбаканів XV століття й не сподівалася знайти щось особливе. Оборонна вежа була сховищем каміння, зброї й людських кісток. Аж раптом серед завалів виявилось дещо, завернуте в шматки тканини. Фрагменти фрески, заховані колись одним із жителів Чембало, знов ожили після майстерної реставрації. Божа Матір знов дивилась на людей, їхні вчинки й долі, на те, як вони нападають і захищаються, як люблять, творять і як вмирають.

Євген Гладкій
зима 2021 — березень 2022
Харків

* * *

Це останній твій день без сигналів тривоги. Лиш навчальні, якісь там, у школі, давно — коли натовп сміявсь під порогом, коли все це далеким здавалося сном.

Це останній твій день, коли ходиш на пари. Переймалася за контрольну й диплом. Але хто, в дідька, знав, що на лекціях спали, переймались за двійки — востаннєє, мо'.

Це останній твій день, коли ранок — це кава, а не звістки страшних — та реальних — новин. Потім жодна новина не буде цікава, крім одної — чи всі ми сьогодні живі?

Це останній твій день, коли небо безхмарне, безракетне й безпострільне угорі. Ухопи кратку мить, коли твердь та безкрайня, і дивуйся, чому терпко так в цій порі.

Це останній твій день, коли... Боже, аби взагалі не останній. Інше виправиш тут, на грішній землі. Тільки б вгледіти путь хоч у цьому тумані.

Не останній для світу же день взагалі, тож, можливо, ще будуть і кава, і пари, і небо. Тільки б марилось це десь аж там, вдалині — ну а більше мені ніц не треба.

Поліна Г.
09.03.2022
м. Кам'янське, Дніпропетровська обл.

ПРО ТЕ, ЯК ПРИХОДИТЬ ВІЙНА

Офіційно війна росії з Україною почалася 24 лютого о 5-й ранку. Її активна фаза. Певно, в адміністрації путіна також читали книжки типу «Чудовий ранок» Гела Елрода та вірять, що для успіху в житті потрібно прокидатися о 4-й годині та одразу ж починати бути продуктивними. Або що тому, хто рано встає, Бог подає. Або що світом правлять жайворонки.

Офіційно війна почалася 24 лютого. Але прийшла в наші життя вона набагато раніше.

Я пам'ятаю початок року. Тоді я майже не читала новин. Я мала стільки своїх планів, що останні події в житті країни мене майже не цікавили. І хоч я не була поза політикою, в курсі політики я не була також.

Це, насправді, трошки весело. Це непоганий приклад того, як працює інформаційний шум. Бо я не читала новин, але про загрозу війни мені було відомо.

Я не пам'ятаю, звідки я про це дізналася та яка була моя реакція. Здається, ця інформація просто з'явилася в моїй голові одного дня — так, ніби завжди й була там. І це частково логічно. Бо коли твоя країна 8 років знаходиться в стані війни з іншою, нова загроза інтригує, але дивує не сильно. А от число «200 000» — тих, що на кордоні — трошки змінює ситуацію.

Тоді, в січні, я саме їхала на один молодіжний проєкт у Фінляндію. Наша команда летіла з пересадками, й через зміни в розкладі ми мали чекати на другий рейс у Німеччині сім годин. У мене не було жодного бажання нудьгувати в аеропорту, тому я вийшла в місто.

День був гарний і сонячний. Мюнхен зачаровував старовинною архітектурою та дружніми людьми. Ми з приятелькою відчайдушно намагалися встигнути побачити якомога більше за цей короткий проміжок часу — ще й випити кави у гарній кав'ярні. Пам'ятаю, я пообіцяла собі повернутися до Німеччини цієї ж весни ще раз, але вже на кілька днів, а то й тижнів — аби попрактикувати німецьку та роздивитися міста без поспіху. Хто ж знав, що моє бажання втілиться в життя самостійно? В такий спосіб — краще б не втілювалось.

Тоді, у Мюнхені, я надто заслухалась вуличних музик, тому до потягу, що везе в аеропорт, ми не просто квапились — ми майже бігли. Я питалася в перехожих, де ж та станція, потім — де ж той потяг, потім — коли ж він прийде... Так у моїх безкінечних питаннях народилася розмова.

Одна німкеня чекала на той же потяг і мала валіз вдвічі більше, ніж ми разом. А ще заразливу посмішку та гарне почуття гумору. Ми говорили про те, як незвично звучить «Мюнхен» англійською, і про те, як дивно не любити холод, але їхати в січні до Фінляндії. Ми увійшли в один вагон, не зупиняючи ні на мить свою бесіду. То було за відчуттями так давно, що я вже й не пам'ятаю, про що ми говорили.

— Вибачте, ви знайомі? — раптом спитав нас хлопець, що весь цей час їхав поруч, хвилин за двадцять від початку нашої розмови.

— Вже так, — посміхнулася я.

— Ми познайомилися на станції, — пояснила моя нова приятелька.

— О, — здивовано промовив хлопець.

Як він пояснив, у Німеччині не звикли до таких спонтанних бесід із незнайомцями. Або, можливо, це було незвичним особисто йому. Я розсміялася, бо саме в такий спосіб завела половину друзів.

Ми їхали й усі разом обговорювали звички та особливості менталітету німців — весела та гучна компанія у великому мовчазному вагоні. Хлопець спробував запросити мою нову подругу на побачення — вона усміхнено відповіла, що з радістю вип'є з ним кави, але тільки як з другом. І взагалі, що я маю написати історію про цю поїздку. Це я й виконую просто зараз, і одного дня ми маємо знову зібратися та випити кави (знаєте, мені цікаво, чи втілиться в життя цей план).

— Ви з росії? — раптом пролунав чоловічий голос із дальнього сидіння. Я замовкла, дивуючись, що не помітила цю людину раніше.

— Ні, з України.

Чоловік похилого віку, з сивим волоссям

та жорстким поглядом, встав зі свого місця. Розмова між моїми новими приятелями все ще лунала, але я більше не чула її. Я дивилася, як німець повільно наближається до мене. Як нахиляється до мого обличчя. Плескає мене по плечу. І каже:

— Там незабаром бути війні.

* * *

Добре, що я не граю в ігри формату «Правда або дія», бо якщо б мені загадали розповісти про найнезручнішу в моєму житті історію, я б розказала оцю — зовсім не те, на що гравці зазвичай очікують. Я, звісно, зустрічала раніше вираз «вони не знали, як відреагувати». Ба більше, навіть вживала його. Але переживала насправді — вперше. Бо ми... не знали, як відреагувати.

Чоловік вийшов, і між нами запала тиша. Бесіда миттєво урвалася. Здавалося, ми знаходимось у якійсь абсурдній п'єсі, і щойно впала четверта стіна. Впала з пилом та гуркотом, і глядачі спіймали нас на гарячому.

Ми дивилися одне на одного мовчки. Мене заполонило почуття, ніби ми прикидалися весь цей час. Ми говорили про традиції, професії та каву так, ніби це має значення, аби нізащо не доходити до справді важливих тем.

Було б добре, якби це була п'єса. Тоді, можливо, там був би суфлер. Він підказав би, що казати та як дивитися.

Вирази облич моїх нових знайомих були стурбовані. В їхніх очах жаль переходив у жалість і назад. Вони дивилися на мене в очікуванні моєї реакції. А я її обрати не могла.

— Я просто не розумію, навіщо він це сказав, — промовила я. — Це була насмішка? Попередження? Спроба підтримати? Невже він думав, що я не знаю?

Я мала гніватись? Засмутитись? Розсміятися?

Хвилини за дві розмова про якісь сторонні речі відновилась, але я більше не вірила в неї. Я знала, що вона постановча, бо ось він, мій глядач, і він продовжує дивитися мені в очі. Дивитися й нагадувати, що ми зараз на сцені та розігруємо якусь виставу. А реальність — там, за кулісами. І вона зовсім інша.

Ця бесіда продовжувалася аж до кінцевої, але тепер я відчувала, що вона несправжня. А справжня — війна, що чекає на мене усього лише за півтора місяці. Справжні — страхи дівчини з Тернополя, що воно почнеться без нас, поки ми будемо тут, на проєкті у Фінляндії. Справжні — 200 000 на кордоні.

Я встигла повчитися демократії, підхопити ковід та знову через затримку рейсу опинитись у Німеччині, але мене все не відпускали слова людини з потягу. «Там незабаром бути війні». І моя відповідь. «Невже він думав, що я не знаю?»

На початку березня мені написала дівчина, яку я тоді зустріла на станції. Питала, як я, казала, що думала про мене весь цей час.

«Той чоловік мав рацію», — відписала я їй.

Бо війна сталася. І я, звісно, знала. Але не усвідомлювала.

Війська на кордонах ні для кого не були секретом. Нам були відомі прогнози початку наступу від The Sun. Я шуткувала, що її початок призначений на 16 лютого, бо війна війною, та День Святого Валентина треба відсвяткувати. А моя подруга пропонувала зібратися разом у онлайн-дзвінку та зустрічати обіцяний наступ, знову призначений на ранішні години, так, як ми зазвичай зустрічаємо Новий рік.

Ми знали. Ми навіть готувалися.

Ми сиділи з мамою на кухні й обговорювали те, що треба поставити нові двері, й те, що ми робитимемо у разі війни. Ми ніби жили одразу двома варіантами життя, виконуючи одночасно план А та план Б. І якщо вам цікаво, нові двері ми таки поставили.

Ми знали. Ми не вірили.

Мама казала, що війни не буде. Просто бути її не може. А я стурбовано дивилася на мапу України, що висіла в мене на стіні, та гадала, що за диво має статися, аби 200 000 на кордоні з якоїсь неймовірної причини пішли геть.

Дива не сталося.

24 лютого мама розбудила мене зі словами: «Ніко, прокидайся, збирай речі. Почалася війна».

«Та яка війна, дай поспати», — прокоментувала я.

Війна почалася, а я в це не повірила.

Вероніка Лелека
13.03.2022
Дніпро — Лодзь — Берлін

Малюнок Іванової-Лелеки Марії (8 років), молодшої сестри авторки.

* * *

«Все, ракети летять, почалось» — каже друг мені в трубку, і я прокидаюсь насправді. І спочатку здається, що все буде добре, що переможемо, що вони навіть з кордонів не вийдуть — а вони йдуть, і йдуть, і йдуть. І страшно — звісно, страшно — коли гримить за вікном, коли сирени виють, коли з вікна бачиш ракети, які летять на Вінницю, на Васильків, у будинок в Жулянах. А у Вінниці друг, а у Василькові ми з друзями шашлики смажили, на гітарі грали, а через дорогу від того дому в Жулянах подруга з хлопцем.

Перші дні — на межі паніки. Один раз і справді паніка була, коли батько в магазин пішов, а за вікном стрілянину чутно, а в голові — «вони ж у батька стріляють, вони В БАТЬКА СТРІЛЯЮТЬ». Не стріляли. Але як було страшно.

Перші дні — страшно, але страх іде, коли приходить звикання. Сирени чутно і коли вони є, і коли немає. Як гупає за вікном, то вже знаєш, то свої чи чужі. І, може, не треба так ставитись до тривог, іти в коридор чи на майданчик та чекати п'ять хвилин, десять, а потім іти назад, якщо тихо, — але сил на чекання мало, мало сил.

І ще люті мало.

Градами — по Харкову. В Харкові — друзі, і друзі сидять у підвалах, у коридорах, вночі, вранці, вдень, годинами, годинами. І друзі не відповідають, і не знаєш: бо сплять, бо світла нема, бо мертві? Не мертві, ще не мертві, і ніколи не будуть мертві, ви не заберете їх, падло, ви більше нікого не заберете, як же мало люті на вас.

Бомби — на Чернігів, на Суми, на Житомир, у лікарні, у школи, у дома, у церкви, на площу Свободи, та щоб ви повиздихали, падло, як же мало на вас люті!

Пару в авто на дорозі — кулями, та за що, вони ж просто їхали, просто їхали, падло! Мало! Мало люті!

Ірпінь і Бучу із землею рівняють, мруть там як мухи, і все одно пруть, суки, і стріляють в цивільних, бо в вас же патронів вдосталь, вам же дали на тижні війни, на місяці, то витрачаєте їх на всіх підряд, так, падло? Як же мало люті.

У подруги дорогою до Іспанії вкрали всі гроші та документи. Друг у Берліні застудився та спить у заплеснявілій кімнаті. Подруга не хотіла їхати, але її змусили, і їй погано всю дорогу, так погано, що навіть розмовляти не може. Друг захворів та написав прощання у чаті, і я не знаю навіть, чи почую його завтра, чи ні. Весь цей час — бомби, гради, постріли, сирени, руїни, руїни, руїни. А люті все одно мало.

А там, за кордоном, вони ще й не вірять. А може, вірять, та їм все одно, бо путін знає, що робить, бо путін не буде брехати, та ви знаєте, знаєте всі, що він бреше, знаєте, що вбиває, знаєте, що скажений. Та ви налякані, ви слабкі, ви не знаєте, що робити з собою в момент, коли визнаєте правду, бо правда значить, ЩО ВИ СЛАБКІ, А ХОЧЕТЕ БУТИ СИЛЬНИМИ. Як же мало люті на вас, ВІДКРИЙТЕ ВЖЕ ОЧІ ВОНИ НИЩАТЬ НАС ВОНИ НАС ВБИВАЮТЬ А ВИ ГЛУХІ ВИ СЛІПІ ВИ НАЛЯКАНІ ДОСИТЬ

ЯК ЖЕ ЛЮТІ МАЛО!

Коли достатньо буде? Коли друзі не писатимуть, бо обстріли? Коли батька таки застрелять на вулиці?

Коли на мій дім бомба впаде? Коли з людини перетворюся на крикливе створіння з мертвими очима та ненавистю на губах, коли в думках буде лише «вбити всіх, всіх їх вбити, Я ХОЧУ ЩОБ ВОНИ ВСІ ЗНИКЛИ», коли не стане більше ні любові, ні спокою, ні співчуття — тільки лють.

Тільки лють, тільки лють, тільки лють.

* * *

І навіть тоді буде мало.

Видра
10.03.2022
Київ

МНЕ НАДО ВЫГОВОРИТЬСЯ

Для многих, в том числе и военных экспертов, нападение РФ на Украину — событие, которое предсказывали ещё на 16, затем на 22 февраля. Мы ожидали, но расслабились и выдохнули, потому что *ничего не происходило*. А война всё равно пришла, сломала много семей, унесла много жизней и, что для меня лично самое непростительное, убила детей. 38 детей. 38! И это только те, о которых известно. От фотографий, на которых пара приносит в больницу полуторагодовалого ребёнка и после понимает, что он не выжил, стынет кровь в жилах. Такой он — русский мир, что ворвался к нам в 5 утра (а где-то пишут, что в 4) с грохотом обстрелов военных баз 24 февраля.

Русский мир. Мне и раньше не нравилось это их слово — мир — потому что нет у них мира. Токсичное общество, ненавидящее всех и вся. Общество, которое отказалось учить другие языки, принимать чужую культуру, отказалось вставать, когда их бьют. Их города — разбитый хлам, их производство — террор. Каждый раз, когда в стране недовольство, где-то в жилом доме взрывается газ. Кажется, по всему миру не было столько трагедий с газом, сколько могло случиться в РФ за один год. Недовольство другой страны? Теракт тут как тут.

Может, эти вещи не связаны; *лишь тень, совпадение, сомнение...*

Но не ракеты, которыми обстреливают города, и не пули, летящие в мирное население.

Сложно говорить о каких-то фактах, когда всё медиапространство — сплошной смузи из лжи, фейков и кусочков правды чужих жизней. Это назвали первой мировой кибервойной. Вот уж и правда, на своём веку посмотреть и на первую кибервойну, и оказаться в полушаге от третьей мировой. Не так я себе представляла четвёртый десяток лет. В мои планы входило обучение, новая профессия, красивые города и долгожданная возможность спокойного переезда. А получилось... что получилось.

Раньше, до всего этого, была у меня такая реакция дурацкая, когда надо что-то спросить или ответить, или перед важным звонком: в груди будто пусто становилось, сбивался сердечный ритм, лёгкая дрожь в коленях, а говорить — не хватало воздуха. Знала об этом, но не придавала значения. Да, неприятно, но качество жизни не портило настолько, чтобы пытаться с этим что-то сделать.

С приходом войны меня начало часто накрывать. Подруга говорит про моё желание остаться в Харькове: «У тебя железные нервы». Она не знает, как я заливалась слезами, увидев на второй или третий день видео, как со стороны Л/ДНР ехали установки с «Градом». *Дышать? Что это такое?*

Я не могла сделать и вдоха, сидела одна в тёмной комнате, на экране в зацикленном видео ехали «Грады», а в голове крутилось: ОНИ ЕДУТ УБИВАТЬ ОНИ ЕДУТ УБИВАТЬ УБИВАТЬ УБИВАТЬ. Где-то на задворках сознания мозг пытался вспомнить методичку, что делать при панических атаках. Что-то считать? Вроде бы пять предметов, которые видишь. Глазами нашла в комнате коробки, роутер, картины… а что потом? Четыре предмета, которые что? Что? ЧТО?! Нет ответа. Методичка забыта. Снова паника, всё сжалось, рук не чувствовала, только слёзы. Пыталась опять считать предметы, уже хоть какие-то, квадратные, круглые, деревянные, поворачивать голову, чтобы найти новые. Которые пахнут, которые можно лизнуть, а какой на вкус кот?

…Мы спим по очереди. Один в спальне, с котиком, второй дежурит в зале или в коридоре. Со временем привыкли к звукам. Далёкий, одиночный — всё в порядке, по крайней мере *тут*. «Иди нахуй, я ещё суп не сварил», — чужой голос с видео кричит в голове каждый раз, когда стою у плиты, а с улицы эхом доносятся взрывы. Сначала выключала газ, убегала и пряталась. Сейчас — да похер уже. И готовлю, и мою посуду, и даже сидим, пьём чай у окна. Гупает где-то там, вдалеке…

Убегаю, когда слышу самолёт. А они тут, над Харьковом, разлетались. Низкий гул, отражающийся от домов, слышен из окна, через секунду я уже в коридоре, прижимаюсь к стене, готовлюсь в любой момент зажимать уши и кричать. *Будто это поможет*. Считаю до десяти. Счёт помогает держать мысли на чём-то более материальном, чем воображаемая свинособака на истребителе. Вот же, отсчитала десять, а вокруг ничего не изменилось. Обман — считать надо до 30 секунд. Потом слышно взрывы. Бывают одиночные — значит, ФАБ скинули. Бывают парные — значит, не ФАБы, но менее страшно от этого не становится. Порой они летают по 3-4 раза в светлое время и столько же в ночное.

Друзья уезжают. После провальной попытки врага взять Киев две подруги оттуда вырвались на машинах и прорвались на запад. Они живы, и это согревает. Потом и другие друзья начали вырываться, кто как мог. Поезда — ад на колёсах. Знакомая, что живёт в Москве, осуждает машины. Говорит, опасно, расстреляют, всё такое. А вот поезда — это безопасно. Тут нет правых или неправых, только боль тех, у кого пропали друзья и члены семьи. Мы считаем, что лучше попытаться прорваться на машине, чем ехать N часов стоя, зажатыми чужими людьми, в месте, где не вздохнуть. Если ты — интроверт, да и если просто человек, которому сходить в магазин тяжело из-за людей, то поезд или автобус — место, в котором можно морально умереть. Но когда сидишь в уютной Москве, читаешь про войну из твиттера, на это смотришь совсем не так.

…Когда ночью пролетают самолёты, я просыпаюсь и скатываюсь с кровати. Там у нас место есть между кроватью и шкафом. Оттуда уползаю в коридор. Логикой я понимаю, что это не поможет: ФАБ пробивает 12 этажей, и если бы у нас была 16-этажка, мы, может, и выжили бы, но тут 9-этажка. Если сюда упадёт, нас сравняет с фундаментом. А если упадёт во двор, есть шанс просто остаться без фасада. Через дорогу от родительского дома упало ночью, так там у подъезда слизало фасад. У людей остались стоять холодильники, и видно висящие батареи отопления, а фасада — нет. Как открытый кукольный домик, только фигурки в нём — живые люди.

Я перевожу на армию. Понемногу, не всё время, но перевожу. Где-то подкидываю волонтёрам на сбор чего-то, где-то на карту семьи, потерявшей кормильца. Это всё, что я могу, и ещё — не пускать в себя чувство

бесполезности. Оно не хочет отступать. Оно прячется в тёмных углах и ждёт, а когда наступают сумерки, и мы глушим свет, оно обнимается с паникой и прыгает нам на голову. Близкий человек рядом — это крепкая поддержка, помощь, уголок стабильного мира в круговерти ракет над головой. Но когда вас обоих накрывает — ад уже здесь, в твоём доме.

Мы держимся. Он подходит к окнам, смотрит, меня трясёт, я шиплю, чтобы он перестал. Он бесстрашный, а мне страшно остаться без него.

Живём.

...Трое суток без света — информационный вакуум и протекающая крыша. Свет пропал днём. Телефоны чуть подразряжены, сеть испускает последнее дыхание. Удаётся пробиться в интернет, написать, что мы живы, но без света. А потом связь только через смс. Первая ночь без света: зажигаем свечи, а духовку уже и не выключаем, потому что холодно без неё. Ещё есть отопление и горячая вода.

Он дежурит, я сплю. Самолёт — уже не сплю, в коридоре на пледе сражаюсь с приступом паники: нечем дышать, тело трясёт, в мыслях... *смерть*. И муж рядом, обнимает, руку держит на груди, греет меня. Через минуту успокаиваюсь. Ему удаётся ночью пробиться в сеть, почитать хоть какие-то новости. А там: попадание в дом. Жертвы.

Погибшие.

На второй день читала книгу: Виктория Шваб — «Зло». Отвратительная вещь, оставляющая во рту привкус такой же поганой воды, как та, что мы пьём: из-под крана, дважды кипячёная. Вечером уже темно, и мы снова жжём свечи. Читать при них отвратно, и я худо-бедно пытаюсь складывать пасьянс из цифр, а муж слушает радио с мобильного. На кухне давно остыло то, что приготовила из морозилки: блины, вареники, мясо. На балконе тепло, хинкали испортятся, а вот сыр полежит. Третий день встречаю подсчётом, сколько заряда в сутки можно тратить и как продержаться на ресурсах еды ещё хотя бы неделю, а лучше две. На бумаге всё сходится. На деле: телефон уже истратил на 2% больше нужного, а с едой наоборот, едим меньше. Муж делает вылазку в соседний микрорайон, но там тоже нет света. Его нет нигде. Зато есть картоплянычки, и этого нам хватает на весь день.

На четвёртый мы выходим на улицу, гуляем по рынку, слушаем людей. Везде длинные очереди. В соседнем доме аптека живёт за счёт дизельного генератора, но нам отказывают в просьбе подзарядить телефоны. Мы находим мешок картошки, покупаем и тащим его домой. Сетка режет руки. У закрытого магазина находим ящик, взваливаем мешок на него и тащим уже так. С ящиком тяжелей, зато руки не режет. Картошка — хороший вариант вместо круп.

А потом дают свет. Мы срываемся как бешеные, заряжаем, читаем новости. Страшные. Кто-то уехал, кто-то остался. Главное, что все свои — живы.

Живы.

Не в безопасности, но живы.

...Выходные пролетают, и в воскресенье вечером снова нет света. Это... уже почти *привычно*, если ещё вспомнить отключения в 90-х. Пугает другое: Харьков пытаются взять. Слышно взрывы, то далеко, то близко, и стёкла дрожат. Слышно выстрелы. А без света видно вспышки в окнах. Мы были в зале, когда я увидела первую — яркую, красивую. Подумала, что это проехало что-то из служб. Мозг ещё не понял, что службы мигают красным и синим, а белое или жёлтое — это пиздец. Громкий взрыв выгнал меня в коридор раньше, чем погасла вторая вспышка.

Паника.

Всю ночь в полудрёме. Психика устала.

В магазинах почти пустые полки. Люди гребут крупы и макароны, воду и салфетки. Я кладу в корзинку орехи, консервацию, тунец. Женщина берёт селёдку, у меня горошек и кукуруза. В ряду со средствами гигиены хватаю

одну из последних пачек тампонов, а рядом стоит мужчина, звонит по телефону: «Алло, мама, я в магазине, тебе нужны прокладки?»

Война — ужасное время. Неподходящее для осознания, как сильно любишь близких и родных. Как беспокоишься о них.

Звоню маме, она делится словом «гненависть». Из какой-то старой книги. Это гнев + ненависть. Мама горит этим. Ей стыдно, что фото убитых русских её успокаивают. Мне стыдно, что я не могу её обнять.

Берегите себя и своих близких.

И животных. Вы в ответе за них не меньше, чем за детей.

Yellow Fox
08.03.2022
Харків

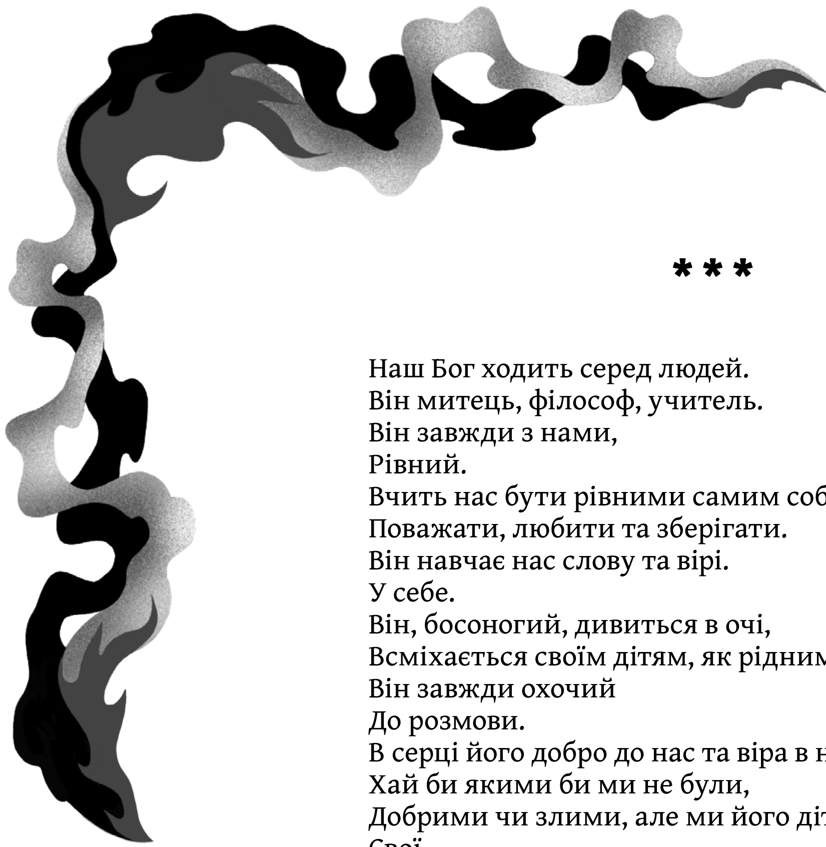

Всё, что осталось — новорожденное дитя,
Старенький муж, не попадающий под призыв,
Серый «Ланос» (отзывается на «осла», показывает норов, но вот — бежит).
А по пятам, гулко стучась в небеса,
И оттуда падая на асфальт,
Прям за багажником «Ланоса» бежит война.
Собаки ужинают телами солдат,
Ракета застревает в чужом окне,
Город перетворяется на могилы и дым,
В люльке на заднем сидении плачет сын.
Смеси нигде не купить, и нет молока.
«Ты не реви, — говорит ей муж, вцепившись в обод руля, —
Там безопасно, там не слышно сирен,
Там не заклеены окна,
И в них не стучится страх,
Приглаживая патлы свои седые,
Не щерится, не кидается на людей.
Там безопасно. Ты верь мне, ты только верь».
Но на что ты обрёк нас, чужой и недобрый царь,
Но на что ты обрёк меня, ангел, принёсший весть?
Почему мой сын пойдёт в далёком краю,
Почему мой сын не может остаться здесь?
В зеркале заднего вида лежит страна,
Но ей кажется — за спиной разверзается ад.
Мария оборачивается, улыбается сыну:
«Терпи, козак!»
Ангелом над машиной парит Байрактар.

Джанні Цюрупа
29.03.2022
Ной-Ізенбург, Німеччина

*** * ***

Наш Бог ходить серед людей.
Він митець, філософ, учитель.
Він завжди з нами,
Рівний.
Вчить нас бути рівними самим собі,
Поважати, любити та зберігати.
Він навчає нас слову та вірі.
У себе.
Він, босоногий, дивиться в очі,
Всміхається своїм дітям, як рідним,
Він завжди охочий
До розмови.
В серці його добро до нас та віра в нас.
Хай би якими би ми не були,
Добрими чи злими, але ми його діти.
Свої.

А ви свого бога закували в каміння.
У скло, бетон і залізо.
Він мертвий сидить на троні.
Гниє.
Хай би ви знали, що його очі
Ненавидять вас та хижо спостерігають,
Як конаєте ви на нашій землі.
Потвори.
Ви, безбожні та покинуті,
Мерці, що не знають, що вмерли.
Прийшли вбити нас і нашого Бога.
Кривдники.

Та марно це, бо наш Бог не просто нам рівний.
Він кожному з нас дав каміння,
Серце незламне, що тримає нас купи,
Сталить.
Зерно, що тримаємо в кулаці, стає кулями.
Серпа заносимо на жатву мерців,
І на жнива нового зерна.
Живі.
Ми, живі, знаємо, що кожен з нас на своїй землі.
Вартий самого себе і нашого Бога.
Його слова, його довіри та його правди.
Вільні.

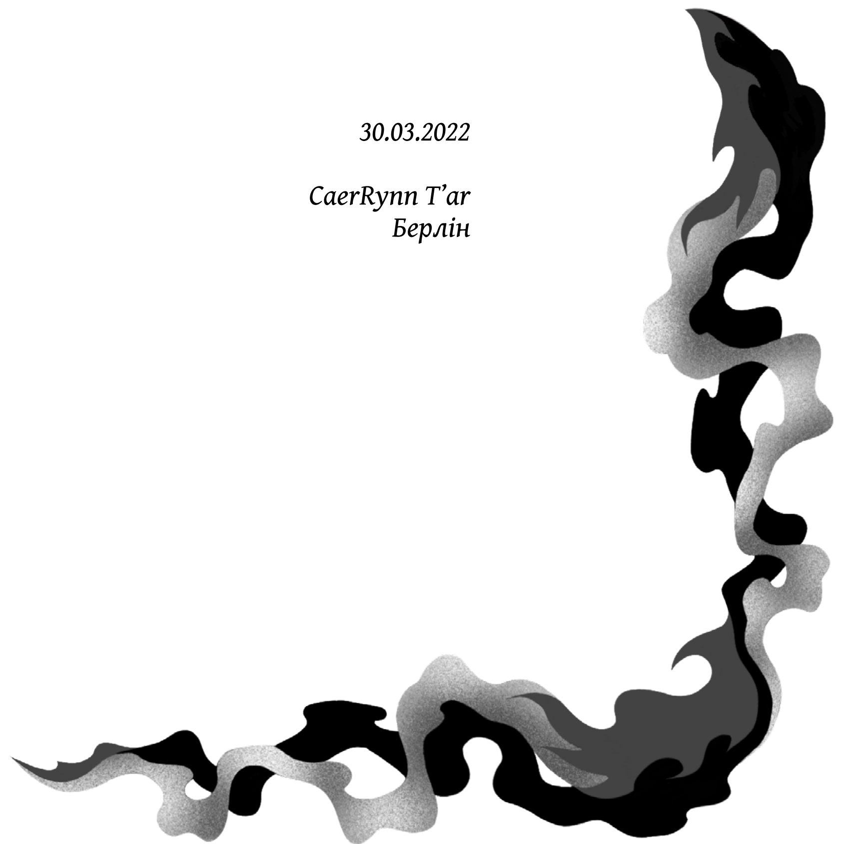
30.03.2022

* * *

Місто-фортеця зустрічає тебе кам’яним обличчям.
В обіймах ховає людей, дерева, кущі.
Здається,
Що навіть дерева — то громадяни міста,
Їм треба платити податки на землю,
Ховатись на ніч у фортеці будинків,
Зачиняти вікна.
Люди привітні — фортеці воїни.
Вони вже століття живуть на кістках,
Своїх чи чужих,
Загарбників, захисників,
Кістки ті вже стали частиною стін фортеці,
Привиди — частиною примарного воїнства.
Місто-фортеця в камені своїх обійм ховає
Те, що ще можна зберегти,
Пам’ять, мрії та сни.
Всіх громадян — від примар до дерев.
Всіх містян своїх.
Місто-фортеця стоїть.
І навіть
Кров її — річка, що розкреслює берегами,
Що тече з півдня на північ, чи із заходу на схід,
Має присмак каміння, заліза та пороху.
Місто-фортеця встоїть.
Її не підкорить ні чума,
Ні війна.
Ні смерть її не скорить.

30.03.2022

CaerRynn T’ar
Берлін

*** * ***

Я порожній.
Мій дім надто теплий і світлий.
Надто легко вдихати
повітря початку весни.
Надто схоже
на сон, і вві сні я лишаюся жити,
хоч не мав би, бо надто
порожній, щоб бачити сни.

Накриває пітьма
моє місто, мене та мій розум.
Захлинаються в шумі
і жах, і надія, і лють.
Ніби цього нема.
Ніби тільки наснилась загроза,
і не чути відлуння,
і вию тривоги не чуть.

Порожнеча;
в ній зривається, губиться погляд,
в ній згасають слова,
вона встала навколо, як дим.
Справжні речі
не проходять крізь неї. І воля —
наче тінь нежива,
наче звуки у товщі води.

Я стою та мовчу,
бо мій голос не має звучати,
бо він теж — порожнеча,
бо шум поглинає все те,
що я бачив і чув.
Якщо це іще тільки початок,
не дозволь мені втечу
у темне порожнє ніде.

03.03.2022

***

Я кажу: якщо те найгірше, що очікую, трапиться з нами,
якщо вигорить небо і стане нам залізною кліткою тиша, води більше не будуть сині, пройде світом останній вершник —
дай померти мені серед перших, щоб не бачив вогню руїни, щоб не знав, як насправді пахне страшнозвісний дим полиновий.

З-за вікна долітає знову вибух десь за далеким шляхом.

Я з фортеці дивлюсь навколо —
там палає, там чути стогін, там не чути уже нічого, там засіяно чорним болем, там постала свинцева хмара замість неба, і стін, і стелі.
Тінь крокує моєю землею, тіні байдуже, хто чим марить.

Це вже сталося не зі мною.

Там вже зараз кружляє попіл, хтось скипілою кров'ю кропить мертве поле й ворожу зброю, дим зі згарищ повзе містами та просотує кожен подих, і несуть непрозорі води ген мостів та життів уламки.

Сипле сніг, наче після смерті; замітає сліди та горе.
Це вже сталося.
Тане обрій, снігом, димом, імлою стертий.
На фортеці тріпочуть стяги.

Якщо морок підступить ближче —
дай вдивитись йому в обличчя та всміхнутись крізь сльози страху.

10.03.2022

Ерік Іскра
Київ

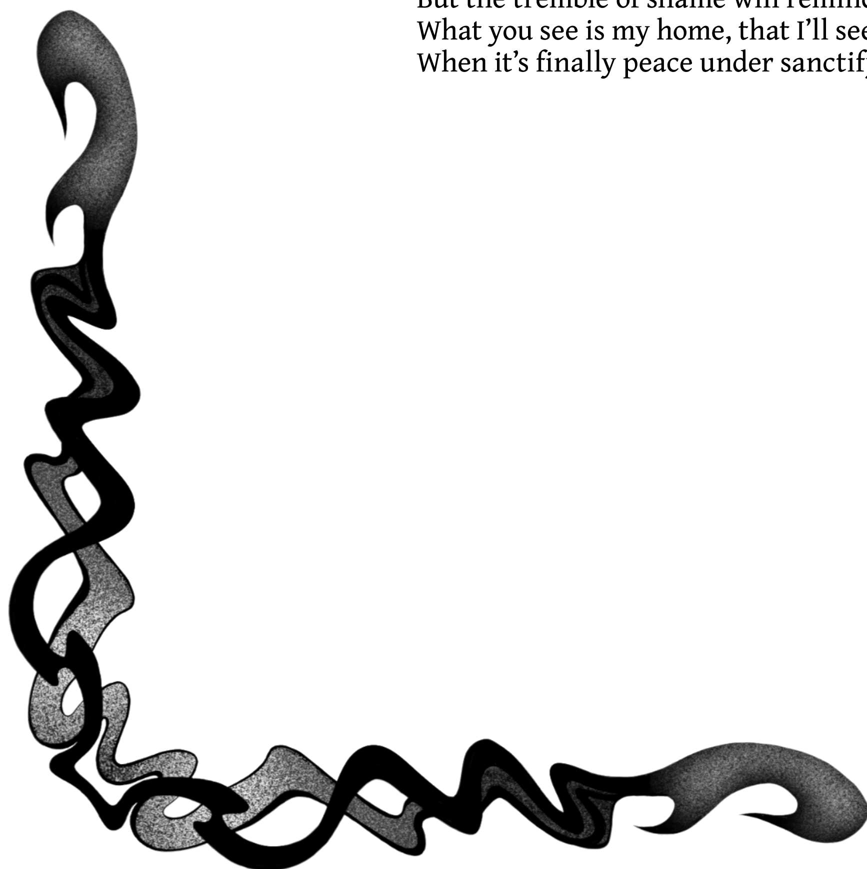

HOME

What you see is my home. It is pretty indeed
With its greenery grinning whenever you need,
With the toll of the bells for the lost and the born,
For the times that will come and the sprite of before.
Built in blissful content, forged in fire and blood,
What you see is the land that was left and forgot.
Through the arms of the past and the freshly peeled bones
We have opened again the once discovered roads,
To the roots and the sprouts we are coming in arms
Just like we were supposed to, yet were made to discard.
Through the poems and rhymes, through the gunpowder smoke
Once again we will rise, for all those of before,
For all fallen and born, who had left and who stayed,
Who had fire at heart and a head in dismay.
For the ones proud in fight and the thriving in need —
I am no one, was silent my plead

To leave me by the roots of which I here was born,
Give me chance to do good in the times that are wrong.
Like a beggar I stand with my tears on the sleeve,
Hand in hand with despair to forgive, to believe,
To forget how it felt without coppery taste
On my teeth and the salt on my lips that had stayed.
I am told it is fine, I will have to rebuild,
But the tremble of shame will remind of the guilt.
What you see is my home, that I'll see once again
When it's finally peace under sanctifying rain.

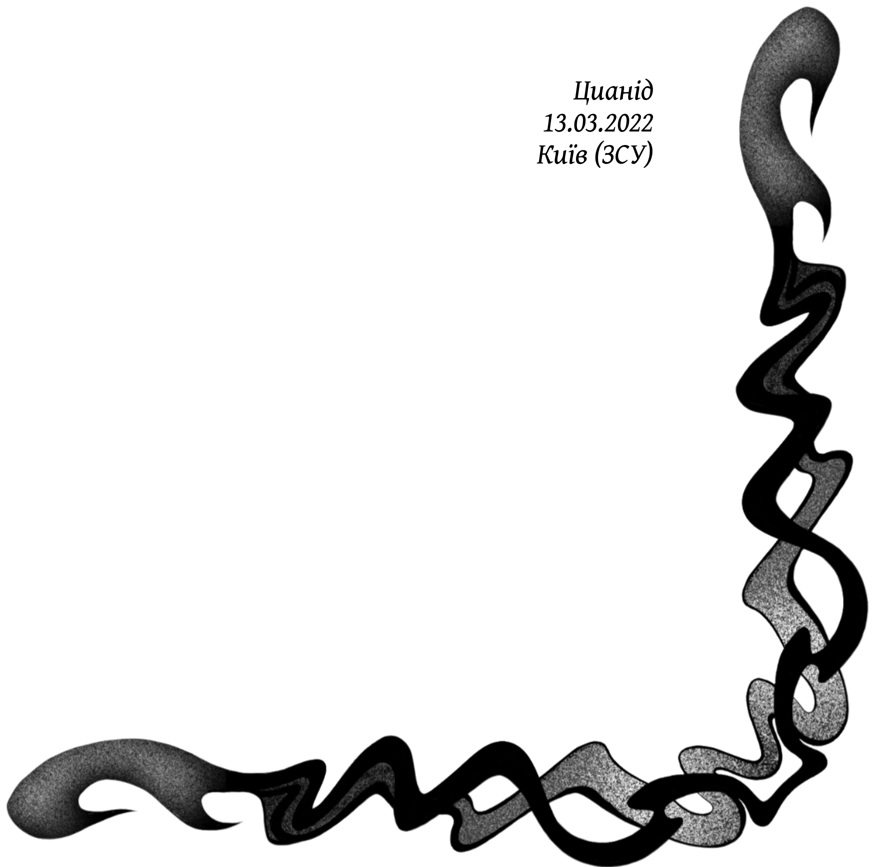
Morrigan S. Crows
31.03.2022
Лодзь

***

у цій війні найбільше підводять руки:
підступно виказують слабкість, невпевненість, неготовність.
кісточки стесуються у кров, з'являються тріщини,
пальці болять від надто жорстких фастексів,
стропи та ремені натирають мозолі на подушках,
фаланги розтискаються від морозу.
доводиться вперто чекати, як і усім нам,
доки загрубне шкіра й не буде аж так боліти,
доки однаково впевнено будеш тримати
автомат, лопату, чашку для побратима,
ампулу зі шприцем, чиєсь плече,
іншу руку, десятки інших рук,
які теж, безсумнівно, звикнуть та пристосуються.
я не хочу тримати чиюсь відірвану руку,
але знаю, що буду чистити бруд з-під її нігтів
і, так само, як сотні інших до мене, стогнати від реготу із власником
у кареті швидкої.
коли небо й земля вибухатимуть тисячами скалок,
мільйони рук попри біль триматимуть
щит, курс, немовлят, чиїсь душі, пульт управління, черпак та скальпель,
бо руки звикають,
бо небо і землю
потрібно комусь тримати.

Цианід
13.03.2022
Київ (ЗСУ)

ОТЗВУК

— Вы видели скрипача?
— Вы слышали скрипача?
— Вы знаете о скрипаче?
— А кто он?
— А что он?
— А где это?

Нет.

Город сквотов, трамвайных дрифтов. Город серый и город хмурый.

Крепость, рубеж империи, между прочим. Форпост в диком поле, где первый узник тюрьмы — крестьянин, за которого не смогли поручиться.

Здесь здание, служившее концлагерем, переоборудовали под СИЗО. Считай, напротив, по другую сторону дороги и чуть-чуть дальше, — братская могила военнопленных, на которой так и не построили стадион.

Здесь на самой окраине, близ чёрных лесов, до сих пор стоит недостройка роддома, с крыши которой прыгают на канатах, а центр заполнен работами студентов и студенток художественной академии.

Торговый узел на берегах двух почти что иссохших рек. Болото, куда приезжают умирать.

Узнали, да?

Нуждаюсь ли Я в представлении?

Ей-ей, видит Небо, здесь привечают искусство, открыты всякому путнику.

Прекрасный город, к которому так охотно стекается новая кровь. Где злое и неприветливое прикрывается маской яркого, а из детей — только мёртвые: на заброшках, по квартирам и впискам.

Город брошенных.

Город родных.

Приют молодых и злых.

Говорят, душа города воплощается в его статуях — и что же, у нас их есть. Вот я, например, седой и в дряхлых лохмотьях.

Вот Ника — расправила крылья, поднимает над головой меч.

Сын божий раскидывает ладони, и в них зарождается свет.

Григорий Саввич открывает книгу, кладёт на страницу руку.

Отец Фёдор хмурится, поправляет фуражку.

Тарас Григорьевич разминает плечи.

Козак Харько усмиряет коня и вскидывает копьё.

Был с нами ещё один, но того убрали, а дожили он до наших дней — ей-ей бы проклял. Вас бы первых и проклял, тех, кто сюда пришли.

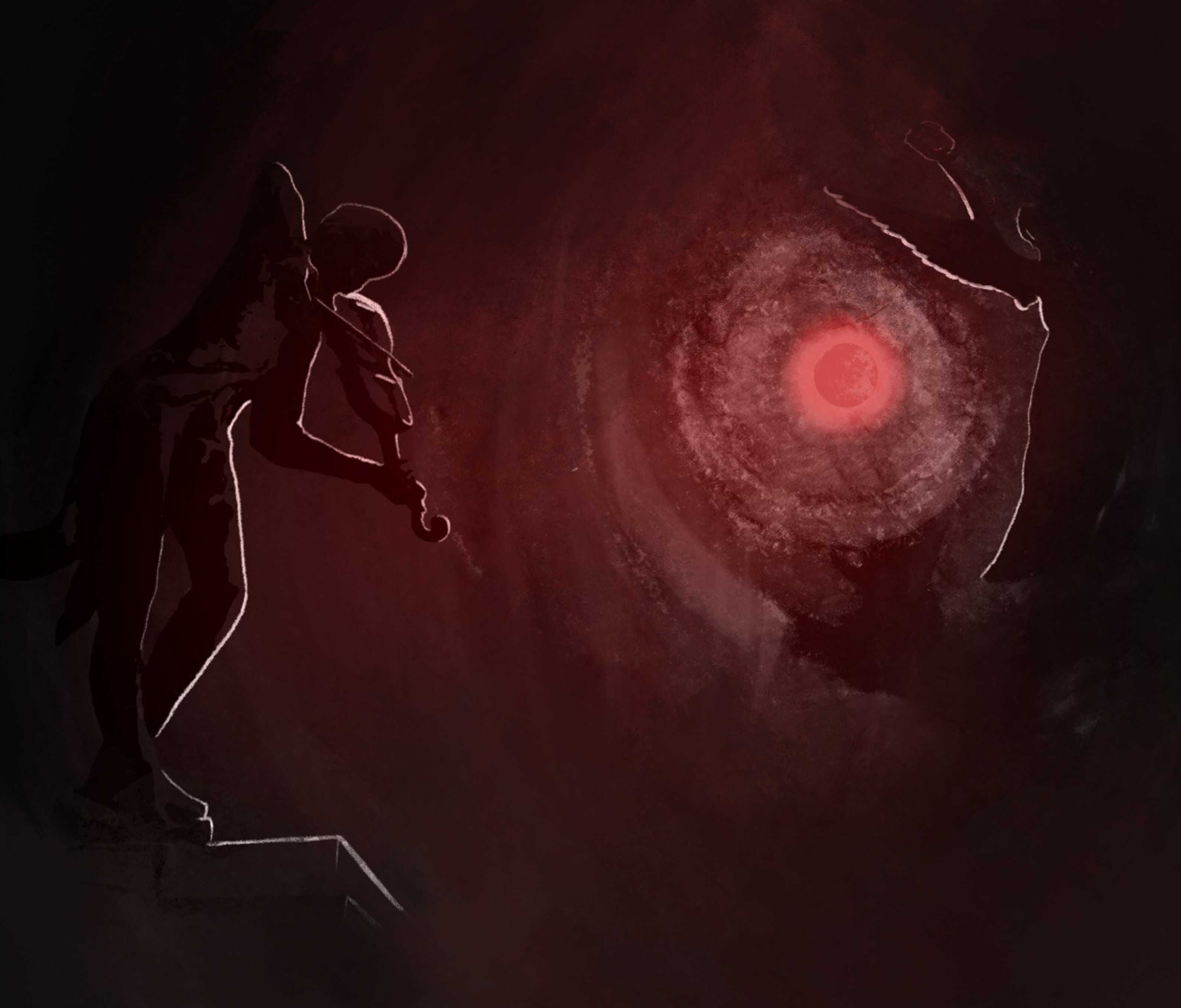
Куда идёте вы против тех, кто стоял на этой земле веками? Тягаться с теми, кто видел здесь такой ад, что вам — пока что, пока — ещё и в кошмарах не снился?

Не знаете. Ох, не знаете и не догадываетесь, что эти земли ото дня своего заселения пропитаны насквозь кровью, что места наши — обитель чудищ, что зло — чистейшее, первородное — его не то, что не изгоняли, его культивировали и славили — и не прятали, не держали в узде.

Но вы маленькие, наивные. И такие крикливые, совсем непуганные.

Что ж, пан Шевченко, а, атаман Харько — покажем *братишкам*, как оно, с русским миром?

Ей-ей, поднимаются мёртвые крепостные, выходят на берег Лопани утопленницы с мёртвыми младенцами на руках. Стягивается гордый козацкий полк, все на дохлых костлявых клячах, с мечами и пиками, пусть и ржавыми, а жадными до крови глупцов.

Книжники готовятся к службе, Спаситель даёт знамение на новый крестовый поход.

Ника Победоносная — прекрасная в своей праведной ярости — готова вести наше воинство.

Видит Небо, как давно я молчал. Ну да ладно: обрёл здесь дом в спокойное, мирное время.

«Вы слышали скрипача?»

Услышьте.

Проклятое войско мёртвых — не выдуманных, не каких-то богов, а всех тех, кто похоронен на этой земле, — эта партия посвящается вам.

Смычок высекает из струн первую ноту-искру, и я говорю: те, кто брошены гнить в уже давно разрушенных тюрьмах — восстаньте!

Низкий звук, как ещё призыв: те, кто сложены в братских могилах — восстаньте!

И финальный аккорд, посвящённый злым молодым: те, кто умер, едва лишь родившись — восстаньте!

Наши статуи, наши призраки, наши души — униженные и брошенные, бесславные и забытые, истлевшие — *и весёлые.*

Мы — готовы.

Идите, глупенькие, идите к нам.

И так говорю я, как выбито на вратах:

Добро пожаловать!

Харьков приветствует вас.

Герр Фарамант
18.03.2022
Харків — Люботин

Трошки шумно

Веселі Василівські Історії, частина 1

Я не боягуз. Звісно, я маю страх, бо повністю нічого не боїться хіба що відморозки. Для мене «мужність» або «хоробрість» завжди були не про відсутність страху, а про вміння діяти всупереч йому. І я діяв. Тато завжди казав, що жаліються тільки стукачі, а якщо ображають — вчись давати відсіч. І я вчився. Не по книжках, не по фільмах, хоча і по них теж. На власному досвіді. Коли били натовпом одного за школою. Коли кидали в голову камінням, в лице склом, коли тикали іржавими цвяхами в коридорах.

Так, навчився тому, що вони бояться мене більше, аніж я їх. Коли я один, а їх багато, коли на розбитих в кров губах — нахабна посмішка, коли тобі товкуть обличчя, а ти продовжуєш жартувати (подекуди ні шатко ні валко, бо в голові вже дзвін) — тоді ти лякаєш, а не тебе. Десь класі в 9 я перетворився на «не чіпай, воно йобнуте», і майже не чіпали. Страшно було, але боляче тільки тоді, коли друзі, за яких ти заступився, стояли в сторонці і мовчки спостерігали за тим, як тебе б'ють. От тоді боляче. А тіло — то таке. Воно швидко вчиться зносити все. Навіть із часом — багатокольорове тату на 8-годинному сеансі без знеболюючого в чутливих зонах. Б'ють, а ти жарти травиш, і майстер похрюкує та просить не смішити, бо рука сіпнеться. А тобі і боляче, і не боляче, ти йобнутий.

Я боявся висоти, панічно, тому фарбував дах сусіднього дому, стрибав з моста (роупджампінг) та висовувався по пояс із найвищих дахів недобудов. Не щоб комусь щось довести, а тому що не можна забувати: не страх владний над тобою, а ти над ним. Я огризався скінхедам, які травили близьку мені людину, не тому що хотів спровокувати або було не страшно, а щоб відволікти і він встиг втекти. І так, тому що я йобнутий.

Вже в доволі дорослому віці я зрозумів, що щось я себе переоцінив. В мене з'явився пес. Кіт — то моя душа і все таке, але кіт вдома, і захистити його простіше. Бо як для мене, «захистити» («бажати захистити») — то і є любов. Синонімічно. Секс, розуміння, одна хвиля, тяга, ніжність — то все, звісно, вогінь і все таке, але захистити — це перш за все. Своїх. Бо то — моє. Моє = захищати. Любити = захищати. І от пес. Мале, дурне, активне надмірно. І я, весь такий захисник, мать його вйоб. Магазин на районі, в який я заходив із малим, нормально і неодноразово, вечір, все як завжди.

А потім п'яне гівно, мат, «твій пес лякає мого сина», «син» задоволено ірже у сторонці, очікуючи гідного шоу від тата. Він заносить руку, я рефлекторно блокую, і він в цей час б'є ногою мого пса. Мого пса. Замість мене. Мого.

Захисник, блять.

Я стояв, притискаючи малого до себе — дяка богові, що він

Ілюстрація від автора тексту, Black Jackal.

злякався більше, аніж постраждав — і навіть не міг дати здачі. Свідків багато, але всім ніби байдуже. «Ейгов, відчепись від дівчини та щеняти, ну шо ти як той...». От і все. А я стояв і шаленів, бо руки зайняті, а опустити чи довірити малого комусь ще, поки буду битися не на жизнь, а на смерть, я не можу. І просто на землю поставити не можу. Бо він — як я, страшно, але бийся. Не дай боже те гівно поцілить його ще раз, не дай боже! І гівно уйшло. Може, щось побачило в моїх очах, може, просто задовільнилось. Я потім шукав його вечорами на районі, сам, кляв і ненавидів себе, і уявляв, що зроблю, коли знайду. Не знайшов, а згодом перестав і шукати. Тому що не він винуватий. Тому що образити можна лише слабого. І це був я. І я, а не він, це допустив.

Зрозумійте мене правильно, жертва не винувата в діях агресора. Я ніколи так не вважав. Але ж я не жертва. Я вважав себе воїном.

Самурай, блять.

Саме час робити сеппуку, ти проїбався, друже.

І от війна.

Я записався в тероборонку.

«Ви придатні?», — і в голові список хвороб, включаючи хронічні та депресію, але більш за все турбують коліна, бо на морозі або без руху не згибаються — та і хєр з ним, з лютим болем до виття під час приступу! — посміхаюсь та кажу: «Звісно!», бо колись був йобнутим і, може, десь там це ще живе.

«Не вийобуйся, їдь у Запоріжжя, там буде безпечно».

«Ма, та куди я без вас? Ти ж знаєш, гуртом і велетня бити легше! Ба, ну скажи, що ти без мене не зможеш!»

«Щоб тебе чорти вхопили... залишайся», — а в очах полегшення. Ма і сама була колись, як я, коли її власний батько бив їх з сестрою та матір до крові та переломів, захищала своїх. Та навіть краще, ніж я. Захищати = любити, це в крові.

Війна, перші дні. Поки десь далеко. Трохи страшно, але більше якесь збудження. Бо наші їм насиплють! Бо у орків не армія, хуйня. Бо інакше і бути не може.

Бої вже біля хати. В тероборонку не взяли нікого, хоча записались всі, і батько — діабетик, ветеран АТО, і мати, і я. Ба казала, що в молодості мала розряд по стрільбі. Жартуємо. Допомагаємо тероборонівцям із Запоріжжя, які взяли за точку сусідній пустий дім. Водички? В туалет? Шкарпетки? Кави, пацани?

Мама — волонтер ще з 2014, я вже трошки встиг в ці перші дні, тож який-не-який, досвід є. Батько не радий, що біля дому, бухтить, але допомагає пацанам займати позиції, щоб безпечно, але ворога добре видно, щоб мали перевагу.

«Пацани, візьміть до себе».

А за стіною виє мій малий, бо він, як і кіт, не сприймає нікого, окрім мене, і тільки поруч зі мною спокійний, навіть коли хата розвалюється на очах, і вистріли — ось, на відстані витягнутої руки.

«Очікуйте дзвінка».

«Малий, я ще з тобою, а потім як вийде. Не тужи, малий, прорвемся». Сміюсь, жартую. В проміжутках пишу колишньому: «Блять, чоловік твоєї сестри сєпар та україноненависник, бля буду він нас здасть. Зроби щось. Натякни хоч пацанам, ти ж ЗСУшник, твоїх же положать!»

«А шо я можу зробить. Нічо, він мене не слухає. Вибачай. До того ж я в Польщі. Я не можу приїхати. Я тільки дівчину тут знайшов собі... Що? Так, мама, сестра, маленька племінниця та племінник в Василівці, тож я морально з вами. Адью».

Тероборонка уходить, поліції і військкомату як і не було. Мер нас здав. Військкомат в доступі орди, а батько в базі, батько атошник, атошників катують. А ще й привіт, список тероборонівців. І так, нас здав саме цей їбаний родич. Дякую тим, хто морально з нами, сподіваюсь, тобі хоч ікнеться там, в Польщі, під боком нової дівчини.

Вісім днів без світла. П'ять без води. Чотири без тепла. Температура мінусова. Ударною хвилею знесло шмат даху. Ніби прикрили,

але проснувся від того, що дощ в'їбашив штукатуркою по обличчю, а потім вмив. Відмовляюсь мінятись кімнатою з ба, бо всьо ок і «зате мені видно зорі». Ще через день виламує шмат стелі в куті кімнати. Вже навіть не панікую та не нервую. Орієнтуюсь у темряві краще, ніж у світлі. Все електричне здохло, як не економ і як не міняй заряд половини пауербанку на банки з закруткою. Спочатку нервував, економив, простежував, що з друзями: «Як ти в Харкові, ще живий?», «Як твій коханий? Сьогодні телефонував?», «Що? Придумуєш ігри для молодшої сестри з аутизмом, як ховатись під час тривоги? Ну ти крута, подруго! Я? Та в нас все заїбись, тільки телефону всьо». «Як зникну — не хвилюйтесь, живий, та що мені зробиться! Ми ще повоюєм!», — жартував, видавав із себе йобнутого. А в новинах хєр про Василівку. Ніби і не існуєм.

І похуй.

Поки був заряд, передавав у бот відомості про ворожу техніку. Бо це святе. «По вулиці такій-то катає два танки та тигр. Повз нас вже п'ятий раз проїхали, може, шукають, кому здатись)». Встиг посратись із близьким другом. Бо вмію. Встиг попрощатись, «про всяк випадок», і більше всього приколювався, коли будинок трясло і вистріли були найбільш гучні.

Телефон здох на новинах про захват та пожар на АЕС. Пожартував наостанок і залишився в цілковитій темряві.

Фіброз щитовидки, батько — ліквідатор на ЧАЕС на третю добу, я був у Прип'яті та уважно слухав. Я точно знаю, що зі мною буде. І в мене достатньо уяви, щоб дуже яскраво та детально це уявити.

Більш за все жаль малих. Своїх шість псяток та під час війни прийшло ще одне, мале, харизматичне та нахальне. Стріляють всюди, але тут свої люди, тут не страшно. З іншого кінця міста сама дорогу знайшла. Точно знала, куди йде, мала сосисочка. П'ять котів + трійко зальотних, сусідських. Їм теж пиздець страшно, вони не люблять собак, але тут люди, а тому краще вже так.

От їх жалко. Малі, а такі прикольні, кожен по-своєму.

Боже, якщо йобне, то хоча б і вони з нами, га? Хай вітер на Москву, будь ласка, це все, про що прошу. Ти ж знаєш, я не християнін та не вмію молитись, але вмію баш на баш. Хай мені найпекельніші муки, аби тільки мої всі швидко та без болю, га? Ну будь хоч раз людиною, бо ти ж за нашою ніби подобою...

Вранці пишу в щоденнику своє ім'я, по-батькові, дату народження. Відомості про членів родини, включаючи двоногих. Червоною пастою. Дописую все, що хотів би сказати ворогові, якщо це він знайде щоденник, та «СМЕРТЬ ВОРОГАМ!!», бо то моя улюблена частина. Завжди. Як не дивно, не страшно. Почав ще зі вчора, а на сьогодні продовжую пригадувати англійську. Бо якщо виживу і повезуть в який-небудь опіковий центр для радіаційних хворих, то буде сором не сказати хоча б «Дякую, ви круті», «Де мої?» та «Хто ще вижив?». Як вже і казав, не страшно. Холодно пиздець, але не страшно. Сміюсь. Може, я все ще йобнутий і не все пропало?

Я не пам'ятаю, на який день я «втратив» телефон, на п'ятий? Шостий? Згодом я назвав це цивілізаційним детоксом. Ми кип'ятили дощову воду на городі під звуки близьких автоматних черг: «Змахуй, бляха, дим... потім друганам розкажеш, як тут було» — підморгує, сміється, але дуже тихо. «Та ще й прикрашу!» — вслух, а подумки: *«Бляха, та обійшовся б без цього»*.

Не прикрашу. І без того напридумував тонну жартів. Бо коли з дому виходити не можна, по дому ходити майже не можна, читати не виходить, бо не можеш сконцентруватись, встаєш зі світанком і лягаєш із заходом сонця, думається просто збс. І жарти є, і поради від потерпілого і для родичів потерпілих («які, блять, відосики та мемасики, коли заряду на 7%?!»), пости в інсту, ідеї

для творів, плани партизанщини та кривавої помсти. Коли лежиш в кромішній темряві (а пам'ятаєш свій страх кромішньої темряви в приміщеннях, майже фобію? Смішно? Обіржатись), розумієш, як у тих безграмотних, обмежених, заляканих, вічно зайнятих, в які-небудь середні віки вистачало фантазії на такі казки.

В підвалі? В підвалі був. Два рази. В перший раз у пса сталась істерика, а кіт дивився на мене наче так, ніби підозрював, що ми в Єгипті, і хтось із наших родичів-фараонів вмер. Тоді я дізнався, що стеля підвалу складається з чотирьох довгих плит з бетону. Перша покосилась та стоїть на кривих сваях. *Мінус*. Друга обрізана задля сходів і тримається на кладці стіни лише з одного боку. *Мінус*. Третя покрита тріщінами в мій палець. *Мінус*. Четверта норм, але як перші три йобнуть, з-під четвертої вже не виберемось.

Другий раз їбашило так, що трясся навіть підвал. Мій малий копав яму (чи, може, прохід назовні), ба та її псяка молились на двох, ма та її старий псяка просто мовчки здригались, батько і його малий сиділи на сходах. Мій кіт позаглядав в очі так серйозно, ніби читав свій приговор, а потім мовчки ліг на руки, обійняв зап'ясток лапами та також мовчки пролежав до самого кінця, з широко розкритими очами, навіть не кліпнув. Це потім вже він буде в ліжку труситись та плакати уві сні, а тоді — кремінь. Ліпша версія мене. Найхоробріший із нас трьох, чесно. Якщо десь і є взірець відваги, мужності та розуміння, то мій кіт. Вибачайте, пацани, бо так і є.

Інших малих або не впіймали, або вже не встигли спустити. Але вони молодці, поховались самі. Потім декілька діб висиджували на руцях кожного, по черзі (не ревнуй, малий, май совість!), і якось справились.

Цивілізаційний детокс.

Вода з дощу, дощ крізь стелю, суміш з того, що колись було пельменями та варениками з вишнею (малому, до речі, зайшло), життя на світловий день, та вибухи з пострілами 24/7.

З того часу мій фітнес-браслет звуть Степан, він заслужений герой, що вистояв до кінця. Кишеньковий ліхтарик — Світлик. Помирать буду — з собою візьму. Браслет, ліхтарик, складний армійський ніж, от і весь мій скарб, зате завжди в кишенях, навіть коли сплю. Бо сплю в трьох — п'яти шарах одягу.

Ні, не страшно. Дещо бісить, більшість заїбало, одного разу пустив сльозу, але в цілому норм. Жарти — то наша зброя. Та і я ж ніби йобнутий.

Дали світло. Спочатку на 2 години всього, але зате 8 березня. До свята. Я вже не пригадую, де мій телефон (здається, ма кинулась заряджати все, що взагалі можна було зарядити, включаючи і моє), зате ба до свята зготувала святкові коржики, а батько дістав припрятану банку згущонки. Після декількох днів «пів тарілки супу з пакетика на одного на весь день» це свято. Ніколи, бляха, не їв такої смачної згущонки. І таких божественних коржиків. Клянусь вам.

І вже набагато пізніше телефон.

П'ятеро помітили мою відсутність. Аж п'ятеро.

«Ти як? В тебе ж просто телефон здох? Нічого страшного?» — «Бляха, нічого від тебе не скроєш, моя піфіє. Так і є. Зі святом».

«Ти, бля, де? Я поклявся кинути палити, якщо ти виявишся живою!» — «Іди в дупу, ми посрались... Так, бросай, бо я живий. Бросай і ІДИ В ДУПУ».

«Сонечко, ти як? Напиши хоч щось, бо хвилююсь!» — «Вибачай, трошки телефон здох. Як там Харків?!»

«БЛЯХА, ВІДПОВІДАЙ, ЖІНКО!! ЧИ ТИ ЖИВА?!»

Оцей, останній, дивує. Не друзі навіть, а так, знайомі, ще й не дуже імпонуємо друг другу. Але, може, тому, що ДСНСник, це в них профдеформація така?

«Та що зі мною стане, не КАПСЛОЧ на мене, бо вкусю».

І саме цей, сторонній, майже силою вибиває в мене, що мені

можна прислати, бо в місті гуманітарна криза. А я що, я із коржиком та згущонкою, мені нічого не треба... без грошей-то. «Та нічого, братику, хіба, може, корму собакам та котам. Бо ми якось ще справимось, а малі... Але зовсім трохи, бо у мене лише 100 гривень».

«ЧИ ЇБАНУЛАСЬ? ЯКІ ЩЕ ГРИВНІ? Я САМ ТОБІ ВСЕ КУПЛЮ І НЕ ВИЙОБУЙСЯ».

І купив. Відправити не зміг ще довго, бо ніхто не брався їхати, та і як відправив, без пригод не обійшлось, але то вже інша історія (які ж то були смачні макарони, боже мій, я вам клянусь, і хліб, позавчорашній, смачний, і чай, і... він багато чого надіслав, чотири мішки, один з яких під бутилі з питною водою, а другий під сухий корм, і я вперше бачив, як моя мама плаче в обнімку з банкою кави. В той день каву пили всі, навіть ті, хто її не оч).

Взагалі зустріч тих мішків була дуже повна подій. Дуже. Подій і ризику, і не тільки для нас. Я про це потім цілий анекдот друзям написав. Але насправді найголовнішим було те, що я вперше всерйоз злякався. Не орків, які швендяли повз нас, не автоматної черги в повітря, не пробіжки з 30-кілограмовим (ба, може, навіть більше) мішком в руках. Мами. Я ніколи до того не бачив її такою. Моя смілива, моя бойова, моя красива мама кричала на мене матом, пучила очі та лупила кулаками, щоб загнати додому, бо я відмовлявся йти: «Сказали — приїдуть, значить, приїдуть! Скільки потрібно, стільки і буду чекати. Іди, як боїшся». Зійшлись на компромісі, на дворі. І ледь не проворонили ту гуманітарку — бережи тебе боже, братику, а за каву та сардельки окреме місце в раю, в який ти, сподіваюсь, ще дуже не скоро потрапиш! — але все ж встигли, під несхвальний погляд водія.

«Я вам таке розповім, оборжетесь».

І оборжались.

Що, не дорахувались п'ятого? Все правильно. Бо то окрема історія.

«Ти там як, жива? А можна попросить тебе сходити до моїх батьків? Бо вже дев'ять днів не маю зв'язку та навіть не знаю, чи живі. Ось їх нова адреса. Просто дізнатися, чи живі, хоч якось!»

«Та без бе».

Заряджаю телефон, бо вже світло постійне, від 9 березня ми знов в цивілізації, хоч і частково, вигадую відмазу, планую шляхи, бо пиздрючити далеко. Ні, спочатку знайшов навіть місцевий чат, але скоро дізнався, що там тільки питають, відповідати на питання то для лохів.

«Точно на сусідню вулицю?»

«Ну трошечки далі».

«Трошечки?»

«Та нащо мені тебе дурити, ма? Ба, ну скажи їй, що батьки — то святе!»

«Батьки — то святе...»

«Всьо, повернусь раніше, аніж ви встигнете договорити всі ті нісенітниці про паляниці з полуницями».

І попіздрячив в інший кінець міста. Бо все ж таки я трошки йобнутий.

* * *

Йобнутий, але мудрий. Ключі не брав від хати (довелось через ворота лізти, тільки потім дійшло, як це зі сторони мало виглядати, особливо для орків метрах в трьохстах від нас), щоб потім їх з трупа не змогли зняти, телефон вимкнуто та в ліфчику, йду не по головній дорозі, але неспішно і не ховаючись.

Тактика вогонь.

Не без труда знайшов дім. Але складніше було дозватись. До моменту, коли я волав вже на всю вулицю, як той кіт, та зажбурляв у вікно всі камінці, що мав, дві дорослі залякані людини виглянули нарешті назовні.

«Передай Ілонці, що ми живі...»

«Нічого не буду передавати. Ось телефон, розмовляйте. Бо краще хоч один раз почути, аніж сто разів передати...»

Трошки ніяково стало, коли її мама, добалакавши, стала обіймати і плакати, а я не зміг навіть

заспокоїти (на психолога він вчився, блять, типодиви на нього), але в цілому я відчував себе норм. Вперше за довгий час. Бо не засцяв і ніби правильно йобнутий. І якось пофігу, що до війни я був вже не друг, бо, бач, «воно не може так бухать!» Бо зараз не час для образ, зараз всі свої.

...А ще бабуся сказала, що я раптом став офігенно красивим в її очах. Ба гордиться, я задоволений, ось такий кімнатний, блять, воїн.

В тероборонку він, бач, записався.

І ніби всьо ок. Ну як ок, світло є, вода, тепло (боже, як же це охєрєнно — купатись!), навіть мобільний (хай і такий-сякий) інтернет. І хоч окупація, і хоч вибухи та постріли прямо біля дому, хоч збираємо гільзи у дворі, бо орки тупі, можуть самі ними насмітити, а потім вирішити, що тут партизани (прецеденти були), все ніби ок. Навіть застуда з симптомами ковіду ок, бо боляче пиздець, але *«дай боже ковід, піду хоч накашляю на них»*.

«Шо у вас там?»

«Трохи шумно, а так заїбись».

Але не заїбись, якщо чесно. Між тими, хто був і хто бачив, і тими, хто чув хіба що сирену або, може, поодиноки вибухи здалеку — ніби прірва. Все ще жарти, все ще ми переможемо (без варіантів), все ще віримо в ЗСУ (а може бути інакше?), але щось змінилось. Ти змінився. Від смороду горілого людського м'яса, від вигляду розірваного трупа, хоч і ворожого, від чужих документів у руках — ого звідки зальотний, Кабардино-Балкарія, бач! — які треба віднести для фіксації в списках для матерей росії, від гарячих ще гільз в руках, яких вже банок надцять (частину на сувеніри, інше на цвєтмєт, щоб дах підлатати!), від того, що навіть уві сні по звуку відрізняєш не тільки «ульот-прильот», але й калібр. Від того, що бачив ворога з автоматом на відстані витягнутої руки — вони на тебе, ти на них, боже, які ж діти, чи хіба є вже по 18? Залякані, одне до одного жмуться, ніби їм від тебе безоружного страшніше, ніж має бути тобі — і так розгубився, що навіть нічого не зробив, якщо взагалі міг.

Ніби той самий, але інший.

Передаєш дані по ворожій техніці в чат-бот, приходить повідомлення хєр зна від кого: «Це ви в чат-бот писали?», і ти чесно вивалюєш все (бо власними очима бачиш, а батя ще точно називає, що саме бачили) і тільки потім доганяєш, що кодове слово чувачок не сказав. А по дворах вже ходять орки і шмонають телефони. І ти посміхаєшся (я йобнутий, я йобнутий, я... дай боже сил... йобнутий) — «Ба, то до мене, тільки маму не буди».

Виявляється — ні, не до тебе. А з тебе вже стільки поту, що з футболки тазік набереться.

«Нє ну зрозуміло, що тобі трохи страшнувато, але передавати треба... А як знову зайдуть у двір — просто чік-чік їх, і все! Ахаха!»

Так, так, чік-чік їх, дитино, саме так. Ходиш і картаєш себе за те, що, блять, на тих двох сопляків рука не піднялась (а в них-то вже певно піднялась, і не раз!), але це «чік-чік їх, ахахаха» — ніби з іншого всесвіту.

Чистити чати, видаляти переписку. Повідомляти зв'язковому про техніку. Шаленіти, коли бачиш, як гради йдуть в сусіднє село, щоб там спокійно відстрілятись на Запоріжжя, а потім пусті повертають повз тебе назад (чи вам, блять, повилазило?? Я вже всі координати скинув, навіть координати координат!!!). «Ба, хіба у тебе тряслись руки?» — «...Вперше в житті». Воювати із сєпарами в міському чаті та майже проти волі стати його адміном, бо ти там не тільки самий адекватний, але єдиний, схоже, хто вміє збирати інфу докупи та оформлювати її в закріплене, але все одно залишатись там гівном, бо і сєпарня, і просто неадекватні, і «нам пофігу, під ким, аби тихо». І місто, бля, маленьке, і всі один одного знають, і ти майже певен, що якесь малолітнє ображене просєпарське їбланько тебе може здати, бо не розуміє ще, що все по-справжньому і смерть теж.

«Я тебе здам, хохловська підстилко» — *і хрусь всередині.*

«Повз нас проїжджає важка техніка... тепер проїжджає пуста» — «В Запорізькій області ворог влучив у... є загиблі» — *хрусь всередині.*

«Ой, ми блять тут в Василівці бідні хуїдні, ой тяжко, що пиво не продають» — «Як ти, друже? Прикинь, мої мамо та брат вийшли зі сховища в магазин, і тут наш район почали бомбити. Я за півгодини пачку цигарок скурив. Повернулись живі, та ще й жартують, що...» — *хрусь-хрусь всередині.*

«Братику, ти як?» — «Не можу зараз розмовляти. Збираю друга в мішок. Чула, що нещодавно влучило? Наша зміна...» — *ХРУСЬ всередині.*

* * *

До хати приходить родич і починає навалювати, що русня не така вже й погана. Ти чуєш крики мами, але не можеш спуститись. Бо, блять, вб'єш нахєр. І тому що малого прям сказ б'є. Він не заспокоюється. Аж ніяк. Тебе рве на шматки, темніє в очах, але раптом ти ловиш себе на тому, що занесена рука, а пес мовчки притиснувсь до підлоги і виглядає так, ніби справді в чомусь винний.

Боже, яке ж я гівно. Територіальний, блять, боєць. Партизан нахєр. Захисник, йобана в рот.

Пишався він, блять, тим що збігав до чиїхось батьків в іншому кінці міста.

Гівно тупе.

Я сьогодні бачив сон про те, що наступив кінець світу, і місяць падав на землю. Красивий такий, кратери видно, рельєф. І ти думаєш, що вже НАРЕШТІ і спокій.

Але прокинувся, на жаль, живим.

Тобі справді страшно.

Опускаєш руку, сідаєш на диван. З очей тече. Дзинь. «Я тебе особисто дістану, хохлолюбка!». Та давай вже, не затягуй, блять. Було б за що чіплятись.

Малий ластиться. Вибачається. І від того ще гірше.

Якби знав, що то допоможе, відрізав би собі руку, щоб не бити. Але не допоможе. Бо вже клявся не зриватись.

Не йобнутий, а просто їбане сцикло.

Вибач, малий. Не повезло тобі з хазяїном.

Косишся на кота. Кіт нагадує про нервові зриви, провину вижившого і все таке. Кіт робить вигляд, що все ще можна змінити. Штовхає телефон до руки.

Десь там в чаті психологічна допомога. Не те, щоб я її заслуговував (чуєш, малий, після війни, я тобі клянуся, піду дурну башку лікувати, чуєш мене? Як виживем, клянусь!), але все ж.

«Доброго дня, мене звуть... і в мене така ситуація...!»

«Пийте більше води, щоб вивести гормони *(дохуя альтернативна анатомія... хіба що з себе)*, танцюйте на зло ворогові *(от славно подригаю ногами, коли підвісять на паркан)*, змиріться, бо то війна і хєрово всім (*ну хоч тут правда, дякую*). І головне, пам'ятайте, що все це робиться з любові. Ваш патріотизм з любові до країни, сепаратизм — з любові до себе...»

— А вбивства, катування та зґвалтування — з любові до мистецтва, — але лише думаєш, пишеш інше.

«Дякую за вашу допомогу. Мені стало легше. Спробую використати ваші поради».

Смієшся. Кіт фиркає, бо знає, що то за сміх. Малий думає, що його простили та приносить м'ячика.

Дзинь в чат.

«Ну що ти там?»

«Та всьо ок, що зі мною стане. Трохи шумно хіба що, але то вже звично».

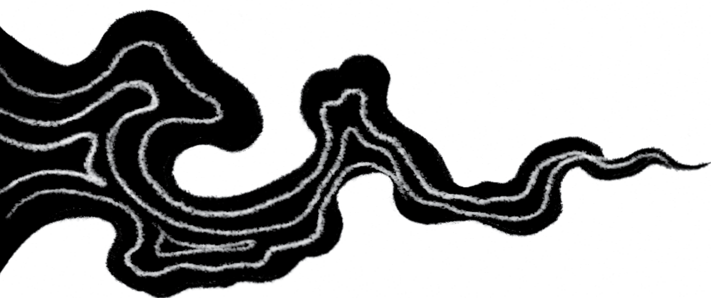
«Ну і добре».

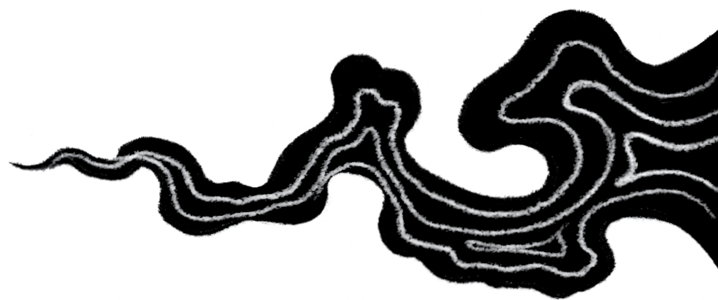
ПОСТСКРИПТУМ

Кажуть, якщо поділитись тягарем зі всім світом, стане легше. Хз, як може полегшати від того, що весь світ тепер знає, що ти сцикло і марна людина (чи як там аналог «бєзполєзний»). Якщо ви читаєте це, може, хіба що, вам стане легше у порівнянні зі мною. Я хз. Мені хоча б стало.

Дякую.

Black Jackal
20.03.2022
Василівка

5 суток без света. Мы живы

Можете ли вы представить себе, как 5 суток сидите без света? Без интернета, без новостей и без холодильника, в котором пиво стало тёплым и пельмени потекли. А стиральная машинка угрюмо смотрит из ванны; ещё день — так и спросит: «Ну чего тебе надобно, а?» Нет-нет, на самом деле она молчит и вовсе никак не смотрит, бездушная стиралка. И телевизор не мигает чёрным экраном. А вот этот звук — вот этот шкряб и стук, шкряб и стук, что разносится по всему подъезду, — это одинокий старичок с верхних этажей.

Грех жаловаться — всего-то 5 суток без света. Люди из городов-сателлитов, кажется, с начала войны сидят без света, воды, еды, тепла. Но пусть они сами расскажут свои истории: те, кто был там; те, кто выбрался; и те, кто остался по сей день.

Это не пособие и не методичка. Это — мысли, которые надо выпустить и загнать обратно в банку, чтобы похоронить под слоем новых переживаний.

Моя история — не о суровом выживании в подвале или убежище. Она обычная, и нас в таких же условиях на районе были тысячи. Без света, да, но ведь всё остальное-то было: и тепло от батарей, и газ в духовке, и холодная водичка в трубах. Еду привозили каждый день: гуманитарная помощь, молочники, коробки кондитерских изделий с фабрики, свежий хлеб, яйца. Всё можно было достать, а в аптеке рядом упорно трудился дизельный генератор.

Казалось бы, ну чего такого? Всё ж нормально!

Правда, вместо холодильника — балкон, а вместо нормальной еды — печеньки и то, что можно съесть за один день, чтобы не пропало.

Проблемы — те самые незримые спутники дискомфорта — продолжали обступать по ночам: тревога, беспокойство, бессонница и сонливость одновременно, сомнения. Самое страшное — незнание. Тотальное незнание: *что происходит вокруг?* Когда у тебя на руках телефон с 22% заряда, и его хватит только на то, чтобы войти в сеть в роуминге да написать родителям, что ещё жив, крышка от такого начинает подтекать.

Днём оно не страшно. Днём, при свете солнышка, можно многим заниматься. Я рисовала акварелью на обоях. Скажу честно: не рисуйте акварелью на обоях. Это плохая идея. Краска впитывается чёрт знает как, а если обои ещё и неоднородной поверхности, то где-то придётся наносить на 3-5 слоёв больше, а где-то разводить менее жидкую смесь. Уже не говоря о том, что эти обои были изначально ещё и испачканы. Следы (вероятно, от колес велосипеда) видны и после покраса.

Мы читали. Брали разные книги, садились рядышком и читали, а потом вечером делились тем, кто что прочёл. Днём ходили на короткую прогулку, готовили

обед, строили планы. Солнышко давало возможность оживать в 6 утра, и в 18 часов вечером наступала тьма.

Свечи, фонарики, минимум света. Находить лады на ощупь, учить перебор на укулеле вслепую, на слух — час, не больше, но это позволяло отвлечься.

Кажется — легко, жить можно. А потом ложишься спать в постель, которой не хватает тепла батарей, и её приходится прогревать только духовкой с другого конца квартиры, и слушаешь, как за окном что-то взрывается всю ночь напролёт, — легко уже совсем не кажется. Мрачные мысли скребут череп изнутри.

Что, если мы уже умерли? И этот мир без света — просто ступенька вниз, ближе к миру мёртвых, а дальше начнут исчезать люди... А они и правда исчезают: уехала соседка сверху и больше не стучит каблуками, не двигает стулья со скрипом; уехала целая семья с ребёнком, что просыпался по ночам с истериками; уехал и сосед из квартиры рядом, такой тихий одинокий старичок. Потом выходишь на балкон, и там, через дорогу, в окнах есть свет. Всего 4 окошка, но они горят, и это не свечи.

Проблеск надежды — скоро и нам дадут свет.

Но дни идут, а его всё нет. Кот утром бежит за витаминкой, днём спит в прохладной комнате и не любит, когда за окном что-то гремит. Он приходит на кухню, когда мы пьём чай, старается жить, как будто ничего не изменилось, но даже он чувствует: спит чаще, мяучит тише, не пытается ночью еблышковать, зная, что нам тоже хуёво.

Что, если мы умрём, но никто даже не узнает? Судорожно вспоминаю, кто знает адрес, кроме владельца квартиры. Понимаю, что это неважно: если адрес не будет в сводках уничтоженных домов, то нас найдут не скоро. Очень не скоро.

Что, если я потеряю работу? Этот страх всплывает невысказанным вопросом каждое утро, когда выключенный ноутбук попадается на глаза. *Уволят.* Остаться в такое время без средств к существованию... об этом думать ещё хуже, чем просто о смерти. С ней-то всё понятно, а что делать, когда жив? — непонятно.

Надежда продолжала мелькать, когда папа дозвонился, и ему сказали: завтра, к ночи. Это было воскресенье, третьи сутки. Но к ночи света не дали. Не дали ни утром следующего дня, ни к ночи. Не дали.

Заряжаю телефон от ноутбука. Варварство, но что есть. Хватает, чтобы связаться с папой, и он приносит апдейт: «Будинок на контролі. За відсутності бойових дій (хз де) термін відновлення 1 доба».

Я сижу в кресле, сжимаю в руках телефон. Пятые сутки, мы сходим с ума. *Что происходит в мире? Как там Киев? Что Китай? НАТО?* Уже не говорю о том, что друзья пишут, спрашивают, я вижу десятки сообщений в приват и не могу, не могу им ответить, ведь надо экономить заряд. Листаю новости, а там: Харьков обстреливают «Искандерами». Сердце уходит в пятки. Мы слышали, что что-то изменилось: что-то летит, и звук другой, шлейф в воздухе, как от самолёта, но не самолёта. А оно вон что — ракеты... И миномёты — с утра до ночи.

Мы готовы ждать дальше. В телеграме в бот приходит апдейт: «с 00:00 вт 15 мар 2022 по 23:00 сб 19 мар 2022 временное отключение электроснабжения для проведения работ». Мы готовы ждать. Нас разделяло 4 дня, но нервный смех вырывается из горла. Они пишут: «За умов відсутності бойових дій в зоні виникнення аварії на електромережах», а мы смеёмся сквозь слёзы. Да тут каждый день, каждую ночь боевые действия! Если целый час ничего не было слышно, мы уже беспокоимся: *что же там?* Когда грохот и взрывы — привычные звуки, а тишина пугает больше, чем война.

Затем тишину нарушил громкий грохот. Звон стекла как завершение разрушительного прилёта.

Я так испугалась, что споткнулась о саму себя в попытке упасть с кресла на пол, и прокатилась по нему, цепляясь за не менее перепуганного кота.

Всё смолкло лишь на короткий миг, а затем поднялся гомон. Людской — тех, кто стояли в очереди за чем-то ещё, и тоже услышали этот прилёт. Из окна на той стороне двора виден дом. В нём — дыра в крыше и поднимающийся из неё чёрный дым. Это стало весомым аргументом в пользу того, чтобы убраться из квартиры: не потому, что разбитые стёкла на балконе не способствуют сохранению тепла в спальне (и нам ещё повезло, что вылетели только они), а потому, что это — взрывы, отсутствие света — всё это похоже на котёл варева, который наконец взорвался.

И мы уехали. Едва хватило заряда вызвать грузовое такси, закинуть компы, вещи и уехать. Но то уже другая история.

Эта история — про тяжёлые, вязкие ночи, когда трекер на запястье насчитывает 9-10-11 часов сна — закончилась. Мы предпочли бы свет там. И так, если посчитать, за 20 дней войны 10 мы просидели без света: 3-2-5.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

- Важно уметь держать себя в руках. Поставить лимиты, как то: заходить в сеть один раз в сутки, — и придерживаться их.
- Солнце — друг, и вставать с рассветом — это хорошо. Новый день прогоняет прочь ночные кошмары и дарит надежду, какой бы крохотной она ни была.
- Свежий воздух лечит. Прогулка, даже на 15 минут, лучше трёх часов с книгой.
- Не позволять себе думать о плохом и страшном. Найти себе занятие, какое бы оно ни было, любое, даже самое детское и невообразимо безумное, но не давать себе ни минуты покоя, когда можно сидеть, тупить в стену и думать о плохом.
- *Keep your thoughts clean.*

Keep calm.

Yellow Fox
16.03.2022
Харків

* * *

Самое трудное — объяснить детям, почему не следует вечером включать «большой свет». Особенно младшему, которому только пять лет. Он злится и всё равно включает. Он упрямый.

Я ставлю ему две настольные лампы на пол и отворачиваю к стене, чтоб ему хватило, чтоб он мог поиграть конструктором «Лего».

И чтобы свет не видели с улицы.

И дочке поясняю, почему.

Я ей говорю: «Если включить большой свет, то лётчик, если будет пролетать над нами, увидит его и сможет пустить в окно ракету».

Она не понимает.

Переспрашивает: «Папа, но он же знает, что там люди?»

«Знает. И всё равно стреляет».

«Но почему? Потому что он злой?»

«Да, потому что он злой. И потому что путин ему приказал убивать украинцев».

Вроде поняла. Ей уже семь лет.

«Папа, а почему путин приказал убивать украинцев? Потому что он тоже злой? Как Кащей?»

«Да. Потому что он злой, как Кащей. И потому что он хочет, чтоб Украины не было».

А в памяти всплывает ролик из Твиттера, который прислала знакомая из Сум. Как пролетающий над крышами пятиэтажек штурмовик ВВС РФ выпускает ракету — прямо в светящееся окно соседнего дома. Видно силуэт на кухне у плиты. И тут же — буквально через пару секунд — вздымается огонь. Все окна рядом охватывает пламя.

Дед и его соседи сгорели заживо. Потому что нелюдям и мерзавцам дали в руки оружие и направили убивать. путин дал приказ — а они могли выбрать, исполнять или нет. У них не было приказа стрелять в жилой дом, просто им разрешили убивать, чтобы запугать население.

И они развернулись вовсю — они всегда были такими. Всегда хотели убивать в своё удовольствие. Им разрешили делать всё, что они хотят — а они хотят убивать.

И они убивают. Всех, кто попался под руку.

Потому что они убийцы.

Константин Зотов
(Зорян Костюк)
18.03.2022
Київ

* * *

— Вы видели?! Попали! Горит!!! — донеслось из зала.

Мы только зашли домой и, услышав крик, ринулись к окну. Это было опасно — от внешнего мира нас защищал только балкон. Обветшалые оконные рамы, рассохшееся дерево и щели, из которых сквозило.

Чёрный дым разрастался, клубился вдалеке и съедал небо вокруг себя. Казалось, он дотянулся и до меня, осел ледяной тяжестью в животе. Страха не было, только ощущение, что внутри что-то надорвалось, и теперь по телу расползалось что-то липкое, от чего невозможно отмахнуться, а оно всё возвращало меня в воспоминания о 25-м числе — в день, когда танки зашли на Оболонь. В тот день животный страх выгнал нас из Киева. Но сейчас он полностью глушился усталостью и чувством обречённости. Смысл бежать? Попадут так попадут. Нет безопасного места и негде скрыться от молота войны.

Очень хотелось взять тряпку и протереть стекло, будто бы дым от этого мог исчезнуть.

Ребята уже отошли, а я сползла к батарее. Обняла колени и уткнулась в них носом. Казалось, сейчас я зарыдаю в голос и заполню этим истошным звуком всю квартиру... Но я не смогла. Слёзы не нашли выхода наружу и стали жечь, душить и лишать воздуха.

В полном отчаянии я подняла глаза, ведь у меня отобрали последнее, что я могла сделать в этой ситуации, и лишь губами промямлила:

— Я не могу плакать.

Но в комнате уже никого не было.

* * *

Везде писали, что стоит укрываться за несущими стенами квартиры — подальше от комнат и окон. Так увеличиваются шансы на выживание. Что мы и сделали, а на случай, если придётся бежать из дома, сразу надели верхнюю одежду.

Я сидела на полу и успокаивала кошку, а та то и дело вырывалась и грызла поводок. Паршивое освещение только угнетало. Мы молчали и не смотрели друг на друга. Не было ни сирен, ни звуков из соседних квартир. Единственное, что мы слышали — это касание пальцев к экрану телефона.

«Что случилось?»

Листая новости, я начала расчёсывать себе руки.

— Нашла! — воскликнула я и тут же поджала губы. Друзья замерли в ожидании и смотрели на меня. — ...Это мы уже знаем. Взрывы, работает оперативная группа, жертв пока не найдено... — под конец голос совсем стих.

И те, кто бежал из Киева, и те, кто выехал с востока Украины, — многие надеялись, что на западе обстрелы угрожать не будут.

«Пусто. И здесь тоже, — я долистала очередной канал в телеграме. — Может, есть что-то в Google-новостях?» — напечатала в браузере: «Львів, вибух».

Ничего. Пальцы застыли над экранной клавиатурой. Я не понимала, что делать дальше.

«Что случилось?»

Всё по кругу, второму, третьему — пусто. Ни фото, ни сообщений.

«Что случилось?!»

Тишина.

Я не могу плакать.

* * *

Мы начали неловко шутить. Кошка дёргала поводок, вырывалась и в итоге запуталась вокруг ног Оли. Соня и я болтали о возвращении в Киев: о том, как обустроены рабочие места дома, об увлечениях, о местах, куда хотим пойти, и людях, которых хотим обнять. Лео уткнулся в телефон, а Виталик с Олей включились в беседу. Лишь бы не молчать. Лишь бы нарушить напряжённую тишину голосами в поддержку себя же.

Виталика и Соню посетила идея поискать на карте примерное место, куда попали ракеты. Мы нашли нефтебазу в соседнем районе, но тот дым, который мы видели, был таким высоким и плотным, что казалось, будто горит совсем близко.

Прошло около получаса. Тусклый жёлтый свет, затёкшие ноги, неудобство от верхней одежды — всё это раздражало. Мне стало невыносимо. Поднялась с пола, сняла пальто, отдала поводок Лео и пошла готовить.

— Куда ты? — недоумённый вопрос в спину.

— На кухню.

— Но там же окно!

Всё равно. Уже был вечер, мне хотелось есть, подумала, что и остальным тоже. Толку ждать? А спагетти сами себя не сварят. Пока я подготавливала себе место, заглянул Виталик.

— Тебе нужна помощь? — спросил он. На лбу у него проступили морщины, а взгляд, казалось, считывал моё состояние.

Мотнула головой и попыталась ободряюще улыбнуться. Хотелось побыть одной. Личное пространство — это роскошь в крохотной квартире на шесть человек.

Вода закипала, я нарезала мясо и овощи, и тут прилетел ещё один снаряд. Я замерла, прислушиваясь, а потом положила нож с луковицей на доску. Послышался топот. Ребята побежали ко второму балкону, который выходил на другую сторону улицы.

Я высунулась в коридор. Оля сидела на месте. Ей было тревожно от сирен, тем более — от взрывов. Она не хотела спускаться вниз одна, поэтому осталась сидеть на уголке кресла, с поднесённой к губам электронной сигаретой.

— Ты как? — спросила я.

Неспешно подняв на меня взгляд, едва качнула головой. Уголок губ некрасиво дёрнулся — вот-вот, и у неё вырвется истерика.

— Бомбят... — она отняла от губ джулс и повела кистью, описав круг в воздухе. Легко и изящно. А затем снова вернулась к телефону.

Вернувшись на кухню, я поняла, что у меня трясутся руки. Помешала макароны и села на табуретку, с пустым взглядом наблюдая, как за окном валят клубы дыма. Подол ночного неба окрасился в ярко-оранжевый.

Я не могу плакать.

* * *

Позже мы узнали, что там, куда пришлось второе попадание, был бронетанковый ремонтный завод.

Когда ужин уже был готов (даже не помню, как я его доделала), я позвала ребят за стол. О чём-то говорили, как-то успокаивали друг друга, шутили, что здесь больше нечего бомбить. Я написала друзьям весточку: о жертвах, о всё ещё не потушенном пожаре и о безуспешной попытке поесть.

Проснулись мы от воя сирены «отбой», и с новостями, что пожар ликвидировали под утро.

— Я не могу плакать, — позже, на сеансе, сказала терапевту. Я уже привыкла к её холодному, беспристрастному лицу, но неожиданно на нём отразилось

сочувствие. — Я не могу выразить эмоции, они копятся внутри и при любой попытке выйти блокируются, словно не могут пройти дамбу.

Она попросила после сеанса выписать эмоции, которые я чувствовала, разрешить себе плакать и разрешить себе злиться. Принять себя.

А я не могу плакать. Но пишу этот текст, чтобы объяснить тем, кто так же, как и я, закупорил свои чувства от усталости и стресса: вы не одни.

Очень страшно открывать эту тёмную сокровищницу с вашим внутренним миром. Потому что этим потоком, как нам кажется, можно захлебнуться. Но выход есть — не бойтесь попросить о помощи, попросить о поддержке и быть выслушанными. Вы не должны быть одни. Особенно в момент, когда будете открывать эту дверь в неизвестность. В конце концов, принять потребность проплакаться будет честным по отношению к себе.

Вы не одни.

Padmanima
26.03.2022
Львів

ЩОДЕННИК БОЛЮ

* * *

Там, де був ліс, відранку чорніє поле.
Ніби все диха — чи то в голові шум?..

Лікарка каже писати щоденник болю.
Літери всі розбіглись.
Але — пишу.

02.03.2022

* * *

Кроки — мов громи,
І зв'язки печуть мені ноги.
Світ — розпанахані нутрощі,
Світ — без мети.
Кажуть, то десь на кишках
Розіп'яли одного,
Й тим розтривожили ватру,
Що нищить світи.

Попіл немов, відліта день останній зимовий.
Йду навпростець,
А дорога темна й ковзка.
Я — наче птах без'язикий,
І жодного слова,
Жодною з мов
Не злітає з мого язика.

03.03.2022

***

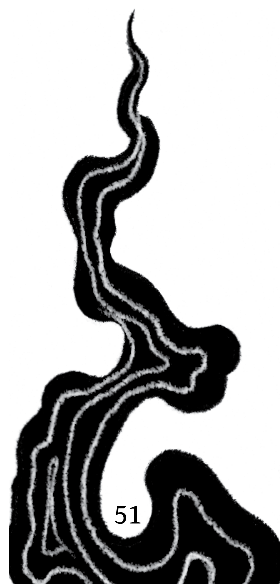
по всему телу — разрядами — шум и гул;
я делаю всё, что могу. я так мало могу!
пока я ошибаюсь и делаю выводы не о том,
у вселенной кончается «скоро»; у неё уже нет «потом».

в моей голове так пусто и влажно сейчас.
там нет городов, только старый разбитый причал —
место для скорби. кругом лишь вода, вода.
кажется, другого там и не было никогда.

надо собраться, ведь собираются все, —
и мчаться, мчаться в этом жутком, измазанном в кровь колесе!
надо всё помнить, надо следить, смотреть
(а в голове в купорос превращается медь,

а в голове ржавчиной обращается сталь)!
я не знаю, кем стал; я знаю, что очень устал.
и слова опустели,
и во всём теле — ком:
нет сил
больше заботиться
ни
о
ком.

10.03.2022

***

Нейромашина сну дорогою стогне тривожно,
Привиди древніх тварин везуть її ген без мети.
З неба спустилось лице, не чортове і не боже, —
Зірчине.
Зірка Полин палить і палить світи.

04.03.2022

ДИХАЙ

Те, що ішло вздовж шкіри довго-довго, помалу,
Відірвало нам врешті обличчя, розчавило і майже зламало.
Умочило у кислоту, й думало, що розчинило.
Але, бач, весіннє повітря таке п'янке, що вдихаю щосили

Тим, що лишилося — болем, звірячим глибоким виттям.
-всі в укриття, тривога, всі в укриття-
Усе це, звісно, шаленство. Усе це — ні, не життя.
Вогонь зійшов із небес, розкидавши оприски та друзки.
Я не хочу, не хочу, не хочу, щоб ти бачила мене — таким.

Людей не лишилось: ми мертві, мутовані, — але ми є.
І хтось уже мріє: із клаптя зшию нове обличчя своє.
-всі в укриття-
У когось крицею вкрилися душі, в інших — навіть тіла.
І в багатьох чорна ртуть тече там, де раніш кров була.

Дихай, чуєш, не зупиняйся, навіть за тисячу миль,
-всі в укриття-
Навіть якщо не побачимось більше, бо зникли колишні ми.
Дихай, ми зберемо з уламків, із коліщат і скла
Тіло богині. Хтось каже: вона буде кращою, ніж була.

Вір, якщо можеш. А головне — дихай медом цієї весни.
-всі-
Кажуть, настане світ пречудовий, в патоці луки й лани.
-в укриття-
В світі новому ми будемо зватися іншими іменами.

Дихай, щоби помстити за все, що зробили із нами.

15.03.2022

***

Так, ніби я — біонічний протез мого міста, що ігнорує свій застосунок, кинутий десь і не знайдений.

Так, ніби я — це кристал чарівливого кварцу, що розколовся від тиску і більше нікого і ні від чого не захистить.

Так, ніби я — це та-таки справа важлива, яку не дороблено і через нерви забуто; саме тому назбиралася купа проблем.

Так, ніби я — це собака сусідки чи кіт з хати навпроти. А що, залишили-бо їжі на тиждень. Хто ж його знав, що так буде, ну, хто ж його знав.

Так, ніби місто — людина, яку катували. В нього немає волосся чи навіть зубів. Може, руки чи ноги. Невідомо, як житиме далі.

Так, ніби місто контузило й вибухом вибило скалки з душі. Склом розлетілися спогади, птаство і люди.

Так, ніби ми — це ті органи, що їх бракує місту. І так,
Ніби місто — то орган такий,
Що попід шкірою вився і був оберегом,
Що був не нами і — нами, і вірно служив,
Що ми його залишали на тиждень, не більше.

Хто ж його знав, що так буде, ну, хто ж його знав.

19.04.2022

Ложись спать

I

Ложись спать, завтра — новый день.
Закрывай глаза и считай до ста.
Уходи в места, где не правит тень,
Где жизнь волшебна, где жизнь проста,

Где не борются в очереди за серебром
Наивное зло с корыстным добром.

II

Ложись спать, вокруг темнота!
Страна сновидений пока чиста,
Над чистым полем — вечный закат
Для тех, кто невинен и кто виноват.

Не проси рассказать, что снится мне
(Головы, руки и кони в огне).

III

Ложись спать, вот твоя постель.
Завтра будет весь мир — светлая пастель.
Закрой глаза, будет много тепла,
Пока *она* к тебе не пришла.

Завтра пой, танцуй и люби весну,
А я уже никогда не усну.

13.05.2022

Алекс Берк
Київ — Львів — Люблін — Берлін

Моя маленька люба валізко...

Моя маленька люба валізко, як ти там?

Я шукала тебе всюди, але так і не знайшла після всієї цієї біганини; сподіваюсь, що там, де ти є, тобі краще, ніж було до того в моїх руках.

Я шукала тебе всюди — на антресолях і під шафою, під ліжком та під кухонним столом, але ніяк не могла знайти. Як ти там? Сумую за тобою.

Пам'ятаєш усі наші пригоди?

Я пам'ятаю, як ми разом їздили в десятих у гості та на фестивалі — ти була мені вірною подружкою, і я турбувалася про тебе як могла. Обережно катила бруківкою, в'язала бантики в аеропорту та слідкувала, аби усі замочки та защіпки були ретельно замкнені та на своєму місці.

Який чудовий то був час! Але зараз я можу лише сумувати за тобою.

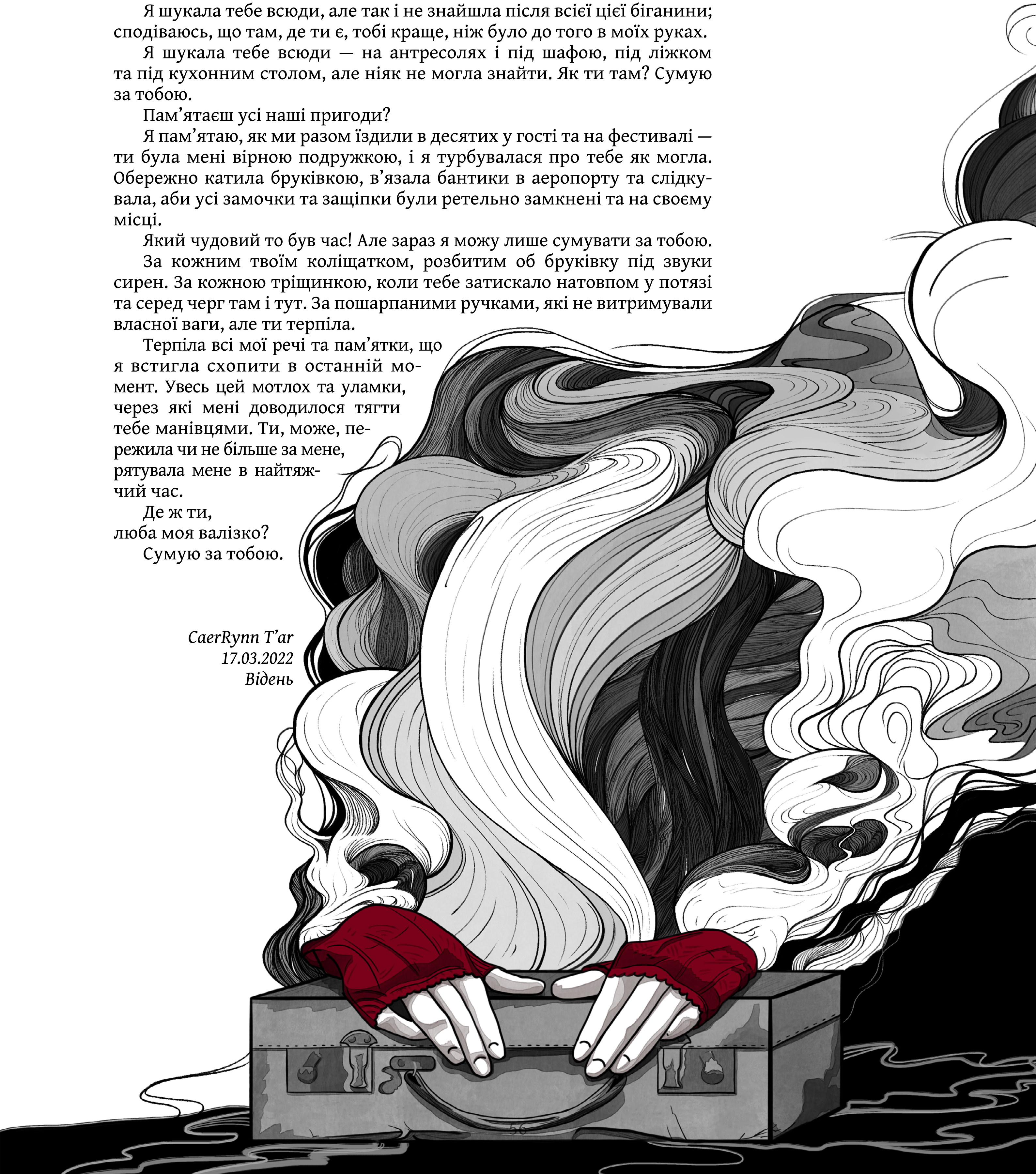
За кожним твоїм коліщатком, розбитим об бруківку під звуки сирен. За кожною тріщинкою, коли тебе затискало натовпом у потязі та серед черг там і тут. За пошарпаними ручками, які не витримували власної ваги, але ти терпіла.

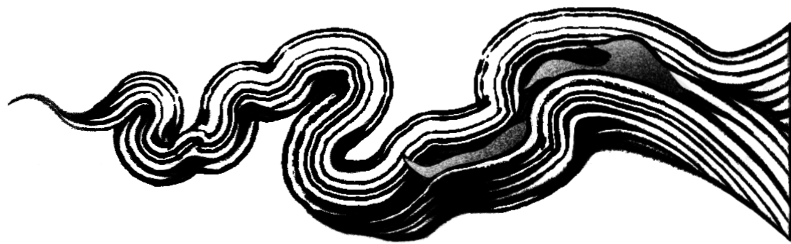
Терпіла всі мої речі та пам'ятки, що я встигла схопити в останній момент. Увесь цей мотлох та уламки, через які мені доводилося тягти тебе манівцями. Ти, може, пережила чи не більше за мене, рятувала мене в найтяжчий час.

Де ж ти,
люба моя валізко?

Сумую за тобою.

CaerRynn T'ar
17.03.2022
Відень

02-11.03

02.03.22

Я устала бояться. Устала плакать. Устала чувствовать свою беспомощность.

Шесть дней идёт активная война. Полномасштабный захват одной страны другой. В двадцать первом, мать его, веке, почти через восемьдесят лет после войны, уничтожившей половину мира. Звучит как абсурд. Но это реальность.

В пять утра. Без объявления. За свержение чужого режима. Большего исторического дежавю быть не могло.

Я живу в Днепре. И у нас пока тихо. Нам дали больше времени. Я уже привыкла просыпаться от сирен, воющих на транзитные ракеты, и вечером бегать в убежище от них же. Я вижу укрепления, вижу людей, действующих как одно целое, вижу готовность. Вижу ярость и веру в лицах. Мы сможем. Мы выстоим. Как и каждый город.

Но Днепр не как все. Днепр — самый младший из старых городов. Мы не Украина. Мы козаччина. Мы Дикое Поле. Мы кочевники. Мы орды и племена. Мы кровь на степной траве и стук копыт. Мы грохот порогов. Мы яростные крики в ночи. Мы вопли ужаса и пронизывающий холод. Мы — это поле боя. Мы — это свобода в самом жестоком и честном её понимании.

Днепр нельзя взять. Это не город. Это земля, пропитанная кровью, злобой и силой. И она не сдастся.

04.03.22

Семь часов в поезде. По ощущениям — в никуда. Ни номера, ни названия. Остановки не предусмотрены. Зацепить вагоны, забрать ещё людей и опять по неизвестному маршруту.

Жарко. Душно. Окна открывать запретили, ни на проветривание, ни даже просто раздвигать шторы. Кажется, что в проходах плохо, но в купе ещё хуже. Повезло, что вообще есть купе. Там хоть какое-то подобие приватности.

Ночью не будет света.

Людей в несколько раз больше, чем предусмотрено здравым смыслом. По пятеро или семеро на место, сидя и стоя. Почти все с детьми. Почти все дети не понимают, куда едут. Половина кричит. Вторая нет. Старше.

Повернуться невозможно. Пройти тоже. Со всех сторон чьито вещи. Брали самое необходимое, сколько получалось унести, и в чём попало. Рюкзаки, сумки, обувь, чуть ли не мусорные пакеты и вёдра. На вещах сидят и лежат, чтобы не на полу.

Усталые голоса, судорожные звонки, попытки что-то где-то

решить, отсутствие сети и новостей. Страх. Надежда. Боль. Облегчение. Ненависть.

Эвакуация.

05.03.22

Мне просто сейчас очень тяжело говорить словами, потому что я автоматически начинаю плакать. Ничего не могу сделать. Но очень нужно выговориться.

Тотально оборваны, не знаю, на сколько, каналы связи с людьми, за которых я переживаю. Мне страшно за них, банально страшно. Мне страшно не знать, что с ними происходит. Не за себя. Ни разу. Ценность собственной жизни у меня не то, чтобы высокая. Так уж получилось.

Я застряла в ситуации, в которую изначально не хотела попадать, и не могу уйти. Вообще никак. Я хочу хоть что-то сделать и не могу. Даже не так, я знаю, на подкорке мозга, что я обязана что-то сделать, но у меня буквально связаны руки. Перед тем, как ты что-то скажешь, нет, я правда не считаю, что смогу что-то сделать в Польше. Что я вообще могу вне да какой там компетенции?! Я не врач, не медсестра, не фельдшер, у меня нет ни единого навыка, помимо быстрого обучения, в своей же, блин, профессии. Я не волонтёр и не могу общаться с людьми. Я даже не переводчик. Могу писать, но что, агитки, блин? Патриотическую публицистику? Как?! Я не чувствую ничего позитивного! Вообще ничего!

Там у меня была возможность хотя бы что-то сделать. Уверенность. Надежда. Рабочие руки. Огонь. Сейчас я пытаюсь простроить хоть какую-то ситуацию и получается пустота. Я просто нигде никому не нужна. И ощущение, будто я сбежала. Бросила всё и сбежала. Хотя у меня было всё, чтобы что-то сделать, я выбрала сраное безопасное нихрена. Я могла бы помочь, я могла бы сделать что-то действительно важное, что могло бы иметь значение. Но я убежала. Позорно и постыдно. Как последняя трусиха.

Кроме того, весь этот переезд больше похож на мой личный ад. Зона комфорта — это не пустой звук. Мне нужно стабильное место, моё место, знакомое, чтобы чувствовать уверенность. Тут везде люди. Дети. Никто не молчит, постоянный шум, крик, топот, бесполезные, никому сто лет не нужные истории, слишком много каналов информации, просто слишком много звука. Мало воздуха. Мало пространства, даже не личного, любого. Хочется орать. Не могу заснуть, не могу выключиться. Настолько, что я открываю свои тексты, в которые можно было бы вложить эмоции, и хочется всё удалить. Хах, вспоминаю наши игры, и мне становится плохо при мысли об отыгрыше. Хаос.

Поэтому — да. Как бы смешно ни звучало, но в своих глазах я предатель родины и бесполезное ничтожество. И мне очень, очень стыдно за то, что я типа спасаюсь, вместо того, чтобы быть там, где я должна быть. Я разбита. И мне тупо больно.

09.03.22

Шёл третий день. Нас обустроили. Мы подключили вайфай с карточки для беженцев на моё имя. Мама спрашивает, когда мыть полы, сестра требует пижамку. Я сижу в подаренном халатике. До войны хотела кимоно. Получила.

Несколько дней уже кружится голова. Кажется, проблемы с вестибулярным аппаратом. Невозможно даже лежать, ощущение падения по спирали. Руки тоже не слушаются. Боюсь выйти на улицу и выпасть под машину. Пару лет назад сказала бы,

что нарушено угловое и горизонтальное ускорение. Сейчас просто устало ругаюсь матом. Надо к врачу, но нервов на звонок по горячей линии не хватает.

Все говорят, что это было правильное решение. Пытаются убедить, что теперь я в безопасности. Даже родной отец. Наверное, это должно радовать. Мы почти не общаемся, но он всегда рядом, когда нужно. Был.

Хочется найти слова, чтобы попытаться даже не убедить — донести, что это не так. Что их спасение — это просто очередная травма. Что аутизм — это не моя выдумка и не поиск проблемы. Это фактор. Что я не могу адаптироваться. Не могу перестроиться силой. Что перемены — это ад. Что всё вокруг — это ад. Что у моих истерик есть причины.

Не получается. Все вокруг правы. Я — нет.

На эмоции сил уже тоже нет. Чувство дискомфорта медленно притупляется вместе со всеми остальными ощущениями. На панические атаки сил тоже не хватает. В зеркала смотреть не получается. Не хочется верить в абсурд ситуации. Не хочется верить, что я в центре этого абсурда. Не хочется верить, что где-то там остались те люди, с которыми я должна быть.

Подруга сбежала с детьми изпод обстрела. Другая не может и пропадает на несколько дней. Друг пытается не терять связь с реальностью в семье русофилов. Ещё один сбежал без всего в Европу. Друг, который пытается помогать другим застрявшим. Ещё одна подруга с парнем и другом защищают город. Другая не подаёт виду, но трясётся за каждого из нас.

Я должна быть с ними всеми, но я так далеко.

Эвакуация? Побег? Изгнание? Правильно или нет?

Я уже ничего не знаю. Я просто жду конца. Чего угодно.

11.03.22

Днепр.

Мой Днепр.

Мой дурацкий, запутанный, длинный, намешанный, полуразваленный и недостроенный, провонявший шлаком и маслом Днепр. Мой родной придурок.

Сегодня бомбили мой город. Добрались. Дорвались. Трусливо, сраной авиабомбой. Выбиты окна, на полквартала воронка, сгорела фабрика. Один человек погиб. Люди прятались в метро, когда над ними разорвался воздух.

Злобы не хватает. Боли не хватает. Хочется глухо выть на одной ноте от дурацкой детской обиды на всех, кто приложил к этому руку. Орать, бросаться проклятиями. Просто чтобы что-то сделать и не чувствовать себя в стороне.

Мой, мать его, Днепр.

Который я нежно ненавижу.

Мои еврейские кварталы. Мои новостройки. Мои балки. Моя набережная.

Город, в котором жили целые поколения моей семьи. Больше двух веков. Они пережили завоевания, империи, революции, войны и голод, потеряли всё и снова отстроили. Вместе с городом.

Я не отдам им свой город. Никому. Никогда. Где бы я ни была. Они недостойны даже камня из мостовой. Голыми руками забью.

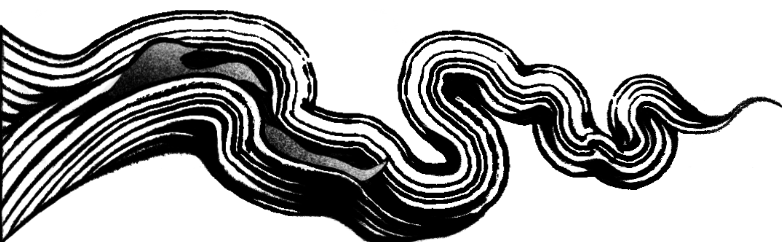
У нас два ноутбука на троих. Интернет только в одной комнате. Сидим на голове друг у друга, передаём эстафету по истерикам. Активность нулевая.

Съездила в местный университет, устраиваться на языковые курсы. Деканат дома хочет возвращать пары. Под взрывами. Под угрозой со стороны ЧАЭС. Опять. Хочется смеяться над попыткой вернуться к нормальной жизни. Но что они могут сделать? Ничего. Только жить дальше.

Понемногу сама пытаюсь оживать. Сплю. Ем. Выхожу на улицу. Говорю с людьми. Слушаю Tool и Perfect Circle, считаю ритм, голос Мэйнарда — единственный не раздражающий во всём плейлисте. Читать всё ещё не получается. Писать тоже. Открываю и закрываю тексты. Привыкла писать эмоциями, с полным вовлечением. Ярко. Живо. Из головы на бумагу, полными сценами. Сейчас внутри пустота. Старые сцены кажутся мусором. При мысли о новых становится больно, в них ляжет это состояние. Дневники не в счёт. Заметки в избранных Телеграма нужны только для рефлексии. Чтобы не терять связь.

Подожди меня, Днепр. Я вернусь. Я обещаю. Я с тобой родилась. И умру тоже с тобой.

02-11.03.2022
Дніпро — Лодзь

21.03

Театр абсурда продолжается.

Пятнадцать дней как. Усталость сошла, шок, страх, злоба — как и не было. Пришла тупость. Немота. I've become so numb.

Работаю на рефлексах. Утром дистанционка, потом написать задачу, просмотреть рентгены, сделать что-то по дому. Сразу после — добежать до автобуса.

«Автобус "Солярис" везёт мимо парка, и с кладбища запах цветов». Это правда. Дорога между живыми и мёртвыми. Где с одной стороны лежит сестра моей прабабушки, а с другой — играет на площадке моя сестра. Пыталась даже написать вокруг этого стих. Не смогла. Не хватило навыка. Вышло... незграбно. Недолуго. Всрато. Хочется снова за него взяться, но пока не могу. Пусть полежит.

На занятиях мило улыбнуться, рассказать пару шуток. Не выделяться. Не блистать знаниями, но и не тупить. Все в равных условиях, у всех одна история. Лучше сидеть смирно. Помощь нужна им, а не мне.

Выйти с занятий, так же мило улыбнуться, обнять. Зажать уши наушниками и бегом на остановку. Быстрее прибегу — дольше побуду одна. Холодно. Темно. Пусто.

Хорошо.

Одиночества не хватает острее всего. Можно приучить себя есть чужую еду, спать где угодно и доверять любому месту с замками. Но нельзя заставить уши не слышать, а мозг — не осознавать. Всё воспринимается резко, как запах нашатыря или хруст шеи. Звуки, голоса, названия; случайно проскакивающие родные слова и вовсе ранят. Все вокруг считают, что комфорт создаётся участием. Но я не хочу тыкать непоставленным диагнозом, просто чтобы меня оставили в покое.

Я не хочу, чтобы меня жалели.

Жалость отвратительна.

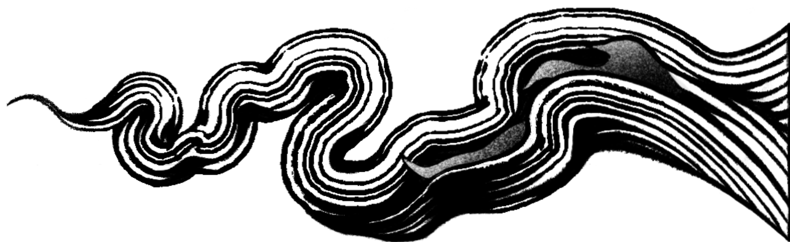
Никогда не понимала словосочетание «уязвлённая гордость». Теперь поняла.

На пустой автобусной станции проходит ещё полчаса. Мейнарда перебивает Питер Стил. Пытаюсь сосредоточиться на песне и отогнать подползающее скользким брюхом по асфальту чувство тревоги. Если бы перестать предполагать худшее было так просто. Дома проще — нож в один карман, баллончик — в другой. Не смотреть в глаза, если что — бежать и кричать. Здесь всё чужое. Десятки раз уже прокляла засмотренные до дыр ужасы. Одинокая девушка, незнакомое место. Стандартная ситуация, сюжет расходится позже и вариантов, насколько плохо он может пойти, слишком много.

Вздрагиваю от случайного шороха, переключаюсь на Кори Тейлора. Подходит автобус. Домой. Ещё один день окончен.

21.03.2022
Лодзь

Morrigan S. Crows

ДУХ ГАУПТБАНГОФА

Дні трохи втратили сенс підрахунку, але я пам'ятаю, що в мене є час десь до останнього тижня у травні, якщо я хочу повернутися. Після того — або азиль (а це фактичне ув'язнення бозна де майже без прав), або — таки додому. Можна ще просити тимчасового притулку, це ніби інше. Але це значить — не повертатися. Жити тут. Будувати нового себе — тут.

Тут — це живим, у безпеці, з місцем, де можна спокійно спати, не тривожитися за свої бебехи й лиш маніакально перевіряти, чи там усі живі. І постійно боягузливо думати про мародерів у закинутих квартирах, або ще гірше — про викрадення людей. А так все ж у порядку, все гаразд; то може, лишайся — хоч ти виживеш, як що.

Чи я цього хочу? Чи я на це здатен?

Чергова фармацевтка в черговій аптеці на моє прохання «чогось від спазмів» каже — візьміть ібупрофен. Але це від болю, а в мене спазми. То візьміть парацетамол. Це від високої температури. То візьміть два парацетамоли, ібупрофен і грілочку. Вона супроводжує мене майже забутим поглядом, який я востаннє бачив у 2011 (в бабусі був рак у важкій стадії, а я шукав їй ліки): «Наркомани кляті».

На розі бліда пані питає, чи в мене, бува, не можна придбати трохи креку. В туалеті біля парку компанія щось розкурює. В метро чемна літня працівниця станції, поголена налисо, допомагає знайти правильну гілку; за її спиною влаштувалося п'ятеро блукавців, смалять сивий дим і попивають оковиту. Праворуч у вагоні есбану лунає українська мова. Ліворуч — російська. Частину маршруту вирішую йти пішки: ми тут привілейовані безхатьки, транспорт безкоштовний до кінця березня, тому виходити й заходити можна скільки заманеться.

Ззовні весна, Александрплац лається й проклинає гучною польською стомленого заробітчанина з телефоном при вусі: цо ти кур-р-р-р-рва.

У теплих речах трохи спекотно, та поки це не дражнить. Зрештою, я зараз прямую на вокзал — можна підійти до волонтерів, а можна ще деінде. В мене проста худорлява комплекція, щось знайдеться.

В автобусі лунає італійська, лунає німецька різних ґатунків, лунає іврит. Водій каже щось у гучномовець, та це мова електричок і лікарських почерків, єдина мова, якої я не розумію. Його перекриває запис: «Шановні пасажири! Будь ласка, продовжуйте носити маски FFP-2 весь час, будьте вакциновані, перехворілі чи протестовані. This bus terminates here — ця поїздка знищується тут».

На площі перед гауптбангофом мене завжди про щось питають. Рідко про зайву копійчину («Чуєте, пане, якщо ви не дасте мені два євра, я скинуся з мосту!»). Часом — чомусь думають, що то мені щось треба («Пані щось хотіли?»). Найчастіше питають, як пройти. Де зупинка автобуса. Де волонтери. Де туалет, де метро, де рейхстаг.

Питають наші. Питають англомовні. Питають місцеві.

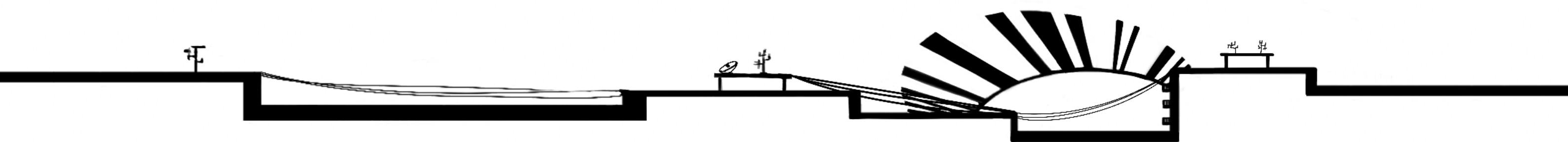
Вокзал — суцільне місиво кольорів, мов і запахів. Я — у довгому бабусиному пальті, окулярах та зимовій шапці, з вицвілим волоссям — дуже багато кому схожий на берлінця.

А ви волонтер? Ні, не волонтер, волонтери там, повернете отак і так.

А це який автобус? Такий і такий, дивитися треба на табличку з номером, звести день тижня і годину, і взнаєте точний час наступного рейсу.

А мені треба окріп, а вони не розуміють по-нашому зовсім, дитино. Ходімо, проведу. Привіт, дайте співвітчизниці окропу. Ви, питаю німецьких школярок, що розливають чай, самі хоч відпочиваєте? Так, у нас є пауза, все добре. Дякуємо, що допомагаєте, ми зовсім не розуміємо по-їхньому.

Місцеві теж приймають за місцевого. О, ви розумієте російською? Так, але це українська. Ого, а що вони кажуть? Хочуть окріп. Хочуть туалет. Шукають автобус.

Я тут перший день, каже волонтер, а вони мене питають... словом, скажи, що вони хочуть? Він же зовсім не вміє по-нашому, каже жінка з великими тривожними очима. Що він хоче, він волонтер? А ви? Ви волонтер?

Я чомусь розумію, що вона з Харкова.

Спазм накриває знову, на цей раз із болем та слабкістю. Голову несе обертом, руки та ноги стають чавунні й діряві, спину коле двадцять голок уздовж хребта.

— Так что? — питає жінка. — Он волонтёр? Куда мне идти? На нём же жилет, а на жилете написано — инглиш.

— Що вона каже? — питає волонтер з інглішем, схожий на Еда Ширана.

Видихаю, знімаю окуляри, щоби було видно бодай половину обличчя.

— Ця пані з України, і шукає волонтерський центр. Ви знаєте, де він?

— Так, знаю. Але я думав, вона шукає МакДональдс.

— А де знаходиться волонтерський центр?

— Біля МакДональдса.

— А ви можете її провести туди?

— Так. Вибачте, я перший день...

— Не вибачайтеся, ваша робота всіляко важлива. Просто проведіть цю пані.

Повертаюся до жінки:

— Этот парень проведёт вас к волонтёрам.

— Но он что-то говорил о МакДональдсе, я не хочу в МакДональдс. Скажите мне, где волонтёры?

— Возле МакДональдса, он вас проведёт. Там есть украино- и русскоязычные.

— А! Да? А я думала, тут никто не понимает. Хорошо, что вы объяснили!

Киваю. Я був тут. Саме тут. Десять днів тому, коли на вокзалі ще були ліки, і цукерки, і банани, і багато різної їжі, і суцільний безлад. А тепер тут стало більше ладу й менше гуманітарки; як каже одна подруга, «більше Німеччини й менше Берліна».

Я був тут, але тоді всього було більше, а ще я знав мови. Мені було куди йти й навіть заради кого.

— Откуда вы? — зайве питання, даремне, її очі сповнюють навіть не сльози — жах: раптом я заводжу людей до викрадачів? Стискає торбинку на поясі. У багатьох просякнутих страхом є така.

— Из... Харькова?

— Харьков...

Обіймаю її, теж дарма. Її доросла донька чи, може, невістка, сестра — підбігає, готова дати мені по цимбалах і відтягти. Та все добре.

— Все хорошо, вам тут помогут. Тут правда есть волонтёры, говорящие и по-русски, и по-украински. Они все там, в конце зала.

Вона дякує й майже одразу сіпається перевіряти кляту торбинку.

В мене родичі в Харкові. Друзі. Частина нашої редакції. А я чомусь думаю: чи вцілів іще їхній легендарний скрипаль на даху?

І йду собі далі. Перевіряю торбу. Перевіряю кишені. Але це так, уже механічно.

Я майже став привидом гауптбангофа, мене навряд чи хто чіпатиме. На екранах і банерах, на маленьких об'явах і наліпках — we stand with Ukraine. А ще — ptn fck. Але я ж далеко від цього, вірно? Я втік. Я зрадник.

Вибачте, ду ю спік еее? Так, звісно, я теж з України, вам допомогти?..

Перевіряю чати. Люди в маріупольському театрі вижили. Мої кияни поки всі цілі. Новий мем про путіна, кадирова, лаврова. На такій-то вулиці в Берліні дають гуманітарку для українців. Наприклад, картоплю і моркву. Треба їхати, брати. В Києві з'явився теплий хліб. У Франику є ліки, яких уже нема у Львові, а в Києві — поготів. У мене все добре.

Спазмалгону вистачить, якщо розтягувати, на місяць. У мене все добре.

Я повторюю це як мантру, поки слова не втрачають значення, а час — ліку. Вітер від електричок, що сновигають тут вгорі й унизу, роздмухує поли плаща й посічене волосся. Колись мене називали духом Києва. Ніби було ж таке? Та ніби було.

Ще трохи — і я стану духом берлінського вокзалу.

Тут, до речі, майже закінчилися всі ті безкраї відбудови, що тривали ще до зведення стіни, після нього й після того, як стіну було зламано.

Але ж зі мною все добре, так?

Повітряна тривога в Києві. Повітряна тривога.

Десь угорі рушає потяг і звук повітря на рейках саме такий, як звук 24 лютого. Десь на площі — десь дуже далеко — їде сміттєвоз, його підкидає на порепаному берлінському асфальті, лунає потужний металевий ГУ-ГУХ!..

— Юначе, ви щось хотіли? Вам допомогти?

— Та... ні, вибачте, вельмишановний. Усе гаразд.

Я стою й витріщаюся в одну точку, і коли повз неї проходять люди, вони помічають мене й питають. Чи я, бува, не хочу чогось, чи мені допомогти. «Чим вам допомогти?» — пишуть закордонні знайомі. «Помогите, пожалуйста, может, вы знаете?..» — завчасно присоромлені зсередини невипущеним гнівом, питають такі самі, як я, каменярі без каменю і дому, з пакунками, пакунками, пакунками.

* * *

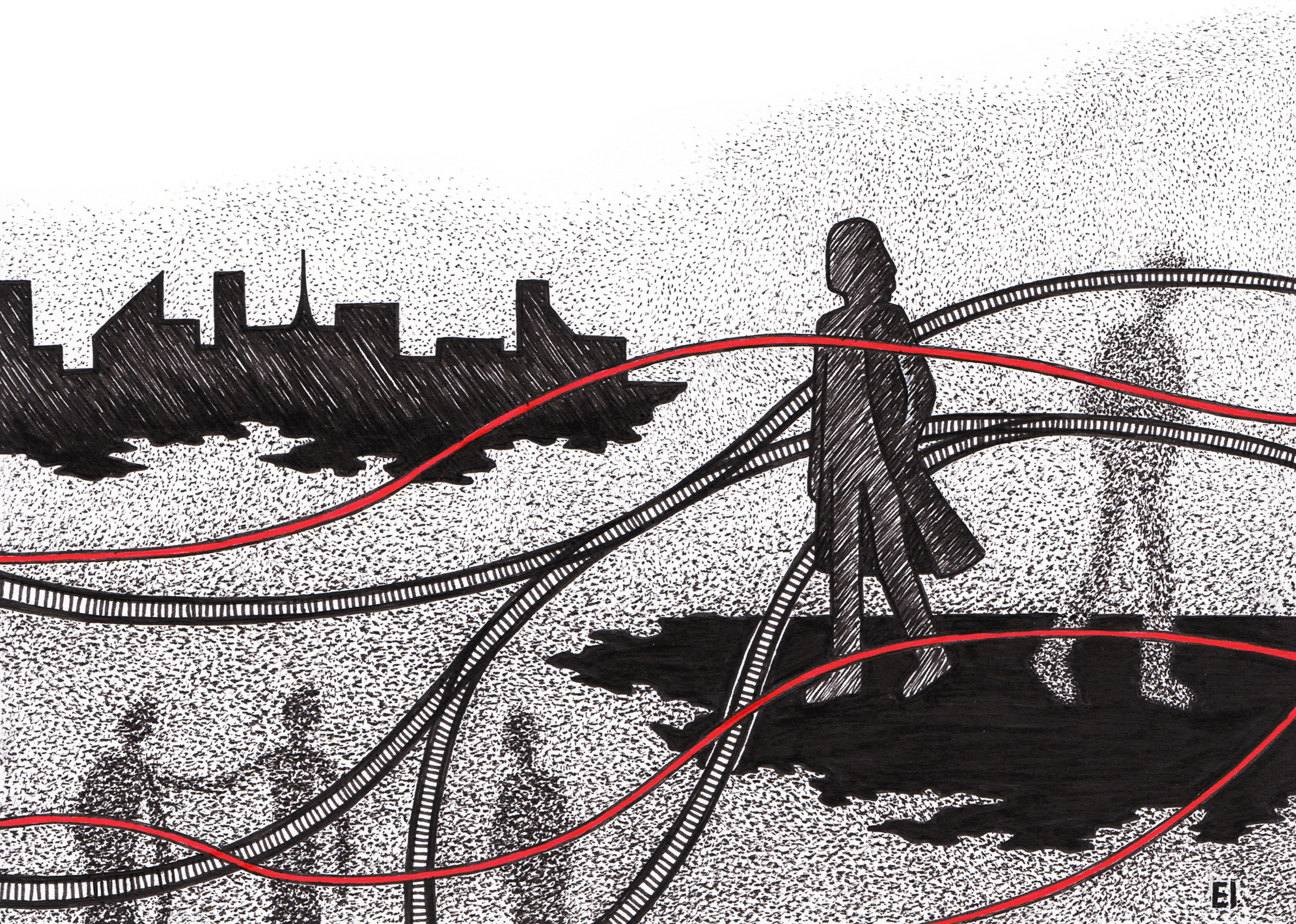
Зі мною не все добре. Я вкотре з глибинним соромом і гнівом розумію це, поки повз мене проходить, смалячи папіросу, худорлявий берлінський панк десь мого зросту і статури. Зі мною все дуже не гаразд.

А над головою, а також ліворуч, праворуч і внизу, перекриваючи гомін і ґелґотання голосів, носяться привидами чистилища — звуки потягів.

Потяги несуть людей, переважно розгублених, знедолених і розчавлених, кудись далі Європою.

І звуки рейок надто подібні до сирен повітряної тривоги.

Алекс Берк
18.03.2022
Київ — Берлін

РІЗНІ ДНІ

Три пластикові пляшки по кожній з кімнат, а на кухню — одразу шість, з яких половина стояла під декоративним корабельним дзвоном. Усі наповнені водою, та сумніваюся, що вони б мені допомогли. Спальня чомусь уникнула моєї уваги. Можливо, через те, що у найгірші ночі я спав у ванні, де змайстрував собі комфортне кубло з подушок та ковдр. З часом навіть звик до нього.

* * *

Магазин — картинна галерея. Дві улюблені «картини»; вибирати особливо не було з чого. Ліворуч, до відділу солодощів, і там — картина «Печиво з полуничною начинкою». В інший бік по діагоналі — «Російський сир у відділі сирів». Єдиний сир, що залишився і його ніхто не брав. Смішна й гидка картина, ніби її намалював Люсьєн Фрейд, тільки замість оголених людей — «російський» сир з Шостки.

* * *

Тупість. Відчуття власної тупості. Сон повністю отруєний; новини злягаються з нічними жахами, зранку важко розрізнити, хто з них хто. Латка на асфальті у вигляді Африки. В підземному переході — «Червона калина». Раніше цей дідусь роками тут грав або вальс Дога, або музику з «Любов та голуби». Жінка, на обличчі котрої застигли одночасно здивування та біль. Але це було пізніше. Так, це було пізніше.

* * *

Колишні однокласники сивіють на очах. Будинок на Лобановського стирчить, наче дірявий зуб. Чоловік зі спитим обличчям та перебинтованою рукою намагається купити горілку в перший день після відновлення продажу алкоголю. В нього не беруть закривавлені гроші. Новенька, хрустка купюра у двісті чи п'ятсот гривень заляпана свіжою кров'ю. Він кричить: «Я виховав двох дітей!»

* * *

Жінки під снігом тягнуть контейнери зі сміттям. Але це було давно, коли ще стріляли десь поруч. Хтось поїхав у Німеччину, хтось у Францію. Діти роблять ґніт для коктейлів Молотова. Дивні дні знайшли нас. Гей, красуне, час просинатися. Це котоцераптор вимагає їжі. Це сусіди знов сваряться. Це — сирена.

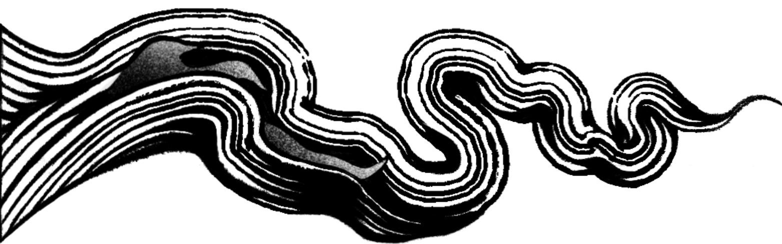
Данило Кравченко
10.06.2022
Київ

* * *

Я говорю собі: «Йди лягай спати,
очі заплющуй і спи.
Спи!»
Як там казали:
«Щоб швидше заснути,
слід рахувати...» Рахую...
Рахую
дні без числа.
Безсоннії ночі.
Сирени й відбої.
Холодні пальці.
Вдих. Видих.
Колись була мрія —
опинитись самій в місті тихім й безлюднім...
Та більше не хочу.
Я хочу затори,
гомін траси,
юрбу,
щоб тісно в вагоні.
Щоб знов було місто
справжнє,
живе... Серед мертвої ночі
лежу,
лежу...
Як печуть мені очі, коли довго плачу,
і як пече серце, коли забуваю.
Вдих.
Видих...
Змокла подушка. Перевертаю.
Рахую, рахую
сльози,
пальці,
години,
вдихи і видихи...
Ранок жевріє крізь затулені штори.
Ось і ще один день. Я його порахую.
Вдих... Видих...
Рахую.
Рахую...

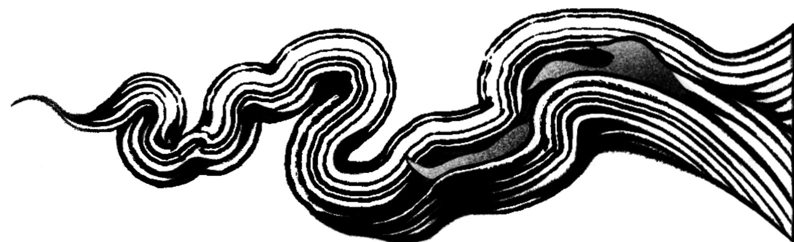
Анна Ліндберг
12.04.2022
Київ

* * *

Он въезжал в город.
И кто-то устилал путь листьями,
Кто-то говорил: допился, пророк ебучий.
А по пятам Его шла Малка из Бучи,
Катя из Ирпеня,
Галина Петровна из Мариуполя,
Юля из Харькова.
И ещё женщины каждого города.
Двести детей.
Стариков онемевшие тени.
Шли в Иерусалим
Через Киев.
А те, кто кричал: провокация,
Те, кто закрывал очи,
Глумились: почему ладони у тебя ободраны,
Отче?
Потому что я разбирал завалы
Домов в Бородянке,
Потому что я обезвреживал мины под Конотопом.
Потому что простирал руки
Над киевской Лаврой,
Но оттуда кричали в небо: так кто ты?
Плотник и сын плотника,
Братьев твоих мы знаем.
А женщины
Молча
Шли
Следом.
И ветви мира путь Его устилали.

Джанні Цюрупа
18.04.2022
Ной-Ізенбург

ФАНТОМИ

(25.02—01.04)

Кроки шурхотять по підлозі Сільпо, немов хвилі по піску. Ним в такт між продуктовими рядами сновигають люди, але так швидко зникають із поля зору, що їх немов і не існує. Гудуть холодильники, немов той самий гул, що чуєш, коли голова під водою — і рухи теж здаються сповільненими, хоча це всього лише особливість сприйняття.

Ми мовчимо — всі. Я йду рядом із водою: все найдешевше вже розібрали, залишилось лише дороге, але й вибору в мене немає — треба пити щось, особливо бабці. Мені назустріч іде чоловік років сорока; ми зустрічаємось на мить поглядами — і розходимося, немов риби в ставку, надто приголомшені, щоб сприймати щось більше, аніж присутність одне одного.

Що довше я стою на місці, то важче зробити новий крок — ніби рішучість, як по волі інерції, випаровується з мене та лишає тут, паралізовану, наодинці з розумом, що показує нові й нові картини майбутньої смерті. Тому я змушую себе крокувати, поки не пізно, змушую хапати й бутилі з водою, і пластикові коробки з печивом та солодкими трубочками — замість хліба — і занадто дорогі огірки.

Сирена розрізає тишу навпіл, прошиває вуха до болю, хапає легені та давить так сильно, що сам собою виривається схлип.

Все пришвидшується.

Все гучнішає.

Що мені ще треба — яйця? Нема яєць, завтра з вантажівки.

Ще олія — то в іншій частині магазину, не піду, ще сіль — сіль тут, поряд — хапаю, неважливо, яка, це сіль, яка різниця, що за марка? Що ще? Десь був список — а пофіг на список, просто йди вже до каси!

Сирена підіймається й опускається, з нею — звуки вибухів із фільмів про Другу світову, звуки літаків зі свастикою, крики людей, бомби — *господи, вони ж ракетами по домах били! Вони ж чергу в Чернігові розстріляли! Нащо я взагалі з дому вийшла?!*

Виє. Виє, виє і виє, а я стою в черзі, дивлюся на касира та не бачу обличчя, бачу лише бомбу, що зіштовхується з дахом та розриває нас обох на шматки. Пищить сканер штрихкодів, сирена виє, сканер пищить — по олії, по рису, по пляшкам з водою, — шорохтить пакет, сирена виє, мої руки слизькі, моє дихання таке гучне, виє, виє, виє, серце стукає до болю, стукає прямо у вухах, і сирена там же, і пищить сканер, і дзвенять монети, і пакети впиваються в пальці, і я бачу, як стіну навпроти зносить вибуховою хвилею — але ні, стіна ще ціла, — і я бачу, як у парковку прилітає ракета, розносить асфальт ущент — але ні, асфальт цілий, — і я бачу, як хрущовка через дорогу лопається скляним пилом, немов пузир — але ні, ні, вікна на місці, — і я йду від Сільпо додому, майже біжу, і навколо все розривається, і навколо всі помирають, і помираю я — кожну мить по-різному, — і виє, і виє, і виє.

Потім — тиша.

І я в ній — наодинці з собою, і тепер чомусь навіть гірше, ніж до того.

* * *

Коли зачиняються двері квартири, притуляюся до них та слухаю, як рветься в сталості передпокою моє дихання. Пальці болять від пакета, але здається, якщо відпущу, то вони просто розщепляться на атоми.

Із темноти коридора шаркає в старих потертих капцях бабця. Її замутнілий погляд проходить повз мене, ніби я частина меблів — існую, але не варта особливої уваги.

— Что? — питає вона трухлявим голосом, і проходить до кухні.

Я мов із-під води виринаю.

— В-ви, ви чому ще не одяглися?! Ви сирену не чули?! Беріть чоботи, пальто — та скоріше в укриття! Ма-

— Не кричи. Давай, ставь кулёк и раздевайся, я разберу.

— Та який кульок?! Повітряна тривога, Марино Григорівно!

— Всегда воздушная тревога. Садись, сейчас чаю сделаю. Поздно уже.

— Пізно?.. Пізно буде, коли в нас ракета поцілить — ви що, померти хочете?!

Вона зупиняється біля мене й підводить голову — і вперше за весь час вона дивиться на мене, по-справжньому дивиться, пронизує поглядом, як метелика — голкою. У неї блідо-зелені очі, і щось ховається в них на дні, щось знайоме, сповнене розуміння. Порив слів, що я хотіла кричати, поки бабця не здасться та не піде зі мною, розчиняється на губах сам собою.

— Поздно, — повторює бабця. — Тут поцелят. На улице поцелят. В подвале поцелят. Поздно.

Її холодна суха рука торкається моєї та обережно відбирає пакет. Бабця ставить його на стіл та неспішно дістає печиво, трубочки, макарони, воду...

Вибух.

Я підскакую та повертаюсь до вікна — але там ні диму, ні вогню, лише сіре небо та цілі сусідні будинки. Знову вертаюсь поглядом до бабці — бо в неї теж здригнулися руки. Здригнулися. Я бачила.

— Ви ж розумієте, — кажу. — Ви ж знаєте, що вони по місту стріляють! І стрілятимуть! І по будинках! І по вікнах! Ви ж знаєте, що в підвалі безпечніше! Ви ж не хочете помирати!

Тиша. Шурхотить пакет, коли бабця дістає яблука.

— Ви не хочете помирати!

Хапаю з підлоги її чоботи, знімаю з гачка її пальто, підходжу ближче, притискаючи жорстку вовну до грудей.

— Ви не хочете помирати, Марино Григорівно.

— Не хочу, — киває вона, акуратно складаючи пакет вдвоє, вчетверо.

— То ходімо в укриття, — вмовляю її — господи, як жалюгідно звучить мій голос, я ніби цуценя, що скавчить на хазяїна, коли той збирається лишити його одного вдома; як жалюгідно, як бридко, як *необхідно*.

Бабця розвертається до вікна. Я чую рокіт десь удалечі — він наростає, гучнішає, мої вуха заповнюються ним до болю, і я не чую вже нічого, і я випускаю речі з рук, і я задкую, допоки спина не упирається в гардероб — *я зараз помру!* — і я бачу ракету у вікно, я бачу, як вона прошиває небо, прямо над нашим будинком, і я бачу, як вона зникає вдалині — і я чую, як знову западає тиша.

Знову западає тиша.

Бабцин силует у вікні чорний — не видно ні волосся, ні шкіри, ні рис обличчя. Вона схожа на тінь, на фантома, який одночасно і тут, і ні, одночасно чує все, що відбувається, і не чує нічого взагалі.

— Может, умру, — каже вона, не повертаючи голови. — А может, нет.

Вона кладе складений пакет на стілець та починає розкладати продукти полицями.

— Та ви з ґлузду з'їхали, — шепочу я, хапаю табурет, хапаю ковдру з кімнати, сідаю в коридорі та до відбою слухаю, як стукають дверцята шухляд та шаркають підлогою старі потерті капці.

* * *

«Та й нашо тобі та бабця? Забий на неї та йди сама до укриття! Сама? Сам?»

«Сама».

«Добре. То що?»

«Нічого. Не можу».

«Чому?»

Я не відповідаю. Дивлюся на екран телефону, поки він не затухає, поводжу пальцями по склянистій поверхні.

Чому?

Як розмотати той клуб із думок та почуттів, що годинами шкрябає об мої нутрощі, не дає ні поїсти нормально, ні дихати? Як знайти відповідь поміж «нащо я їй взагалі дозволила тут лишитись?», «я роблю недостатньо», «вона ж стара, вона ж не хоче помирати одна», «а що, як німці в місто зайдуть?», «та вона взагалі вже нічого не хоче», «коли скінчаться сирени?», «вони мене вб'ють», «убьют нас», «вб'ють»? Може, я й сама не хочу до укриття — не можу, бо зараз навіть встати з дивану складно, навіть дихати складно, і хочеться лише згорнутись калачиком десь у кутку, лежати собі тихенько та слухати, рахувати подихи, чекати, поки тиша не розірветься на шматки уламками снарядів, стін та віконного скла.

Не можу. Чому?

«Не можу».

Десь далеко — вибух.

* * *

Бабця шаркає квартирою, завжди щось робить: чи то витирає, чи миє, чи готує. Як у неї виходить? Я живу лише в просторі між диваном та коридором. У часі — від вибуху до вибуху. Серце б'ється лише тоді, коли з'являються сповіщення у смартфоні — про БТР на Богатирській, про гелікоптери в Гостомелі, про взяття Нової Каховки, про обстріли Харкова, про поцілену ракетами ГЕС — а як екран темнішає, я знову поринаю в напівморок, і чекаю, і серце не б'ється взагалі.

А як трапляються сирени — то я вже і не людина майже, не людина, а мішанина з образів

розірваного даху, вибитих вікон, літаків над головою, бомб, криків, пилу, диму, вогню, страху, страху, страху, чого вони такі гучні, вони вгвинчуються в голову, і вгвинчуються, і вгвинчуються, пролазять під шкіру та метушаться всередині, розкладають зсередини на пил, на пил, на пил!

...ненавиджу сирени.

Ненавиджу.

...а тишу, що після них — ненавиджу ще більше.

О десятій бабця лягає спати — я віддала їй своє ліжко — і я теж влаштовуюсь на дивані, вимикаю лампу та заплющую очі. В голові — слова телеведучих, заголовки новин, відео обстрілів; і дихання ніяк не вгамовується, і я мовби лелека з простріленим горлом, що дригає тонкими лапами, відкриває дзьоба, хоче повітря всередину, а воно не йде, і вона лежить і лежить без повітря, і все ніяк не помирає.

Так проходить година. Так проходять дві. Нарешті — я засинаю.

* * *

...Сирени.

І знову паніка, і я підриваюся з дивану, хапаю одяг, мимохідь натягую штани, светр, шкарпетки, мало не спотикаюсь об тумбу, і біжу до бабці, і трясу її за плече:

— Марино Григорівно, тривога! Марино Григорівно!

Нащо я її?.. Треба, бо вдень то одне діло, а вночі, коли спить — не можна спати, коли сирена — а чому? — не можна і все, бабця має знати, бабця...

— Марино Григорівно!

— Уйди.

— Тривога, Ма-

— Уйди, я сказала, — стогне вона та відштовхує мою руку.

— Та ви ж уві сні так помрете! — кричу. — Ви правда *уві сні* померти хочете?!

Мовчить.

Клята бабця, нащо я її взяла?! Волонтерити задумала! Приютити біженку з Іванкова! Безкорисною щоб не бути!

Я ж помру через неї! Я помру, помру, помру, я!..

— Та що з вами не так?!

Голос — мовби не мій, але я чую, як зв'язки працюють, як виштовхується повітря з горла. Та най вже хоч уві сні помирає! Трясця цій клятій бабці! Біжу до коридора, обіймаю себе руками, витираю сльози — звідки в мене сльози? — притискаю до грудей паспорт із телефоном, та розгойдуюся, розгойдуюся, розгойдуюся.

Сирена не стихає. В голові смерть.

За вікном вибух.

* * *

Чи поїдуть вони на Полярну?

Звісно, я про це думаю. Звісно, я сиджу на дивані та роздивляюся карти, маршрути, вулиці — бо воно не лізе з голови, бо я бачу примарні танки за вікном, чую примарні постріли, відчуваю примарне скло, що врізається мені в плечі. Але ж насправді — *в реальності* — вони не приїдуть на Полярну, так? Бо нащо їм та Полярна, — так? Бо якщо вони прорвуться з півночі, то їм треба Богатирська, вона веде до центру, а якщо з за-

Сирена.

Підриваюся з дивану, виймаю навушник — і...

Немає сирени.

Ні. Є.

...Ні, немає.

Немає?

От — я ж чую. Виє десь... чи то фантомна? У додатку — тиша, то має бути фантомна, так?

Обережно сідаю назад, відкриваю карти. Роздивляюся сітку будинків, воджу пальцями по екрану, але думки розсіюються, немов налякана зграя птахів, і екран затухає.

Видихаю рване повітря та пересаджуюсь у коридор.

Виявляється, що між справжніми та фантомними сиренами не така вже й велика різниця.

* * *

Ні, різниця все ж є. Справжні сирени колись — але мовчать. Фантомні сирени не стихають ніколи.

Навіть уві сні.

* * *

Виє. Я знову дивлюся на карти — я так багато на них дивлюся — вибух — останніми днями, ніби ось тепер точно знайду відповідь десь у якомусь провулку за Епіцентром або — вибух — у парку за площею Шевченка. Я просто втомлена, я ж і так знаю, що їм не потрібна та Полярна, що їм не треба мій дім розстрілювати з танків — в них що, боєприпаси на те нескінченні? — і що їм не треба моя квартира — вибух — і що їм не треба я — що вони зі мною робити будуть? Пограбують? Жалюгідний комп'ютер зі старою відеокартою? Смартфон із потрісканим склом? Може, мікрохвильовку, на якій половина кнопок не працює? Чи що, вони мене — вибух, а ні, то дверима хтось хлопнув — зґвалтують? Вони ж не звірі, звичайні солдати.

А в голові кожного разу тихенько хтось примовляє: «Звірі».

Стрілятимуть.

Грабуватимуть.
Гвалтуватимуть.
Звірі.
І я тому комусь вірю, хоча й не знаю, чому.

* * *

Четверта година ранку — вибух. Підриваюся з ліжка — господи боже, це зовсім поряд, ЦЕ ЗОВСІМ ПОРЯД, це в сусідній будинок, майже по мені, зараз ще прилетить, ще прилетить, прилетить прямо в мене, господи, господи, ГОСПОДИ — біжу в коридор. Біжу назад до кімнати, хапаю телефон, паспорт — біжу в коридор.

Холодно, я в одній білизні, з документами в руках — слухаю, — *господи, зараз прилетить, прилетить, прилетить!*

Слухаю.

Тиша.

Тиша.

Тиша.

У мене такий гучний подих.

Сирена.

Біжу до бабциної кімнати; вона ж знову все проспала — але це серйозно, це дуже близько було, дуже — і хитаю її за плече.

— Мари...

Бабця не спить. Бабця дивиться в стіну з відкритими очима — вони виблискують від місячного сяйва, немов кульки зі скла — і тихенько говорить сама собі, так, що я ледве чую:

— По мне стреляли только что.

Я повільно забираю руку назад. На негнучких ногах доходжу до коридору та сідаю прямо на холодну підлогу, тремчу всім тілом від холоду, але сиджу, притискаючи паспорт із телефоном до грудей, поки від сирени не лишаються тільки фантоми.

* * *

Я розплющую очі сонний, із головним болем — та у знайомо незнайомому тілі. Повільно сідаю в ліжку та роздивляюсь свої-не-свої руки: надто тонкі, надто гладкі — ну, хоч якесь волосся є, і те добре. Треба манікюр стерти. Змінити білизну. Ох, як же я ненавиджу ці дні.

Ці перші дні — вони завжди найгірші. Ці дні, коли підходжу до дзеркала у ванній та бачу якусь — *якусь дівчину*, якесь обличчя, плечі, груди — нащо мені ті кляті груди, — що розмиваються в нечітку фігуру, в щось, віддалено схоже на людину — але не на мене, ніколи не на мене, — і треба години, дні, щоб звикнути, щоб привести себе до норми, тільки щоб усе знову змінилося, і знову, і...

На телефон приходить сповіщення про тривогу.

За вікном — тиша.

Тиша — навіть у мене в голові.

Через десять секунд — відміна тривоги.

Через дві хвилини — знову сповіщення.

Тиша.

Я стою у ванні та дивлюся на екран, а потім виглядаю з-за дверей у вікно — за вікном лише сіре небо та сніг — і знов на екран.

Помилилися? А хто саме — той, хто сповіщення відправляв, чи той, хто сирену не включив? Чи обидва? Чи це якась помилка? Чи...

— Чего стоишь? Пропусти, руки помыть.

Я кліпаю очима — і дивлюся на бабцю, що чекає на мене біля порогу ванної.

— А... Так, — кажу, відступаючи. Вона проходить повз мене, ніби я лише частина меблів, і каже ніби й мені, а ніби просто в повітря:

— На кухне — оладьи, с остатков кефира. Съешь, пока не остыли.

Клацають двері — і я лишаюсь у коридорі один. Тиша.

...тиша.

То чому все одно тривожно?

* * *

Наступного ранку — знову вибух. Знову поруч. Знову паніка, коридор, холод, невпинні пошуки в усіх каналах та чатах хоч якоїсь інформації: «Лівий берег, чутно було?» — «Ще й як!» — «З Голосієво дуже гучно!» — «Знайомий з тро каже, що у Виноградар поцілили» — «Ось відео...» — «Ретровіль» — «Дві ракети...» — «Є жертви».

І ще один — вранці за день. «Шевченківский район» — «Кажуть, на Естонській».

І ще один — третього ранку. Так гучно, ніби майже під домом, але чати мовчать, в новинах — нічого, сирен — немає.

Ніби навіть вибухи стають фантомними.

...чи вони і до того були?

* * *

«Знайшли щось про родичів Смілянської Марини Григорівни?»

«Ще ні, шукаємо. Ти впевнена, що правильну адресу вказала? Впевнена? Впевнений?»

«Впевнений, хоча не знаю, чи надовго. Вказав, яку вона назвала...»

«Добре. Тоді чекай».

Чекаю. Бабця сидить у кріслі біля вікна — я його обклав ганчірками, щоб їй не дуло — та гортає старий том Тютчева, що мені дістався від батьків. Сторінка за сторінкою шорохтять під її пальцями, у ритм із сиреною — я вже

не знаю, справжньою чи ні — надто швидко для вдумливого читання. Ніби вона дивиться на рядки та не бачить ані слів, ані літер — тільки розмиті чорні плями на папері, що раніше — можливо, коли вона була молода — мали для неї цінність, а тепер... Тепер їх тільки гортати й годі. Гортати, гортати, гортати, та водити пальцями по обкладинці, та рахувати сторінки.

Працює ППО — наші руки здригаються кожний раз, коли бахає, але я вже навчився відрізняти, а бабці завжди було все одно — і ми продовжуємо сидіти, поки години не переводять день у вечір, а вечір — у ніч, а ніч — у ранок.

А вранці ми знову прокидаємось від сирен. І я мав би піти до коридору — мав би, — але я надто втомлений від страху, тому ми просто лежимо, як ляльки, та дивимося в стелю, та слухаємо, як виття переливається згори-вниз, згори-вниз, згори-вниз...

І десь далеко у наших головах — так тихо, але так знайомо — крики, і біль, і смерть.

* * *

Згори — вниз.

Дорогою від магазину піднімається вітер — і разом із ним піднімається сирена. Голі ще гілки дерев хитаються зі сторони в сторону, ніби небо шкребуть, і небо виє їм у такт.

Згори — вниз.

Кроки відбивають ритм — щось помірно швидке, дихання накладається зверху трохи повільнішим шаром, і над усім цим — сирена.

Згори — вниз.

Ніби так завжди було. Ніби так і має бути.

Починається друга половина березня. Частішають залпи артилерії — частішають настільки, що стають заспокійливими. У Києва ніби з'являється свій воєнний ритм: я чую його в небі, я бачу його в рухах перехожих — вони ніби частинки одного організму, ніби не існують поодинці, тільки вкупі, як листя, або як хмари, або як меблі.

Є й інші. Я знаю, що їх не існує, але я не можу не бачити їх під час сирен; вони випливають із думок про минуле, про сорокові, про німців та Другу світову. Вони ж тоді такі самі сирени чули. Такі самі вибухи. Так само тремтіли від жаху, так само бігли до укриттів — хто добігав, хто ні, — так само хапали дітей, тварин на руки, сиділи в отому лондонському метро, рахували секунди, бо стисле повітря та постійний шум, та тіснота, та запахи, та жорстка холодна підлога, та бомби, та вибухи.

Сімдесят сім років пройшло — і нічого не змінилося. Ніби й не було цих десятиріч, бо, хоч я і не розмовляю з ними — я ще не настільки з'їхали з ґлузду, — я тихо визнаю їхнє існування, а вони визнають моє, і ми рухаємось від будинку до магазину разом, замкнені в часі між воєм сирени та свистом ракет над головою.

І коли ми знову прокидаємось вночі від ППО, ми лежимо в ліжку та уявляємо ту ракету, що зіткнулася із зеніткою, і разом, як один, кажемо собі:

«Це летіло по мені».

* * *

Бах.

Бах. Бах. Бах. Бах.

Бах.

Артилерія сьогодні аж надто активна. І вчора теж. Цілий день — немов під акомпанемент цього нескінченного «бах, бах, бах». Під нього я чищу зуби, готую нам з бабцею яєчню, спускаюсь надвір, щоб викинути сміття; в тиші чутно мої кроки, як шебуршить пакет — та «бах, бах, бах».

Коли я повертаюсь, бабця все ще сидить біля вікна на кухні, з чашкою чаю в долонях — димок неспішно здіймається до стелі, забираючи з собою тепло.

— Мені тільки що написала жінка з волонтерів, — кажу, поки знімаю верхній одяг та чоботи. — Сказала, що знайшла контакти вашого онука. Валерій, так?

Спочатку бабця не відповідає, але згодом — ледь помітно — я бачу кивок.

— ...Валера, да... Валерочка...

— Я зв'яжуся з ним сьогодні?

— М-м...

Бах.

Бах. Бах. Бах.

— Добре, тоді я подзвоню за кілька годин, бо в Європі ще зарано.

Я стою в передпокої із шарфом у руках — ніби все й сказано, але ніби хочеться сказати щось іще, щось невимовне, щось, що вона зрозуміє, щось...

Щось.

Я сідаю навпроти неї та дивлюся у вікно.

Бах.

Бах. Бах. Бах. Бах.

— Добре наші їм сьогодні навалюють.

— М-м... Почти как тогда.

— Коли?

— В июле. Тогда тоже грохот... И выло — постоянно выло, аж уши болели... Дома горели... А сколько убито, мужиков, женщин, детей...

...Бах.

Я зустрічаю її погляд — і всі десятки запитань, що я хочу поставити, зникають у чайній димці між нами. Ну звісно ж, вона там була. Звісно.

Чи чула вона тоді фантомні сирени? Чи чула людей з інших часів, чи чула чужі думки?

Чи бачить у мені себе в минулому, в тому далекому сорок першому, коли бомбили міста, палили будинки, стріляли євреїв? Чи бачу я в ній себе у майбутньому — через вісімдесят років, у чужій маленькій квартирці, з тремтячими сухими долонями, що тримають тендітну чашку, з хустинкою на голові та спогадами про війну?

Всі ці питання зникають. Всі. Окрім одного.

Бах.

— Вони колись зникнуть?

Бах. Бах. Бах.

Бабця мовчить, але я дивлюся в її блідоголубі очі та все одно бачу відповідь.

Ми сидимо біля вікна доти, доки сонце не заходить за хмари — а потім сидимо ще, і фантоми виють у голові, а за ними лунають вибухи та залпи, і ми не знаємо, чи то справжні, чи то від сьогодні, чи то від учора, чи то від вісімдесяти років тому.

Різниці вже немає.

* * *

Того вечора дзвонить Валерій з Німеччини, а ще через три дні бабцю забирають до себе, у маленьке містечко біля кордону з Нідерландами. Вона бере з собою свою валізку з речами, судок із наготовленим в дорогу різотто та фантомні сирени Києва — але окрім неї там їх вже ніхто не чує.

* * *

В останні дні березня росіяни відступають, і квітень починається як глибокий повільний видих, перший з двадцять четвертого лютого. Повітря досі брудне від підпалених чи то лісів, чи то смітників на півночі, вулицями ще лежать звалені одне на одного мішки, руді «їжаки» та бетонні плити з написами для русні. Автомобілі оминають їх, ніби вони просто ями на дорозі, перехожі оминають їх, ніби вони просто старі руїни ще з совкових часів, які ніхто не хоче прибрати. Просто ще одна частина міста, така ж невід'ємна, як дивні жестяні «Е» або «Ш» на землі, як старі хрущовки, як метро. Як меблі.

Навпроти мого дому знову відкривається кав'ярня: із тих, з крейдовою дошкою біля входу, де бариста пише якісь дотепні або не дуже повідомлення, з гірляндами та розмальованими стінами та тихим лоу-фаєм із радіо десь у кутку. За столиком сидить одинокий хлоп років зо тридцять та клацає по планшету, попиваючи лате. Пухкенька дівчина-бариста протирає стійку та посміхається мені, коли чує, як я дзвеню дверима.

— Звичайну американо, будь ласка.

— Момент, — киває вона та дістає стаканчик. Я сідаю за стійку, обережно складаю руки на кобальтовій поверхні та слухаю, як працює кавоварка, як ллється в стаканчик кава, як стукають пальці по планшету, як віддаються по плитках кроки баристи.

Вони відійшли. Вони не прийдуть за мною. То, може, все ще й буде добре.

Бариста ставить каву на стійку, і в цей момент лунає сирена. Я беру стаканчик та обережно дмухаю, іншою рукою передаючи кредитку. Хлоп витягує один навушник та дивиться у вікно, але згодом повертається до планшету.

— Ви не будете йти в укриття? — питаю баристу, але вона лише знизує плечима.

— Нащо? Вона ж несправжня.

Я прислухаюся — але не можу сказати точно. Додаток каже, що справжня, але додаток вже багато разів брехав, тому я не сильно на нього покладаюсь. Треба взагалі його видалити, щоб не відволікав...

Я відпиваю каву. Смачно.

— А якщо все-таки справжня?

Бариста кладе лікті на стійку та піджимає вуста; її погляд — десь за вікном, між верховинням голих ще гілок та сірим небом.

— Як буде справжня — то мене вже не буде.

Більше ми не кажемо нічого. Я — п'ю свою каву. Хлоп читає у кутку, бариста протирає чашки, десь на вулиці проїжджає автомобіль. Сирена виє. І виє.

І виє,
поки фантоми накривають Київ,
немов пластикова плівка —
очі.

Ціан
14.06.2022
Київ

МНЕ ХОТЕЛОСЬ ЭТО СКАЗАТЬ

Тебе этого понять не удастся. Это и в мою голову не влазит, хотя я относительно близко к...

...Когда всё началось — было страшно, дико. Когда всё понеслось, хотелось говорить. Сейчас, наверное, *нужно* говорить. Вот — первые горькие победы, и мы не со слухов, а вблизи, впритык, можем разглядеть след. Он не кровавый, вопреки тому, что крови было пролито очень много. Она чёрной смолью впиталась в землю, на грязных телах она почти неразличима. Я не знаю, какой там стоит запах, но он наверняка страшный. Ты можешь себе представить запах гари, плавленого пластика, металла, жжёной земли — едкий почти до боли; где-то сквозь этот смрад проклёвывается привкус пронизанной влагой земли, привкус железа на рецепторах, привкус гниения. Это тяжело представить. Это невозможно полностью постичь. Даже стоя среди всего этого, наверное, всё ещё трудно постичь.

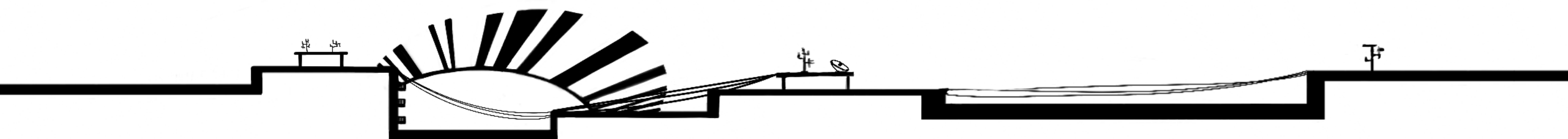
Вот, представь, был человек. Таксист. Дядька не очень разговорчивый, но если отметить его музыкальный вкус (а у него обычно негромко, чтобы не мешать клиенту, играет ламповый рок), он раскрывался под новым углом, начинал улыбаться. И вот уже заводится весёлый разговор с маленькой викториной: «А ну, а эту угадаешь?»...

...пока в Буче был ад, он оставался там — ждал, пока волонтёры рассортируют гуманитарку, чтобы потом развезти её куда надо. Где-то в ещё не тронутом подкиевском селе живёт его совсем уже седая мать, которая часто ворчала, что доживает свой век, и собирала на достойные похороны. Она в первые же дни отдала все свои сбережения на поддержку армии и всё, о чём она с того момента просила — это чтобы её сын не погиб, чтобы ехал к ней — туда, где тихо, куда война ещё не добралась, подальше от обстрелов, от пуль, взрывов и сволочей...

...Он курил в подворотне, уже немного потухшим взглядом наблюдая, как по дороге катятся русские танки. На какое-то мгновение в нём даже зажглась искорка надежды, что они наконец сваливают и оставят их в покое. Но какая-то горечь не давала ему утешиться хотя бы этой искоркой.

Послышались приближающиеся крики. Набежали русские военные. Они вломились на склад и вывели всех, кто там был. Пара выстрелов прозвучали сразу, мгновенно сократив количество волонтёров, попытавшихся то ли сопротивляться, то ли бежать. Кто-то отчаянно и горько заорал не своим голосом, но и его тоже тут же «освободили». Крики, удары, возня. Кто-то из военных уже тащит ящик с едой к танку, пока другие связывают руки всем оставшимся волонтёрам. Кто-то причитает, кто-то плачет, кто-то молчит, до боли в скулах сцепив зубы. Из склада выносят всё, что можно вынести.

Уходя, русские военные не придумали ничего лучше, кроме как дострелять всех оставшихся волонтёров. Включая таксиста, который в свой последний миг, сцепив зубы, думал, что мама ужасно огорчится.

* * *

То, что здесь написано — конечно, выдуманная история. Но, возможно, она похожа на какую-то из реальных. Только их уже некому рассказать. Мужчины, старики, женщины, дети, собаки — всё, что двигалось, становилось мишенью.

А ещё одним особенным ужасом для меня является осознание, что почти никто из тех, кто на той стороне от линии огня, и тех, для кого я пишу на понятном для них языке, не постигнет, о чём идёт речь. Они отринут ужас и мерзость той яви, которая происходит здесь и сейчас, вчера, завтра.

Итог — грязные, посиневшие, изувеченные тела, пепелища, руины.

Итог — боль, обуглившиеся раны, как физические, так и душевные.

Итог — опустошение, стыд, ненависть, даже к самим себе, потому что не удалось остановить это.

И это не последний.

Ещё десятки таких же сёл и городов. Ещё тысячи тел, тысячи простых историй, разбитых и смешанных с грязью. Ещё столько порчи, принесённой с востока в те места, где ещё недавно была жизнь и цветение.

И ты всё равно не поймёшь.

Ты всё равно не найдёшь в себе сил и храбрости разрушить к чертям гнилостный алый замок. И ни один твой сосед не найдёт.

Мы надеялись вначале. Сейчас уже не можем.

И, казалось бы, какой смысл говорить, какой смысл обращать слова к тому востоку, где никто не восстанет. Но я хотела это сказать.

Di Piligrimm
03.04.2022
Черкаси

ВОНИ НАС НЕНАВИДЯТЬ

Дисклеймер: цим висловлюванням я не «перетягую на себе ковдру» і не стверджую, що проблеми моїх соціальних груп важливіші за загальноукраїнські. Водночас я не можу дозволити собі забути про те, що, хоча настання «русского мира» точно означало б посилення проблем моїх соціальних груп, — перемога України, на жаль, не буде автоматично дорівнювати їхньому вирішенню.

Всі, мабуть, вже бачили той текст про денацифікацію*. Комусь не вистачило нервів або VPN на те, щоб прочитати його повністю, але принаймні уривки траплялися, думаю, майже всім.

Я з певною цікавістю спостерігаю за тим, як люди реагують на цей текст. Жах, огида, «усе ригає», нерозуміння того, як можна настільки прямо та абсурдно будувати в тексті альтернативну реальність; чергове усвідомлення того, що вони нас ненавидять, вони ненавидять особисто мене; і так далі, і тому подібне. Реакція цілком зрозуміла, і я жодним чином не виправдовую оте словесне лайно, розмазане на цілу, якщо можна вжити цей термін, статтю. Але за собою я помітив, що, окрім вищенаведених реакцій, відчуваю щось на кшталт дежавю. Десь я це вже бачив — не саме ці формулювання та ідеї (хоча, може, і їх теж), а загальний, скажімо так, вайб побудови цих ідей. І бачив не один раз. Навіть вже, здається, звик до цієї хуйні — й тому ще цікавіше спостерігати, як у купи людей з'являється дуже знайомий мені набір емоцій.

Зараз я поясню, що саме маю на увазі, але спочатку буде трохи узагальнень.

Уявіть текст (припустимо, текст, хоча це може бути висловлювання в будь-якому форматі), що у самій своїй суті спирається на ідею, яка… Ну, ви просто знаєте, що вона не відповідає дійсності. Але в ньому наводяться докази того, чому саме ця версія реальності правдива; вони наводяться настільки прямо, впевнено та безапеляційно, що ви трохи втрачаєте відчуття землі під ногами; вони зав'язані на певній внутрішній логіці, тож у тій системі понять, що використовується в даному тексті, є повністю справедливими. Ви знаєте, що дійсність насправді інша, бо ви, бляха, в цій дійсності живете, але сперечатися з ось цим нагромадженням абсурдної їбанини здається безперспективним. Це просто зріз альтернативної реальності, інакше це навіть складно сприймати.

…У попередньому абзаці був опис майже будь-якої глибоко упоротої конспірології, але це не головне. Поїхали далі.

Ідеї цього тексту, скажемо одразу та прямо, просочені ненавистю до вас. В ньому пояснюється, чому ви — зло, яке має бути покаране; може, пояснюється і те, яким саме має бути покарання. В емоційних закликах або холодних непрямих формулюваннях читається: ти зло, ти огидна хуйня, ти помилка, яку треба виправити; ти — зайве в цьому світі явище; краще б тебе не існувало; ти мусиш померти. Останнє, може, й не висловлене відкрито, але ви це бачите між рядками. Втім, якщо ви звернете на це увагу, вам скажуть: ні, яке там «померти», дивіться, ось же написано, що вам дозволяється існувати — але за умов, що

* Йдеться про статтю «Что россия должна сделать с Украиной», опубліковану 03.04.2022 на російському порталі «РИА Новости».

ви зречетесь самі себе, погодитесь із тим, що ви є помилкою, будете всім своїм життям доводити, що прагнете виправитись; і щоб жодної спроби виправдати себе, жодної демонстрації себе — помилки, хуйні, зла — назовні. Але ж це нічого не означає. Вам дозволяється існувати, чого вам ще треба? Дякуйте за це та не вийобуйтесь.

Мабуть, вже всі, хто більш-менш в одному човні зі мною, зрозуміли, про що йдеться. Для інших варто сказати прямо. Саме так виглядають розлогі дискримінаційні висловлювання щодо ЛГБТ+, і я, квір, трансгендерний чоловік із нездоровою цікавістю до різної тупої поїботи, бачив такого за своє не дуже довге життя приблизно дохуя. До-ху-я. Як масла.

Спочатку це шокувало, дивувало, лякало. Бляха, тут пишуть, що мене треба ізолювати від суспільства. Тут кажуть, що для таких, як я, потрібно запровадити спеціальні резервації. Тут — що мене потрібно примусово лікувати. А тут наче адекватна на вигляд людина емоційно розписує, як би забивала мене камінням. Ні, звісно, ніхто з них не писав конкретно про мене — але я належу до цієї групи людей і відчуваю всю спрямовану на неї ненависть.

Вони нас ненавидять. Вони ненавидять особисто мене. Вони мені бажають найгіршого життя — всліпу, як одному з багатьох «підарасів», не роздивляючись, хто саме потрапляє в цю категорію. Неважливо, хто ми, неважливо, які в нас цілі та бажання, чим ми живемо й до чого прагнемо. Вони нас ненавидять. В їхній реальності ми — помилка.

Той перший шок, звісно, давно минув (як і кожен наступний; чим далі, тим спокійніше сприймаються такі речі). Від нього залишилось усвідомлення, яке завжди існує десь на тлі моєї картини світу: купа людей, не замислюючись, побажає мені смерті, і ще більша купа — ніяк на це не відреагує. За замовчуванням я відношу кожного нового знайомого до категорії тих, хто ніяк не відреагує. Сумна дійсність, можна поплакати, заїбало, але то звична нормальна хуйня.

І ще залишилось доволі швидке впізнавання подібної риторики. Отой самий текст, про який ішлося на початку, був дуже характерним зразком, його можна навіть зберегти для якогось віртуального музею дискримінаційної їбанини.

Не знаю, чим варто закінчити своє висловлювання. Сподіванням, що, може, трохи більше людей в Україні після всієї цієї пиздоти зрозуміє, що таке дискримінація і чому вона не окей? Та ні, я не дуже наївний. Зверненням до тих, хто розповсюджує дискримінаційні заклики, з пропозицією порівняти свою риторику з москальською? Тим більше ні, я не вірю, що на них це подіє, вже ніби перевіряли.

Не знаю. Просто, шановні співгромадяни, якщо та хуйня вас шокувала, є приємна новина: шок мине. А потім ви й самі колись на когось шокованого подивитесь із відчуттям, як у тому мемі: «Вперше?»

Ерік Іскра
04.04.2022
Київ

МАВКИ

Відомо, що мавки віддають перевагу уникненню прямих конфліктів і мають для цього багато способів. При спробі переслідувати їх мавки цілими поселеннями здатні переміщуватись все далі вглиб свого середовища існування, яким може бути ліс, річка, лиман та інше. Дивно, що навіть у невеликому парку людина може годинами намагатись наблизитись до мавок, але так і не здійснити задумане. Цікавий випадок стався у 2007 році з моїм другом М., який захотів проїхатись дніпровською канатною дорогою. Дорога тоді вже була передана місцевою громадою у, так би мовити, мавчину власність. Замість двадцяти хвилин М. рухався з чотирнадцять годин, три з яких ще й провів догори дригом. До того ж місцевість, яку М. спостерігав з кабінки, невловимо змінювалась, і час від часу аж ніяк не нагадувала Дніпро.

Також хочу згадати про питання-приказку «Ти що, мавок ходив ловити?». Воно використовується у зверненні до того, хто дуже довго виконує якесь доручення.

Хоча є казки, в яких мавчині дороги стали людині в пригоді, на практиці про таке не чули.

Отже, долі окупантів, які неясно з якої дурості стали переслідувати мавок та намагались їм зашкодити, не позаздриш. Де ті вороги?.. Може, будуть блукати таємними шляхами ще сто років, поки не розсипляться на пил і не стануть єдині з вітром та землею.

Ліза Різер
12.04.2022
Дніпро

* * *

Говорят, реки наполнятся кровью,
Земля поглотит кости и мясо,
Говорят, те, кто сейчас стреляют,
Небесному воинству
Не смогут сдаться.
Цуцики роются в требухе несвежего трупа,
Изувеченный дом смотрит на мёртвых хозяев.
Господи, Господи, мой Отче,
На кого же ты нас оставил?

Но суд будет справедливым и скорым,
И за теми, кто в морды коней целился
Из автомата
Придут совсем другие, зубастые кони,
Из речки Ирпень выйдут другие кони,
Из вод Днепра выйдут другие кони —
Для Бога нет мифологии, всё — реальность.

И для тех, кто выбивал в твоём доме окна,
Приготовлена баня княгини Ольги.
И тем, кто в плену держал Мариуполь,
Предстоит познакомится с Посейдоном.
У него трезубец в руке, вы помните?

Все твари — видимые и невидимые,
От домового до ангела ветхозаветного,
Будут судить тех, кого мы ненавидим.
За нашу землю, за наших людей
и за наши реки.

Джанні Цюрупа
03.04.2022
Ной-Ізенбург

МОЄ 26 БЕРЕЗНЯ,

АБО ЯК ВАСИЛІВЦІ КОЛОНУ РЯТУВАЛИ

Веселі Василівські Історії, частина 2

До Василівки прибула гуманітарна допомога.

«Вперше за 36 важких днів війни ми отримали гуманітарну допомогу від Запорізької обласної державної адміністрації. Вся гуманітарна допомога у вигляді квасолі, перловки, гороху, арнаутки, хлібців та макарон буде роздана громадянам, що перебувають на обслуговуванні у відділені соціальної допомоги вдома».

Замість епіграфа, цитата із новин

* * *

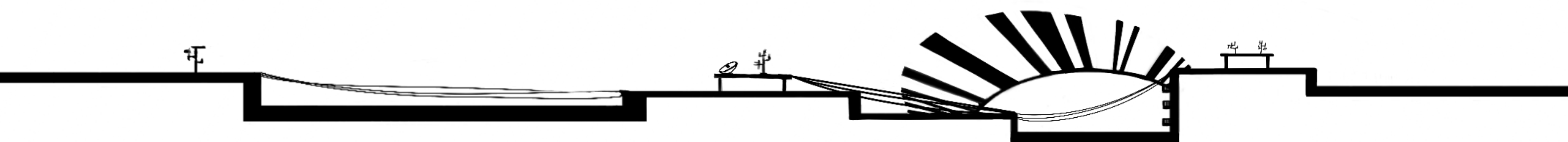
Якщо чесно, моє рідне місто мене ніколи особливо не тішило. Зрозумійте мене правильно, воно живописне, у нас є справжній замок, НЛО, власні легенди, місця з раками (колись були, а зараз на новому оркському м'ясці, може, нові, смачніші та жирніші «до-пивонці» повиростають), по-своєму затишно. Ще піцерію круту відкрили та центральну площу відремонтували так, що любо-дорого. Але люди... Ну давайте відверто, ок? То не норм, коли приватні підприємства задирають ціни на послуги в півтора-два рази вище, аніж в сусідніх містах або в Запоріжжі, бо конкуренції немає. Не норм, коли смітять прям під ноги. Не норм, коли доросла жінка з двома дітьми білого дня ламає вітки на новорічному дереві — лише задля того, щоб, як вона сама потім пояснила, «звернути увагу мерії на свої проблемоньки». Таких «не норм» доволі багато, а ще додалось, коли почалась війна. В і без того трошки сепарному та не дуже чемному місті почала вилізати вся та прутня.

Будьмо відвертими, ніхто не ідеальний, я це розумію. І свій «калхоз» багато хто лає — хто за звичкою, хто справедливо, а хто справедливо за звичкою.

Але виявилось — **і мені справді приємно і важливо це визнавати** — що я помилявся. Я почав розуміти це помалу-поволі, але 26 березня повністю перевернуло моє уявлення про світ. І про Василівку теж.

* * *

Все почалось ще за день до того. Надвечір у міському чаті стали з'являтись повідомлення, що колону з Маріуполя десь затримали. Інші дві пройшли, а цій не пощастило. Токмак трішки відписався, що якісь люди з колони ночували наче в них, але лише згодом стало зрозуміло, що ну дуже мала частина колони. Сама колона, звісно, з нами не зв'язувалась, лише родичі, але новини вже дещо напружували.

Десь зупинили, потім типу пропустили, потім знов зупинили. Ніби біля Василівки. Але не факт. Ніби перед Василівкою, але то не точно. Ніби вже за Василівкою, але хто зна.

Малі діти, поранені, старі, швидка допомога. Містяни почали хвилюватись.

«Боже, а чи можна хоч з дітьми взяти на ночівлю додому?»

«Чи можна хоч віднести там термоси, чи бутери, чи пиріжки?»

«Чи...», «чи...», «чи...».

Але ні. Зрідка уривки зв'язку доносили лише невтішні звістки.

«Ні, не можна». «Ні, не відпускають». «Ні, не допустять». «Автобуси зачинені, люди залякані»...

Блять.

Але, може, ніч; може, якось; може, ще трошки; може, вранці чи доїдуть, чи допустять, чи хоч щось. Є хоч якась надія. І хоч якийсь зв'язок.

Хвилюємось, але чекаємо, сподіваючись на краще. Я починаю підозрювати, що в місті ще не все втрачено. Але потрохи, бо вже встиг надивитись на «я морально з вами», «та що я можу поробити», «та ну я типу помолюсь і кулаки потримаю, і всьо». Зрозумійте мене правильно, це теж діло, але все ж нюансно.

* * *

Ранок.

Місто в своєму клопоті. В магазинах знову нічого немає, мінус один продуктовий, мінус одна аптека. Черги достобіса довгі, але вже і там голяк.

Але всім вже трошки похуй, всі чекають новин з колони.

...

Прорвало!

Чат залило новими людьми та мольбами і проханнями допомогти. Хтось у відкриту, хтось адмінам в приватні, хтось тупенький спамом, хтось по суті, хтось ну зовсім не до діла.

І ПОНЕСЛОСЬ.

Боже, я такого ще не бачив, чесно. А ще диміли пальці. Бо в приватних — і номери телефонів, просто людей і деяких очільників груп у колонах, і ніби координати, і ніби підказки, і «куди підійти?», «я вже біжу!», «що в першу чергу нести?!». Хвилин за десять диміли вже не тільки пальці, а весь ти. Бо пояснити, де, але не палити відправника з привату. Бо спрямувати, бо сконтактувати, бо передати втиху телефони одне одного. Бо інтернет лише на телефоні, а тобі вже дзвонять, а як дзвонять — чи інфа та повідомлення, чи балакать. Але якось справляємось.

Дівчата, жінки, хлопці. Дивовижно. Навіть запарений встигаю приємно охуївати. Відразу підірвались, відразу побігли, почалась активність без зайвого... Без зайвого. Давайте чесно, в самих майже немає чого їсти, немає роботи, немає коштів. «Дію» майже ніхто так і не отримав (бо, бач, якогось хєра не той район, то ще якась хєрня, кожен раз нова), але про це — АНІ ПІВСЛОВА. Жодного просто! За гроші лише і чулось: «я зара закину, КАЖІТЬ КУДА?!». А яке

куда, як у нас по картках лише один магазин і той далеченько від колони?

«Де вони?»

«Там... ніби».

«Вже йду».

«Ви хоч розкажіть, чи пускають!»

А в сусідньому віконці вже:

«ПОЧЕКАЙТЕ, БЛЯХА, КАШУ ДОВАРЮЮ!»

А ще в сусідньому:

«Як моїх пиріжків не віднесете, прокляну».

Нарешті знаходиться героїня, що не лише дійшла до блокпосту, за яким починається колона, але й провела перемовини з вилупками. Одна. Жіночка. З багатьма. Озброєними. Ще й вчосу дала. *Боже, пані, я вас запам'ятав, дуже хочу обійняти, коли на площі будемо перемогу святкувати! Я не релігійна людина, але то — до лику святих ще за життя.*

Кажуть, не пускають. І пускати не будуть. І їжу передавати не будуть. Чому? Да хєр їх зна, падло.

Як вона їх втюхала — питання, але вмовились, що одну автівку з маркуванням та їжею пропустять.

Чи без їжі.

Чи не пропустять.

Чи пропустять, але ніт.

Але вже похуй, народ збирається неподалеку, несуть, хто що може, останнє несуть — *та боже, жіночко, ви з кашею ще встигаєте, чесне слово!* — а ми тим часом шукаємо авто. Чи бензин, якого немає і бути не може. Чи, може, надшвидкий ремонт авто, бо ніби тарантас є, але сука НЕ ДО ЧАСУ не заводиться, падло.

Хлопець, з яким зрідка срався в чаті, сухо та скупо повідомляє в приватні про успіхи (а частіше провали) в пошуку автівки. Градус від «дати копняка при зустрічі» змінюється на «ще плюс один герой». Хтось телефонує, ще хтось телефонує, але через інтернет, ще двадцять пишуть одночасно. Процесор в черепі вже не іскрить і не піддимлює, він вже всьо, але тримається. Піт ллє, хоч у ванну сідай, щоб не затопило.

Забігає ма.

«Вже готую!»

І тут же в чаті: «Доброго дня, я волонтер, який відповідальний за колону. З мером міста вже домовлено, їх пропустять об 11-й, але плюс-мінус».

«Ма, вже не встигнеш добігти» (бо справді хєр зна де, а часу 10 хвилин залишилось).

«Але ж...»

«Ма, краще пробивай авто, у тебе ж багато знайомих. Так вже більше користі».

Побігла.

Спотикаючись, сам біжу до тата, паралельно розмовляючи з декількома людьми. Вриваюсь в кімнату без стуку.

«Па! Тре автівку, прям всьо! Кінець, смерть, кишки, апокаліпсис, ОТ ЩАЗ».

Хворий, кволий, очі червоні, ледь рухається, бо діабетик і волдиряками вкрило спину, ні лягти — ні сісти, бухтить: «Я тобі клянусь, через тебе нас всіх підвісять на паркані», але вже набирає. «Льоха, нічо нє знаю, нужна блять машина».

А тим часом знаходиться перше авто. Ним відправили те, що вже встигли зібрати по місцю. Всім чатом підраховуємо хвилинки до 11:00 (я так ніколи, навіть в дитинстві Нового Року, не чекав, як от зараз), нерви на грані. Кожне «клац» в чат сприймається як зведення курка біля скроні.

10:57. 10:58. 10:59... 11:00!

...

11:05... 11:12... 11:23.

«Так, жіночко, з кашею ви вже точно встигаєте».

«Поспішіть, звісно, але все ж, здається, виїжджають не прям за...»

«ПОЗАГОНЯЛИ В АВТОБУСИ, ЗАВЕЛИСЬ».

І знов всі завмерли на місцях (хіба лише НЕ жіночка з кашею), чекаємо. Напруження досягає ніхуйової відмітки. Хтось з рідні тих, хто в колоні, вже дякує в чат, але жорстко (вибачте, будь ласка, нерви) пересікаємо, бо, бляха,

НЕ ЗГЛАЗЬТЕ, ЩЕ РАНО (я не релігійний, я не релігійний, я не релігійний). І… тиша.

Інша жіночка — *дай Бог їй здоров'я* — кидає в чат картку. Їдуть все ж в єдиний магазин скуплятись. Буквально з ноги виламують двері, — *яка нахєр черга! І черга добровільно розходиться* — і вигрібають все, навіть те, чого не було, і чого в місті ще тиждень не буде. В чаті з'являються перші скріни відправлених коштів. І полило, вперемішку містяни та рідня, хто скільки може. Хоч по 200, хоч як, хоча, звісно, наразі у нас 200 гривень то взагалі хєрня *(кг цукру по 100, привіт, контроль цін!)*, але і то щастя. На відділ пекарні взагалі піратський наліт. *Дай Бог здоров'я і піратам, і постраждалим!* Так-сяк нагребли.

Сиджу, радію в зрідких проміжках між координацією — боже, за пиріжками ще заїдьте, бо точно прокляне! — а самого тягне теж туди, але бляха. Хтось має це божевілля координувати, хоча такими темпами я б вже краще туди.

Серед приватних знаходжу повідомлення одних із перших, хто потрапив до колони ще до організованого двіжу.

«До колони не пустили, але воду взяли і передали. Їжу не взяли, сказали що може бути отруєна».

Отруєна… Отруєна?! ОТРУЄНА, БЛЯТЬ?! Та ви, сука, знущаєтесь.

Вже і так ледь стримуване бажання піти нахєр запхати той блокпост в дупу накриває з головою.

«Я не призиваю нікого ризикувати власним життям і звертаюсь до вас як людина, а не адмін. Разом ми…» — і видаляю.

«Якщо до вечора ситуація не вирішиться, давайте…» — і видаляю.

Кого ти в атаку підриваєш, боєць диванний? Бабів з дитями? Та і бляха, вони, може, вже і пішли б — *Боже, дякую тобі, що я василівець* — але як почнеться двіж, дістанеться і колоні. А вони вже і так з Маріуполя. А там поранені діти і просто діти. А там старенькі. Оце тільки цього їм зараз не вистачає.

Але ж…

Але ж.

Домовляюсь на так-сяк із совістю, що як і справді до вечора не пропустять, то…

То.

Мовчи. Як хочеться вже так ризикнути — ризикуй собою, їбанько.

Дякую чату, що відволікає.

Пишу волонтеру: «Хоч би пів новинки, хоч би щось, будь ласка!», а там, дяка богові, вже і жінку з пиріжками ніби знайшли (а там їх не одна виявилась), і в чат пішло: «Дякую, мої хоч трошки покушали». «Дякую! Діти так раділи тепленькому!», «Дякую…», «Дякую…».

Хоч щось. Хоч щось.

В новинах крихти про ситуацію. Все погано, всі вмирають від голоду. Втішуюсь, що вони там втуплюють помалу. Виловлюю якусь жіночку, яка веде «типу репортаж» з місця подій «от прям щаз», і ані півслова про василівців. Тривожно. Але ні: «Мої прям зараз їдять кашу. Дуже смачна! Дуже дякую». Видихаю. Пишу своїх сто чи, може, тисячу «дякую».

«Дякую, що відписали». «Дякую, що повідомили, що до ваших дійшло трошки їжі», «Дякую за кашу і за те, що добігли», «Дякую за…»

В чаті вже з'являються наші відоси. Одна з дівчат записує, що, куди і кому, але більша частина чату тупо не може подивитись, бо, бляха, інтернет — то розкіш, а відосики взагалі для елітки. Хтось один згодився коротко розшифровувати *(і вам теж дякую)*. Напруга спадає, але повільно. Бо чат знов «затопило». До когось тільки дійшло, що колону у нас зупинили, хтось вже дякує, хтось жаліється, що до дальніх автобусів не дійшло (ПРОКОНТРОЛЮВАТЬ, БЛЯТЬ!), хтось питається по місту за цигарки (забаню, бляха!), хтось починає філософствувати про те, як всьо плоха (вибачте, чоловіче, але зверніть увагу, що вам огризнулись вже після п'ятого повідомлення, яким ви не до часу заспамили чат).

Серед чергових сповіщень в приватні знаходжу нове, відкриваю і знов провалююсь в якусь паралельну, нахрін, реальність. Чесно, відчуття таке, ніби одночасно дух вибило, по голові йобнуло та в інший світ телепортнуло.

«Здравствуйте, не пишите, пожалуйста, в общий чат и не светите моё имя. Мы с васильевской скорой помощи. Мы собрали, сколько могли, еды и воды, лекарства раненым и деткам. Наша машина уже вернулась. Деткам оказали хоть какую-то помощь. Сообщите в общий чат, чтобы не волновались, только, пожалуйста, без деталей, потому что мы боимся».

Швидка допомога боїться зізнатись, що допомогла пораненим дорослим та дітям. Швидка допомога. Боїться зізнатись. Що допомогла. Дітям.

Так, ще раз. Перечитую. Ні, все зрозумів правильно.

Блять. Це не паралельна реальність, це вже навіть, може, й не чистилище. Це пекло?

Мам, ми в пеклі? Мам, а тебе за що? Ти найсвітліша людина, кого я знаю. А набожніше ба я ще не бачив. Ну ладно я і тато... Боже, я ж не релігійний.

«Так, звісно, не хвилюйтесь. Я передам ваше повідомлення дуже обережно».

«Спасибо, огромное спасибо вам!»

Велике дякую мені. Ага. Мені. Вибачте, жіночко з блокпосту, ваша обнімальна позиція зійшла на другу сходинку. Жіночка з кашею, дівчинка з відео, хлопець з автівкою, проклинальниця з пиріжками — ви все ще в топі.

Якимсь дивом примудряюсь розахуїти та написати в чат щось типу: «Повідомили, що дітям та пораненим надано додаткову допомогу, будь ласка, не хвилюйтесь. Доставка їжі та води ще триває», та отримую ще подяку, ніби то я сам все зробив. Трохи паскудно на душі, координатор-спонсор, блять, але ніби тримаюсь. Тримаюсь і намагаюсь не думати про те, що вже хочеться той блокпост не в дупу сунути, а вбити нахєр, але маю чим зайнятись.

«Перший автобус! Другий!.. П'ять!»

Передаю в загальний чат, що проїжджають вже назовні через кільце, хоч і поволі (по п'ять автобусів, кілька автівок, порціями). Безмежно люблю василівців. Корегую внутрішній топ цілей для обнімання. Переадресую подяки з привату, стираючи, про всяк випадок, імена та згадування адміна (бо це вже наглість та самореклама, але *вибачте, що одноосібно редагував ваші повідомлення!)*, приймаю трошки критики та матюків і бажаю одно — помитись.

Колона проїжджає.

Енергію на день вичерпано.

Ви круті.

ВИ, БЛЯХА, СПРАВДІ КРУТІ, і я подумки вибачаюсь за те, що недобре про вас думав. Так, я розумію, що гівенце ще залишилось, але то й хуй з ним. ВАСИЛІВЦІ, ВИ КРУТІ. І хоч в новинах цього немає і навряд чи буде, ви все одно круті.

...А ще родичі колони з Європи вам скинули фотки Відня в жовтоблакитних кольорах.

Красиво, бляха.

* * *

Вже ввечері пише дівчина, що записувала відосики (боже, дай і тебе обійму), і просить наробити скрінів із подяками, щоб викласти у групу в ФБ. Бо герої повинні знати, що вони герої.

Люто погоджуюсь, бо вже сам в чаті накорябав подяку і покидав з привату, наскільки трясучки в пальцях вистачило. Поки роблю скріни, дівчина пописує в приватні.

«Видели, как я город раскачала?»

«Та ви безсумнівно крута!»

«Мне, конечно, славы не надо!»

«Вас запам'ятають, це вже точно».

«Но туда поехала только я первая! Все сдавали заднюю. Ссыкуны! А потом на второй ходке, вы ж видели, я раскачала

Васюки!! Ни мэрия, ни головы, никто с верха не сделал ничего».

«Ви безумовно праві».

«Просто когда мы пришли к аптеке, мы поняли, что мало. Вот потом я взбесилась! И понеслась».

«Хай береже вас Бог, пані».

Трошки посміююсь, але то вже я безсовісний. А дівчина і справді вогонь, дівчина молодець. **Дівчину — в мери!**

* * *

Так нашпарився, що думав, засну без задніх ніг. До останнього сидів чекав повідомлень, що «останній транспорт безпечно дістався міста», і дочекався. Дочекався ще того, що хтось поламався на в'їзді, і того, щоб знайшли, діставили, відігріли, приютили, накормили.

Ліг.

...

Прокинувся від яскравого світла.

Через п'ять шарів захисту на вікнах — сітка, жалюзі, коробки, ганчір'я — світло. Шум теж, але до нього вже звикли, тож лише світло. Перший рефлекс — тримати кота, щоб не чкурнув нікуди. Від гуркоту картон зсувається і бачу край вікна.

Снаряди.

Перестрілюються прямо над нашим домом.

Ну як перестрілюються, орки за хатами заховались та їбошать, наші відповідь не дають, бо жилий сектор. Вікна в світломаскуванні, всі шифруються, ніхто точно не знає, чи наш будинок жилий, чи ні, але все одно перестраховуються, не гатять.

Майнула думка, що чи зафільмувати б на телефон, бо друзі в більш безпечному місці так і не зрозуміли, що таке — війна ось прям тут. Ну, просто цікаво, блін. Де ще побачать (Боже, хай би тільки на відосиках, хоч би навіть і на моїх!). Та ж як встану, тре другим зайнятись, та і кота не слід з рук випускати.

Чую маму в сусідній кімнаті. Відчуваю чомусь спокій.

Наступна думка — про те, що бачив же, бачив, як орчня пересувалась під прикриттям колони. Жваво пересувалась. Але не повідомляв. Бо надумав собі, що моя участь у «рятуванні» колони важливіше. Та звісно, що обійшлось би й без мене, позаяк люди у нас круті в місті, але... Не вийшов тероборонівець, симулюю хоча б кібербійця, чо, кіберсамурая.

Орчня ворушилась, от тобі і наслідки, кіберсамурай. А шо?

Та нічо.

Пацани, та йобніть ви вже їх у відповідь! Я вже користь зробив хоч яку-ніяку в житті, а більше від мене толку немає, та і не буде, чую. Ма, думаю, теж не сильно буде проти, а батько з ба з іншого боку дому, їх, може, і не зачепить.

...Але кіт.

Зітхаю, пакую невдоволеного, але вже звиклого кота в сумку (дякую, що продовжуєте підсвічувати, навіть ліхтарик не знадобився!), без поспіху надягаю намордник псу, всовую телефон в кишеню. Влітає ма та тягне в «безпечну» частину дому, щось волаючи про те, що знайде кота потім, але обов'язково.

Ма, та годі. У мене вже стійкий рефлекс. Спершу кіт, щоб не надумав ховатись. Потім пес, бо все одно до мене перелякано притискається. А все інше — навіть телефон — вже така хуйня.

Я готовий, ма.

Впихуємось втрьох з малими в подобу кладової-гардеробної, на підстелений під вішалками голий матрац. Там вже є подушка, а більшого і не тре. Навіть вже те — розкіш.

Під дверима смужка світла, за дверима шум. Ба чи то молиться, чи то матюкається *(а чи воно мішає одне одному?)*, ма докурює недопалки по третьому разу, і лише батько ходить попід дверями: «Чаю? Може, чаю? Кому чаю?»

Смішно.

Кімнатка маленька, голий матрац, шумно та «може, чаю?». Хочу сказати: «Чай після Синельникова!!!», але вже якось ліньки. Але смішно. Тупо, але, бляха, чомусь так смішно.

Заплющую очі. Починаю провалюватись у сон. Перед внутрішньою частиною повік різкий спалах. Підхоплююсь, хапаю кота, який вже за звичкою вмостився спати на пузі. *Все ок, все ок, то нерви.* Нерви. Хоча спокійний. Лягаю. Цикл повторюється. На третій (на четвертий? п'ятий?) раз кіт вже дуже невдоволено і не одразу повертається на місце.

Вибачай, серденько моє, я не нарошно.

Згадую, як писав другові (братові, на хвилиночку!), що це лише у них, ДСНСників, нерви сталеві, а у нас, на жаль, лише яйця. Ще сміюсь.

Гарний вийшов день. Але, бляха, може, вже досить?

Еротична фантазія кіберсамурая №1. Виспатись.

Еротична фантазія кіберсамурая №2. День, коли нічого не відбулось.

...Так, я трошечки фантазер, але кому зараз легко. Так і живем.

ВСЕ БУДЕ УКРАЇНА, ПАЦАНИ. Сам Бог казав. Я не релігійний, але тут навіть я не можу не повірити.

Ну типу — хто сказав, що є варіанти?

Black Jackal
28.03.2022
Василівка

МОЛИТВА

Розкажи-но мені, де немає війни. Де новини не страшні, де наші стіни міцні, де в печах лиш вогні, де попереду дні, в яких ми не самі, в яких всі на землі.

Розкажи-но про те, сонце де золоте світить не на пусте, а на сад, що цвіте; де пшениця росте; де тихий наш степ, де у серці святе ще вирує, проте.

Розкажи — я засну; і дай Бог, щоб прокинулась не від тривог.

Поліна Г.
23.03.2022
м. Кам'янське, Дніпропетровська обл.

ПРОСТО НЕБА, ЩО СИПЛЕ СНІГОМ...

Просто неба, що сипле снігом, мов зірками, лежить Хтось. Вітер відніс його капелюх, і той покотився ген-ген палаючим колесом. Маска спала з обличчя і, згорнувшись величезним вареником із начинкою з вірусів, лежить на землі.

Хтось марить. Бачить, як на Старокиївській горі, де раз по раз оживають порубані дерева і мріють камінним сном зачаровані скіфські ватажки, торує шлях крізь небеса прадавня липа. Скоро по ній підуть весняні соки в ирій, у занебесся, і, наситившись тою жертвою, небо вдячно стане на одну зі сторін у війні мертвих.

Березневі іди. Колодій. Землю колотить, вона рипить під страхітливими кроками залізних тварин. Деякі з тварин поранені. Правлять ними мерці, які ще не знають про те, що тіло їхнє — порох, а душа — попіл.

Хтось марить тими страхітливими кроками, захлинаючись чорною жовчю нападу. Над ним, колисаючи, стоїть темна постава Запусної пані.

Запусна пані пишна, гарна, зусібіч тепла і широка, цілунок її — п’янка вишнівка, обійми її — смерть.

Вона колисає на руках колодку; порожніми очима, які виїли страх і ненависть, дивиться на погризені різаниною шляхи.

— Ходіть сюди, парубійки, — шепоче. — Ходіть, молоді, нежонаті бахурі, ходіть. І не соромно вам на Запуст бути без пари? І не бридко перед людьми ходити самимодним, ні до кого не притулившись? То я вас притулю! Гляньте, яка файна в мене дитинка на руках — одного дня родилася, другого хрестилася, на третій гуляла, на четвертий зібрала всього цвіту по всьому світу, на п’ятий занедужала і стала хворіти. На шостий ставимо свічки, будемо молитися, будемо ждати Прощеної неділі. А щоби вам велося легше, срібні мої вороженьки, безкровні та мертві, щоб із вас уже ні ковтка було не випити — прив’яжу до вас колодку мою, дитину мою, ніжну, кохану, плекану.

Падає з рук Запусної пані колодка та перетворюється на труну. Труна з тирси, бо жодне дерево не хоче віддати життя за того мерця, що мусять його поховати: тирса, сміття й мотлох самі збираються шар за шаром, труна за труною, та лягають у театр-київський-трамвай, що везе Куренівкою душі розтривожених мешканців Бабиного Яру. Там теж свято невдовзі, Пурім Гадоль, небіжчиці печуть із землі Гаманові вуха, всі знають — чому.

Хтось катається по землі, стогне від криків і сирен. То не фантомні сирени та крики — то зливаються минуле та майбутнє, перекроюється світ у суцільній страхітливій гіпнагогії.

По цей бік болю і страху стоять ті, кого теж можна було би, певно, назвати мерцями. Їхні обличчя затягло імлою з Дніпра. Вовчими ріками, підземними водами, туманом і жилами землі йде до лав війни, що судомить кожен в’яз, — корабель із людських нігтів, і мертве полум’я на його щоглах вирує в такт тому, як піднімаються з-під землі перші квіти. Полум’я мертве йде до полум’я живого, мерці з душами йдуть на поміч проти мерців без душі.

Під землею, серед таємних ходів довкола Львівської брами дзвінко дзвонять у розсохлих скринях срібні монети: бийся, кажуть, бийся березневих ід! І потяги полонених мерців десь аж за Єнісеєм проносять на скам’янілих вустах новину, стару як світ: помер, помер кіптяр, діва в білому вже пролила олію на пекельну пательню, і панночки-царівни в лебединому пір’ї готові стати в танок.

Ні в кого, шепоче Хтось. Ні в кого з них. Ні в кого з них нема обличчя, тільки черепи. Але коли колодку Запусної пані покладуть у землю; але коли цариця Естер у сукні з сувоїв заведе спів; але коли Фреїні коти розірвуть ущент темряву — обличчя проростуть на черепах, мов перші весняні квіти. До цього ще довго, так довго — вічність. Ціла доба чи дві. Але танок здійсниться, і буде суд над мертвими, і дехто з них воскресне й оживе, а декого ніколи більше не буде.

* * *

У Прощену неділю на прощі танцюватимуть білі лебідки. Білі, мов останній весняний сніг.

Так каже Хтось, а тоді засинає у власній чорній слині неспокійним порожнім сном і бачить те саме, бо сон віднині є явом.

Але так, каже полум'я з корабля мерців, буде не завжди. Ти ще оживеш, повернеш собі своє ім'я й лице, і дерева оживуть. А поки не терпи. Кричи. Ридай. Ненавидь.

Люби.

І там, де над Кимось проходить віщий мертвий вогонь, тріпочуть бруньки на березах.

Алекс Берк
04.03.2022
Люблін — Берлін

ЗАРИСОВКА 44-ГО ДНЯ

«Папа, а ты не будешь считать меня предателем, если я уеду?»

Это ещё один вопрос, который я ему не задам из-за кома в горле, из-за жгучей печали, из-за того, что знаю ответ.

Мы сидим на пустом полу, одни в комнате, не считая кошки. Когда он заваривал чай, то чашек поставил на одну больше, чем нужно. Не знаю, кто именно сидел рядом с нами в его голове. Может быть, моя мама — его жена, — которую днём раньше он посадил на поезд в Альпы. Возможно, и его мать.

— Я хочу у тебя спросить кое-что. Мне важно знать, — начинаю я, и каждое слово ощущается новым шагом по битым стёклам. — Как ты чувствуешь себя, как ты справляешься? Я про бабушку.

Он молчит. Его борода стала совсем щемяще-белой. Я не помню такого цвета. Этот цвет становится для меня новостью.

— Сейчас, — говорит папа, — я ничего не могу с этим сделать.

— Держишься?

— Держусь, — добавляет он несколько громких мыслей спустя.

— Это важно для меня, и... И мне важно, что тебе это тоже важно.

Глупая сентенция, но я не могу сказать по-другому. В ответ он просто кивает.

Я ничего не вижу за его бронёй. Боль? Да, уверен, она есть. Но глубина этого озера остаётся для меня загадкой. Несмотря на родство, несмотря на любовь и доверие — мне туда не нырнуть. Впервые за долгое время я чувствую себя маленьким рядом с ним. Чувствую его силу. По родному городу моего отца сегодня нанесли кассетный удар.

Мы долго сидим над этими чашками. Тени перемещаются по комнате, темы сменяются, а мы остаёмся теми, кем мы были всегда. Странниками, каждый из которых завтра уедет в своём направлении.

Вечером, уже в другой комнате, чашек стало меньше, чем должно быть. Мы пришли в гости, а там...

— Я уезжаю в Мариуполь, — говорит мне друг, разливая пуэр по чашечкам. Нас на кухне пятеро — наша семья и их двое.

— Почему, зачем? — спрашиваем мы.

— В добровольный полк. Там рассмотрели мою заявку и предварительно приняли. У меня поезд через два часа.

Он разливает пуэр, а я смотрю и не понимаю, зачем там пять чашек. Нас ведь четверо. Иллюзия пропадает только спустя пару минут.

Друг уже говорит про политику Венесуэлы. Мы все делаем вид, что внимательно слушаем.

Его жена узнала про поездку вчера ночью.

Она просит не спрашивать её о том, как она себя чувствует.

Мы не спрашиваем её о том, как она себя чувствует.

Мы говорим о курсе доллара к венесуэльскому боливару.

Вечный Встречный
08.04.2022
Київ — Ужгород

ДАМОКЛІВ МЕЧ

Десь на просторах України...

Коли я розплющила очі, навколо мене нічого не було — ані домівок, ані техніки, ані живих людей. Самі лише трупи. Пам'ятаю, що дув легкий вітерець, а ворони намагались клювати очі тих, хто лежав поряд.

Але страшніше було не те, де я опинилась. За мить я побачила, як поруч гнуться від вітру гілки поодиноких тополь, — але не відчула його шкірою. Трохи привставши на колінах, спробувала зрозуміти, що трапилось. Я бачила на собі багато крові, а після намацала дірки між ребрами й одну величезну — в правій щоці.

Я була мертва й жива водночас.

Кажуть, що після смерті ти йдеш або в пекло, або в рай. Наша лють не знала меж, адже ми бажали смерті нашим ворогам всім серцем і хотіли загнати їх у пекло, яке вони навіть не могли собі уявити. Але чи не самі ми потрапили у те пекло, що так бажали влаштувати ворогам?

Десь неподалік я почула стогін. Можливо, ще хтось був живий, чи то був такий само щасливчик, як і я.

То був наш медик Сокіл. Коли він встав і побачив мене, його обличчя, напевно, було не менш спантеличене, ніж моє.

Я знов торкнулась усіх поранень. Кров не йшла, а це означало лиш одне — ми точно мертві. Але якесь провидіння чи божественна сила повернула нас сюди.

— Тінь, я нічого не розумію. Я пам'ятаю, як робив останній подих і знав, що більш не буду жити, — Сокіл був у сильному розпачі й усе ще не міг отямитись.

Ті з наших вояк, хто міг підвестись, вставали з землі на коліна, а після намагалися вдихнути. І тільки коли перший подих не виходив, починали приходити до тями і звертати увагу на все, що їх оточувало. Їхні очі знаходили мене і бажали дізнатися відповідь на одне й те саме питання. А я дивилась на них і не могла проронити сльози, й не мала сил волати.

— Ти правий, Соколе, ми всі мертві. Але це не пекло, ми знову тут, — я рушила до невеличкого пагорба, щоб мене могли побачити всі, хто повстав. — І я не знаю, чия це сила — Диявола чи Бога — повернула нас зараз сюди.

— Це все якась маячня. Такого не буває, щоб мертві люди поверталися до життя!!! — почувся вигук на мої слова.

Між повсталими проніcся стривожений шепіт. Але до мене прийшло прозріння.

— Браття і сестри мої, прошу, не здіймайте галасу. Я не знаю, що або хто, але я знаю, навіщо. В нас є незакінчена справа. Зараз ми в тилу у ворога, що нищить нашу землю й наші домівки і зробить заради цього все, — я направила свою руку в бік, звідки здіймався дим. — Цей ворог не жаліє нікого — ні чоловіка, ні жінки, ні дитини.

Мої мертві побратими та посестри змовкли та як заворожені дивилися на мене.

— Але ось ми, стоїмо на своїй землі мертві й живі водночас. І ми тут заради того, щоб їхні серця перестали битися лише від погляду на нас! Щоб їхній подих зупинився назавжди від того, що за ними прийшли мертві!

Я була свідком того, як голоси схвалення піднялися до самого неба й осіли на цій землі. Я була свідком того, як усі гупали ногами і кричали лише одне:

— Смерть ворогам!

Цей крик наче заповнив усе навколо нас, лунаючи тим полем, що стало нам могилою і відродженням. І я підтримала його:

— Тоді вперед, славні сини та доньки України!!! Дамо нашу нову присягу собі та тій силі, що нас підняла з мертвих, щоби стати на захист тих, хто ще дихає!

Голоси не стихали ні на мить. В наших жилах неначе знову текла кров, обличчя знову відчували вітер. Ніби знову ми могли дихати й вдихати аромат пшениці й рідного повітря.

* * *

Окупанти тікають із поля бою, а деякі падають замертво, бо їхні серця зупинились. Про це свідчать нові перехоплені розмови загарбників із родичами.

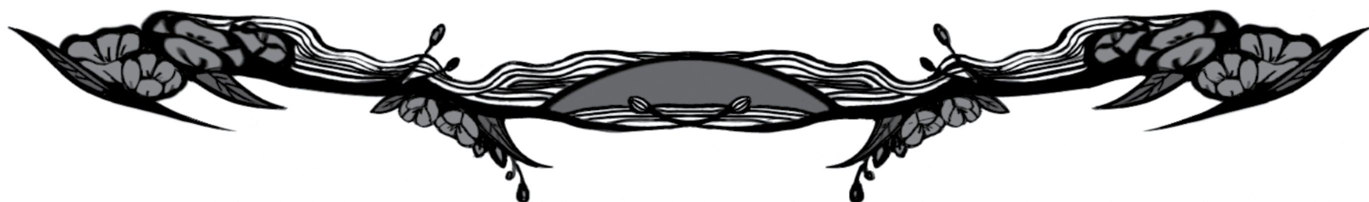
Вони розповідають неймовірні речі про непереможних воїнів ЗСУ, говорячи, що ті, наче дияволи, повстали з попелу й нищать їх іще більш завзято.

«Люся, б***ь, я тебе отвечаю. Пацаны падали там замертво, видя этих мертвяков, бессмертный легион, н***й. Я такое только в кино видел, а тут вот. Сам думал, что сердце остановится, бежал так, что было уже п***й на автомат, я бросил всё. Глаза мёртвые, дырки в теле, а они как оголтелые налетели на нас и ничего их не берёт. Люся, я, с**а, не выйду отсюда живым».

Ці розмови свідчать про те, що кожен загарбник, який прийде на нашу землю, отримає відсіч не тільки від живих, а й від мертвих. Тому СБУ нагадує: жоден окупант не піде безкарним і отримує те на що заслуговує.

<u>Хто до нас прийде з мечем, той від цього меча й загине.</u>

ViriViri
15.06.2022
Київ

***

Не ходи-но, моя доле, випаленим полем, сивим смутним полем. Не дивись-но, моя доле, на людськеє горе, на страшнеє горе. Не гляди-но, моя доле, в оченьки неволі, гіркої неволі.

Ходить-бродить моя доля страшним чорним полем, близ людського горя, на очах в неволі. Я піду, піду ганяти долю, неслухняну, вольну, випалену болем, за далекі гори, неслухняну долю.

Не піде неслуха-доля за високі гори, від степу, де воля, від людського горя. Не ходила б моя воля та спаленим полем, як не мала б горя від чужой неволі, була б гарна доля.

Ти ходи, злая неволе, у свої-бо доли, у свої-бо гори. Нам не бачить б того горя, спаленого поля, та гіркого болю, не прийшла б по наші долі, чорная неволе, жерти вольну волю.

Ти загинь, злая неволе, з горем і тим болем.
Ти цвіти, благая доле, на полі привольнім.
Болем
ту неволю
й горе
задля долі
й волі
і у полі,
й там, де гори
й доли,
зборем.

Поліна Г.
01.04.2022
м. Кам'янське,
Дніпропетровська обл.

Спасіння

Веселі Василівські Історії, частина 3

Кожен раз, коли мене питали, чому я — моя рідня — не виїжджаю, незважаючи на небезпеку, я відповідав одне: «Це моя земля, і я залишусь тут. Або на ній, або в ній». І я справді так думав, і щиро вірив у це, повністю усвідомлюючи, чим це має скінчитись. Мені байдуже було на дім як на майно, реальну матеріальну власність. Сенс мав символ. Суть. Причому, що кумедно, до війни дім моєї ба мене трішки підбішував. В нього вгатили тонну зусиль, тонну грошей, але при цьому в ньому постійно щось ламалось і щось йшло не так. Ай, та чесно, я приїхав лише на зимові свята і заповзято рахував дні, щоб повернутись до своєї затишної квартирки в Запоріжжі. **А потім прийшла війна.** Якось раптом все те, що усвідомлювалось розумом, дійшло і до серця, до самого стрижня душі.

Дідусь і бабуся будували його власноруч. Бабуся тоді була вагітна моєю мамою, тож мама теж була учасницею процесу. Вона і цей дім — однолітки, і з цим місцем пов'язано багато спогадів для всіх нас. Я знаю тут кожен куток, ми навіть потоваришували з домовим. Мій батько вкинув тонну грошей, які отримав після того, як повернувся з АТО інвалідом і з контузією, в ремонт, а особливо у двір. Наш чортів проклятий прекрасний двір. Кольорова плиточка, яку ми тягали власноруч до болю в спині і в руках. Розмальовані мамою ворота і стіни. Український прапор — гордо, на виду всього світу. Жовто-блакитні клумби. Те, як тато забороняв довбити чи топити лід, щоб не попсувати плитку, бо *«краще вже ви впадіть і пораньтесь, у вас-то воно заросте»*. Те, як він колись впав з того абрикосу, що росте біля воріт зліва, а дід нагально викликав нас із ма зі школи та роботи, щоб зустріти в дверях з виглядом таким, наче *«бідна моя вдова дочка та моя напівсирота — онучка...»* Боже, з цим домом у нас виявилось більше спогадів та зв'язку, аніж можна було уявити.

Дім.

Наш дім.

Не побутове приладдя, не декілька телевізорів, не багатюща бібліотека, не свіжий ремонт, не шикарні розписи маминою рукою, не нові меблі, не цінні речі.

Серце.

Нам так не хотілось полишати своє серце — *ой, йдіть в дупу всі ті, хто пишуть, що ті з нас, хто лишається, заважає ЗСУ відбивати наші міста (вибачте, хлопці, але)!* — що ми придумували сотні відмазок, аби тільки цього не робити.

Так, тато атошник, але ж за бажанням виглядає як дід (геть зовсім сивий, а бухтить так, що справжнім дідам фору дасть), його не запідозрять. Ми не вийдемо з дому, бо живемо прямо навпроти блокпосту орків (окей, це правда, лазили назовні через сусідський паркан). Нашу автівку пошкодило ударною хвилею від вибуху, не факт, що вже заведеться. А ще вона на атошні кошти по атошним каналам придбана. А ще вона — іномарка, а іномарки

орчня віджимає. А ще бензину в місті немає геть зовсім. А ще, а ще, а ще... Але головним, звісно, було те, що в нас на руках п'ять собань (плюс полишений без попередження сусідкою старенький Тобік) та шість котів (плюс два полишених без попередження сусідкою... з трьох, бо у третього під обстрілами не витримало серденько), серед яких не всі ладили між собою і в просторі одного авто навіть в намордниках винищили б усе, включно з самим авто. А без них нікуди. От геть зовсім нікуди. Бо ну як?..

Звісно, ми намагалися здихатись... ну тобто *врятувати* тата. Бо, замість ховатись та не відсвічувати, він бігав у місто «здобувати їжу». Завдання, ясна річ, важливе, але здобувати чутки в нього виходило краще. Безстрашний, бляха. *«Шо ви, баби, накручуєте»*. Ага, так. Але коли срана русня приїздила мародерити магазин у сусідньому домі — швидше за всіх бігав ховав атрибути з АТО і позаминулого, поліцейського життя.

А потім сталось це.

Ніби і без того було недостатньо хєрово.

«Ви... Ви бачили, що пишуть в нашому чаті?»

«Ні, а що?..»

«...Та, може... Ні, певно це якась помилка. Такого просто не може бути».

«Та що?!»

«...Зачекаємо остаточних новин! Я не можу... я не хочу в це вірити, це якась хєрня. Забийте, короч».

А забити не вийшло.

Навіть зараз, коли я пишу про це, вже місяць по тому, мене накриває з головою і трішки далі.

Моя троюрідна сестра, неблизька, але все ж рідна кров, стала новим «рюзьким» мером нашого міста. З дитинства була з гівнятком, але ж не... Ох-х-х... Та сама пані, в якої пів рідні атошники, трошники, волонтери, купа знайомих відомих патріотів, бабуся — вчителька української мови, а старший син знімався у патріотичних українських стрічках. Та, чий дід не так давно мало не подрався з моєю мамою в нашому домі, тому що «є і хороші руські».

...Двадцять дев'ять цього року. Боже, дівчинко, невже ти не розумієш, що тобою скористались і ти ще за це відплатиш? Ти і твої діти, борони їх Боже. Не від нас, від них же в першу чергу. Ох-хох-хох...

Коли той, кого я знедавна зву братом, питав, чи я, часом, не сприймаю своє становище легковажно і чи, бува, ще не доганяю, що можу загинути, що всі ми можемо справді загинути, — я вважав, що померти тут, в нашому домі, на нашій землі, та одразу всією родиною (*дай Боже, щоб вони тільки не мучились, хай, якщо вже тре, я за всіх, я навіть жалітись не стану, чесно!*) — це не так вже і погано. Не романтизовано, не віддалено, не з недовірою, а з повним усвідомленням. Але тепер, зі сраним проклятим запізненням, розумію, що, може, було б краще забрати з собою на той світ декого іншого.

Отже, світ похитнувся, але встояв.

Втім, одні зміни потягли за собою інші.

Вмовляння переростали в істерики, істерики в погрози, погрози в знущання.

«Па, тобі конче треба йти».

«Слухай, вона все про нас знає. Якщо накосячить і потрібно буде вислужитись, з неї станеться і...»

«Ба, ну скажи йому... Ма!»

«...Просто уходь».

Довелось, щоправда, дочекатись дзвінка від татового приятеля, котрий підтвердив правдивість чутки про замученого атовця, якому відрізали палець, переламали ребра та катували електрошком, щоб до нього дійшло. Зібравшись буквально за день, батько вистояв години в черзі на евакуаційний автобус, замаскувавшись під дідуся вже остаточно, щоб в результаті пройти пішки до самого Кам'янського, прикриваючись довідкою про «необхідність термінової госпіталізації у зв'язку із хронічною хворобою»

та відбувшись хабарями, принизливими роздяганнями догола, витряхуванням однієї скудної сумочки «під документи». Ми і не знали. Лише дванадцять кілометрів потому роздався дзвінок: *«Я живий, я не зник, я майже в Кам'янському»*, і був ще один — вже від мене: *«Братику, не знаю, як тебе і просити про таке, але...»*, і занадто веселе, навіть зухвале: *«Та годі, забагато тексту, я вже сідаю за кермо. Але з тебе масаж!»*

Коли з татом розібрались, дійшла справа і до нас.

Той, кому і сенсу не було за мене так хвилюватись, ликував: *«Та нарешті роздуплились!»*, сварливо пригадуючи всі багатогодинні вмовляння евакуюватись і сходу видумуючи план. План, який поставив би його під страшезний ризик. План, в якому було занадто багато перемінних. План, якого ми не дотримувались, і навіть не намагались це зробити.

«Коли?»

«...Ближче до обіду, не хвилюйся».

І виїхали з самого ранку.

«Де?»

«Та там зупинимось і почекаємо тебе, де ти батька підібрав».

І проїхали це місце, навіть і не подумавши йому набрати.

Але про це згодом.

А спочатку були перемовини зі своїми (умови на умовах, аби тільки не їхати), пошук варіантів для частини собань, яких довелось-таки залишити, намагання зконтактувати з волонтерами та зооволонтерами, вивезти тварин по декілька в багато заходів, дзвінки в притюти, зоопарки, зооготелі, пошук водія чи хоч когось.

«Друже, тобі точно не важко?»

«Страшнувато, брехати не буду. Але приходити і годувати собак, якщо під обстріли не потраплю і не сконаю, буду, клянусь всім святим, що у мене є».

«Та живи в нас...»

«...Так у мене ж коти».

«Та всіх бери! І всім користуйся! І номер картки своєї дай! І не соромся!»

...Без дворових — трьох наших псів, а також сусідських Тузіка, Рошена, Айки і нашого бойового соромітника-кота на вікінгське ім'я Рагнар — так-сяк змогли влізти в нашу автівку. Інші залишились під надійним наглядом, і це змалу, але все ж втішало.

Бойовий підйом і моральний спад до страху.

Ми врятуємось, ми обов'язково повернемось, це ненадовго...

...Боже, як же страшно. Я лише отримав права, та ще й багато років тому, і не їздив. А там орки. А на посту розстріляне авто в якості загорожі. А на мені відповідальність за моїх бабів та тварин. А хєр його зна, що з нашою машинкою, і чи витягне вона, і що ми будемо робити, якщо зламаємось на шляху. А там в об'їзд, а я тієї дороги зовсім не знаю. А орки злі через гумконвой, кажуть, останні дні прямо геть зовсім лютують. А автівка атошна. А гарантії немає. А без дозволу можуть не пустити. А і з дозволом можуть не пустити. А де та срана Дорога Життя, господи, як же можна так складно та плутано пояснювати. А чи прохідна вона взагалі зараз. А чи не кинеться мій малий на орків, бо перестріляють всіх.

І найбільше за все лякало оте останнє. Чим більше я про все це думав, тим більший жах мене охоплював. Малий насправді здоровенний і страшезний на вигляд, навіть у наморднику, і мовчати не вміє, бо захищати буде й попри страх.

Весь у мене.

А орчня собак боїться. Жере, лярво, але й боїться. Сам бачив. Тому і двір досі цілий залишався, на відміну від багатьох сусідських. А тут такий красень на тридцять кілограм та зі щелепами, що й кістку тиранозавра перекусять. І заспокійливих немає. Взагалі нічого немає з ліків та препаратів.

Лягав спати, їв, балакав по телефону, збирав речі — і все прокручував в голові, як будуть змушувати виходити з авто для обшуку, як малий кинеться на когось з тих уродів, як мама його

не втримає (бо я водій, моя справа — кермо і документи, а не пес), і як розстріляють спочатку його, потім мене, а потім і всіх. І втішало — хоч і зовсім трохи — уявляти, як перед смертю хоч якусь шкоду нанести. Хоч якусь. Хоч одне падло за собою утягти.

Страшно. Страшно. Страшно.

«Щось ти паскудно виглядаєш. Погано себе почуваєш? Може... відкладемо?»

«Ой, ма, припиняй. То я від нетерплячки. В цивілізацію хочеться, єх!» — а у самого від фальшивої посмішки вилиці зводить. І вона робить вигляд, що не розуміє і не бачить. Вони всі роблять. І я разом з усіма.

«Точно зможеш повести? Може, я?..»

«Ба, на тобі важлива справа — домовлятись і дорогу показувати. Тож сконцентруйся!»

Збори, збори, збори. Речі ми зібрали за годину, бо нічого не брали з собою, залишаючи місце для тварин. Перевірили авто. Зарядили акумулятор. Ніби завелось. На останні гроші накупили цигарок на хабарі на блокпостах, якусь подобу заспокійливого для собань, і найважливіше... — *«Слухай, а як ти це на таксі їздиш? Хіба вже бензин з'явився?!» — «Та з'явився, Вікторівна». — «А де?!» — «Та на новій заправці... рус-с-с-ких. Чули? Кажуть, меріхи нової то заправка». — «...А, он воно як. А у тебе часом каністри немає позичити?!» — «Ох... Що з вами робити. Сідайте. З'їздимо і за каністрою, і за бензином»,* — паливо.

Все вигрібали з кишень, що було, а точніше — шпіонськими місіями знімали готівку в темній автівці в не менш темному дворі. Бігали з ба містом і відвертались, щоб увагу не привертати. А вони, суко, як блохи по весні, на кожному кроці, сруть та метушаться, в кожну дірку носа сунуть. Тошно навіть більше, аніж страшно.

«Ну все, завтра. Готові?»

«Готові, братику».

«Все перевірили? Телефони зачистили? Ноут? Компромат? Хабар?»

«Зачистили. Ноут залишаю, бо віджимають, беру вінт. Компромату здихались. Хабар в швидкій доступності руки, але по різних місцях».

«...Перевірте все ще раз. Просто на всяк. Будь ласка».

«Добре».

«План незмінний?»

«Незмінний, братику», — і схрещую пальці.

«...Ну то добре. Будь на зв'язку і з Богом!»

«З Ним».

А потім ніч без сну, і нервовий ранок, і шматок в горло не лізе — хоч і певні, що наступний шанс поїсти може настати і через добу, і чергова порція пропущеного «компромату» в телефоні, і все наперекосяк. Ручник не працює. Потім заклинює багажник, і розбуджений ні світ ні зоря сусід з трохи невдоволеним виразом обличчя знімає нам заднє сидіння і верх, щоб багажник можна було заповнити з авто, і з вікна було добре видно, що в ньому. Потім заклинюють двері, в тому числі водійські.

Але ніхто вже не пропонує «іншого разу». Всі зібрані. Собані нагодовані й утрамбовані. Коти розіпхані по сумках, відловлені та розіпхані ще раз. В авто влізаємо як прийдеться і на ходу додумуємо легенду, щоб була і простіше, і правдивіше. І ще одну на випадок, коли дійде до «вийдіть з авто, відчиніть багажник».

З двору виїхали майже без проблем. Зупинились за воротами, в прямому обзорі орчого блокпосту.

«Бляха, де мій паспорт!?»

«Бляха, біжи!..»

«Бляха, я тільки ворота заперла!»

«Ба... Бляха, ма, повертайся, паспорт між сидіннями впав! Ось він!»

«От кур-р-рва!!»

«...Все?»

«Та ніби все».

«Ну ніби... Та йоп твою! Що у тебе на шиї?!»

«...Бляха».

Дотягнув до останнього. Рука не підіймалась зняти. Всього лише срібний ґудзик з гербом

України з татової уніформи атошника. Ланцюжок, який він подарував, коли йшов в АТО, і ґудзик, який він привіз, коли повернувся живий. Мій оберіг, святіший від всякого хрестика.

Знімав, аж руки тряслись, а зуби зціпило так, що обличчя перекосило.

«...Я свій герб у ліфчик сховала».

«Мам!»

А що «мам», у неї самої вираз обличчя такий, наче батьківщину змушують зрадити. Тож затикаюсь і ховаю святиню у пластикове відерце з котячим кормом. Зуби вже аж скриплять.

«...То поїхали?»

І поїхали.

Перший блокпост, Василівський, кажуть... казали... найбільш адекватний. У порівнянні з іншими, звісно. Адекватними їх назвати можна тільки з великого неадеквату власного. Ну, типу, в місті тусять, комфорт під боком, живуть в будинках попід трасою, ось туточки. На що їм скаржитись? Але ніт. Саме тут ми провели перші дві з половиною години і натерпілись порядком.

Черги як такої не було. Перед нами — бусік волонтерів з наліпками та позначками та одна легкова. Майже сьома година ранку. Колон і конвою не видно, хоча ми точно знаємо, що він там є. Вище, за містом. Чекає свого часу. Часу, до якого нам потрібно прослизнути.

«Точно без дозволу пропустять?»

«...Тільки без дозволу і є шанс прослизнути, ба», — відповідаю впевнено, бо перед тим тримав руку на пульсі і знав про процедуру, може, навіть більше, аніж самі орки. Не стільки готувався сам, скільки консультував інших. Але ця впевненість фальшива. Бо з ними взагалі ні в чому не можна бути певним. Навіть якщо прямо ВСІ їхні правила дотримувати, та ще й доларів (яких у нас немає) накидати зверху — це все одно ніфіга не гарантія. Вони буквально упиваються владою, як тільки можуть, і єдиний наш шанс — потрапити на «добрий настрій».

«Сєводня нє пропускаєм».

Автівку волонтерів буквально вивернули навиворіт, і не схоже, що в них є хоч малий шанс. Ба йде домовлятись. Просить. Молить. Затискаю ногою педаль гальма (сраний ручник!), аж до спазму, бачу, як ба хапає руки того хєрлуши своїми, заглядає в очі, вказує на наше поки що далеке авто. Він мерзенно посміхається, смачно спльовує їй під ноги, махає головою. Зрештою ба повертається зла.

«Не пустять взагалі нікого. Погрожували. Сказали, що і стояти тут не можна».

«То що будемо...»

Але не встигає мати договорити, як легковушка вирулює з простору між нами та волонтерським бусіком, і злегка проїжджає блокпост.

А потім підрулює ще одна. І ще.

Тих, хто посміхався і тис орчні руку, пропускали доволі швидко. Певно, вони не «взагалі ніхто» були, чи хєр їх знає. Інших завертали. Бусік волонтерів зрештою завернули на узбіччя і залишили там. Назовні вийшли залякані жіночки з маленькими дітьми, немовлятами.

Серце стискається.

Стоїмо.

Ба йде ще раз. Вже з хабарем. І знову ні. Спостерігаю, як вона повертається, а за її спиною один з орків нахабно ссить прямо на узбіччя, не особливо відвертаючись від жіночок з дітьми. Інший допиває щось з пляшки і кидає її з моста в річку. Сраний виблядок. Тільки зараз помічаю, наскільки околиці загаджені, зарослі, здичавілі. Ніби не пару місяців минуло, а декілька років недбальства та мерзенної ненависті до всього навколо.

«Ну що?»

«Не пропустять. Ледь домовилась, щоб дозволили ще тут постояти. Бо казали...» — вона затихає, не озвучуючи, що саме сказали, але нам і так зрозуміло. І раптом посміхається, зло, незнайомо. «Питаю в нього: як звуть, синку?»

І тиша. Мати повертається, не дуже розуміючи, до чого мова.

«І як?»

«...Та хер його знає. Якийсь блядський набір літер».

Нервово хіхікаємо. Дурний жарт, який взагалі-то і не жарт зовсім, в інший час, в іншому місці, за інших обставин міг здатись образливим, але зараз йде на ура. Нервова напруга трішки спадає, а про русню і не таке можна. Навіть потрібно.

Телефон наярює. Вже не вперше. Друг. Тато. Тітка. Вибачте, зараз дуже не до вас. Щось комусь, здається, відповідаю, але кому і що — розум просто не фіксує. Ніби щось різкувате. Ніби навіть не заслужене. Тим часом ба дістає свій телефон, і вираз її обличчя наштовхує на такі думки, від яких шлунок робить сальто, а ногу в спазмі на гальмі аж пеком пече.

«Що ти надумала?..»

Мама реагує на мій голос, різко обертається, але ба зло шикає на нас ще до того, як вона встигає хоч щось сказати.

«Ало? Наташо?..»

Всю розмову з новою меріхою я був наче в стані афекту і водночас — поза тілом. Я лише чув, як скриплю зубами, чи, може, пальцями по обмотці керма. Чи, може, не я, а мама, але яка різниця? Це було... боляче. Ні, принизливо, паскудно — до болю. Навіть коли уявляв собі, що — не дай Боже — змусять роздягатись наголо чи навіть піти з кимось із тих сраних мавп в кущі в оплату за проїзд, — і то так мерзенно не було. Але мовчали. Навіть пси притихли, розіпхані кожен у свій кут, щоб не посратись, бо за час простою вже починали.

Коротка мольба. Не смиренна. Прохання того, хто має право на послугу у відповідь на власну милість. В цей момент моя ба як ніколи нагадує себе колишню, себе — начальницю великого підприємства, яку в місті кликали не інакше, як Шахинею. Але навіть так — все одно прохання. Я ніколи навіть не подумаю засудити її за це, але для себе відчуття таке, наче я від цього відмиватись ще буду довго, і чи хіба відмиюсь...

В підсумку — «не гарантую».

Не мер підписує дозвіл, а військовий комендант. Її хахаль, якщо іншими словами. Не вона.

Сестро, ти справді думаєш, що ніхто не знає, що ви з ним...?

Хоча яка ти мені сестро. Була хіба колись. І забути б, і замовчати, але не можна. Треба пам'ятати і треба нести своє клеймо ганьби, а краще — замолити цей гріх нашої родини справами, хоч якимсь вкладом в нашу перемогу.

«Сказала, щоб надіслали номер автівки у вайбер, вона спробує щось зробити, але після десятої».

Надсилаєм. На межі свідомості десь поряд із ненавистю та відчуттям забрудненості жевріє сраний вогник надії. Лише вже згодом стало відомо, що між комендантом і тими, хто чергує на постах, жодної субординації чи поваги. Бо він, як кажуть, росгвардієць, а вони типу просто армійці і, як нижчий сорт, люто ненавидять того, хто ставить себе вище них. Але, може, воно і на краще, що ми тоді цього не знали.

Час тягнеться повільно. Тварини починають нервувати. Хтось з кішок знов втік і ба влаштовує полювання на відьом. Мій малий, затиснутий між ніг у мами, мовчки дивиться прямо на мене, не відводячи погляду, але так, що я вже майже готовий на все плюнути і йти пішки. Чи пливти. Чи підкоп нахєр зробити. Хоч щось, аби тільки не...

«Капець як хочу в туалет!»

Від раптового зізнання мами ми з ба якось недолуго завмираємо на місцях.

«...Ну так сходи».

Дім в двадцяти кроках від нас, можна навіть малюнок на воротах розгледіти.

«Ні».

Вперлась. Я впізнаю цей погляд, і розумію, що споритись немає жодного сенсу. Насмерть встала, хоча сенсу в цьому геть зовсім мало. Майже стільки ж, скільки в мені за кермом. Щоб відволіктись, вглядуюсь в тих, кого «зовсім не пропускають», а кого «пропускають не зовсім».

Повз проїжджає обліплене мавпами БТР, яке навмисно повільно робить коло повз нас, знімаючи блокпост — і нас, і жіночок з дітьми, і тарілку ДАІ — на телефон.

(Весело тобі, сука?)

На блокпості зупиняється здоровенна фура, орча, перекриваючи все і притискаючи інші автівки до відбійників. Мавпи вилізають назовні, бавляться між собою, симулюють рукопашний бій, викликаючи своїми забавками лише ненависть і відразу.

Ще раз пробігаю в розумі план. Наш і той, що братик запропонував. Потім перебираю все, на чому можемо спалитись, і не знаходжу геть зовсім нічого. Я навіть змінив аккаунт в телезі на бабський — нігіточки, котики, макіяжик, «я не стерва, просто нерви», і сміх, і гріх. Так погружаюсь в себе, що ледь не пропускаю момент, коли ба хапає мене за плече і тикає пальцем вперед.

«Машуть, машуть!»

Рушаю з місця, зовсім вже не відчуваючи ноги. Навдивовижу плавно вписуюсь у поворот на блокпості, зупиняю. Ба тут же вистрибує назовні, швидко пояснюючи, чому не можна вийти водієві і чому не відкривається багажник. Орчня суєтся у відкриті вікна, і ми втрьох різко робимо вигляд, що тупі баби *(чесно, то був продуманий план!.. згодом я сам у це повірю... сподіваюсь)*. Вони ржуть, підморгують, тупо жартують, намагаються сунути руки в авто «пагладіть сабачєк». Один з псів кидається на руку, лише чудом її не вхопивши, і, як не дивно, не мій. Рука висмикується назовні і жарти починаються по другому колу.

З мене тече холодний піт, проте ми ніби спокійно і ніби нормально пояснюємо, що веземо тварин лікувати. Я навіть сходу придумую більш-менш нейтральні, але нагальні симптоми, і все ніби ок, навіть незважаючи на те, що одна тварина з *тих* намагається симулювати з себе знавця ветеринарії. В мить, коли вже починаємо вірити, що таки пропустять, одне з них ляпнуло *«нам тут бєшенство нє нужно»* і схопилось за автомат. На щастя, інші сприйняли його слова як жарт (судячи з невдоволеного штебла челіка, він цього не оцінив), поржали з нас, доки потєрєбонькали, знов позасовувались в авто по пояс, і тоді вже пропустили. Навіть не звернули увагу на те, як влучно зателефонував один із смартфонів з якоюсь національною піснею (*та все, блін, перевірили, ага! Навіть пригадали, що їх тригерить українська, і постійно скатувались на неї, а чом би й ніт*).

Далі був підйом на гору, в фігуральному та моральному сенсах. Підйом, на якому мені дістало клепки пожартувати, що за весь час, коли я вчився кермувати, у мене жодного разу не глохло авто. От жодного. Інша фігня вилізала, бувало, всі ми не без гріха. І я себе прокляв. З того моменту авто глохло просто як скотина.

Зверху ми протупили і проїхали невластивий цьому шляху з'їзд наліво, до села, по якому мали пхати в об'їзд. Злі мавпи на другому блокпості цей трюк не зацінили, я різко загальмував — як смертник — і з тієї сраної хвилини прокляття вступило в силу.

«Простите, я сейчас... Простите. Простите».

Ривок. Ще ривок. З кожним новим ривком все більше нервуємо ми всі і все кругліші злякані очі мого малого. Нарешті мавпи починають давати поради тупим бабам, а одне навіть засовується в автівку і паскудним тоном інтимно шепоче мені: *«Рычаг передач к коленочке своей ласково подтяни»*. Від того хочеться блювати, як і від його смороду, але криво посміхаюсь і тепер вже навмисно зображую тупе бабисько: *«Ой, спасіба вам, і єщьо раз простітє»*. Нарешті авто починає рухатись і ба ніби на автоматі видає: *«Дай вам Бог здоров'я!..»* — і, не встигаємо навіть віддалитись від них, додає: *«Шоб ви всі повиздохли здоровими»*.

Ма не блідніє — синіє навіть, але все одно нервово хіхікаємо та нарешті повертаємо в потрібному напрямку.

Два з трьох. Або чотирьох.

Зазвичай тут орчих блокпостів три, але якщо через Криницю, то може бути і чотири. Або навіть п'ять. Як пощастить — чи не пощастить. Але навіть якщо чотири — це вже половина. Половина пекла і три години шляху, хоча якщо йти пішки додому, звідти я б добрався хвилин за п'ятнадцять максимум. Я і звідти бачив і наші ворота, і малюнок на них.

А тим часом гора... Все перегороджено і розхуярено. Гора — це в прямому сенсі гора, і на високій точці там типу ларьків та закусочних багацько, для туристів, для тих, хто пхне на море, для дальнобійників... Ну, тобто було. А залишились лише невзнавані остови та руїни. *Початок шляху, що навіває на позитив.*

«Ба, куди далі? Ба?..»

«Мам!»

Здригаюсь на різкий, невдоволений окрик моєї мами, але не ризикую обернутись. Тримаю кермо так, ніби від того залежить моє життя...

А, ніт. Від того і справді залежать наші життя.

А тим часом в автівці війна.

«Піздохайте як є, не промажете».

«Мамо! Твою наліво!»

Одна з собань заплуталась лапою в ручках сумки-переноски, і мало того, що передавила кінцівку, то ще й затисла кішку. З багажника стирчить лише дупа моєї ба, яка мала вказувати нам шлях, і багажник їй важливіше, аніж шлях, заміновані узбіччя, орчня і все інше.

«МАМО!»

Телефонує братик, і тут мій телефон каже «адьос, нєудачнікі» і ниряє під сидіння, туди, де не дістанеш. Шо там, шо там, він мав уточнити нам дорогу, так?

«...Можеш вже не кричати».

Мати нарешті всаджується як положено, перехопивши малого якраз в той момент, як він збирається вибратись з зазору між сидінням та торпедо й полізти мені на руці, і бачить те, що бачу я. Колону. І наступний блокпост.

Тут вже черга. З нашої сторони автівок з п'ятнадцять, не більше. З Запоріжжя — незлічeнно, та ще й в два ряди. Замість дороги тут вузька ґрунтовка, і ті два ряди заповнюють собою все і випирають на небезпечну зону. Орчні багацько, проїзд уродський, але ніби шмонають несильно і недовго.

Зупиняємось. Катимось на два-три міліметри. Зупиняємось. Катимось. Зупиняємось. Катимось. Зупиняємось.

Стоїмо. Люди потихеньку виповзають з автівок, закурюють. Хтось пхне в кущі зі зрозумілою метою і повним нерозумінням того, що там можуть бути розтяжки (спойлер — і вони там були). Пригадую ще декого.

«Не хочеш сходи...»

«ТИ СМЕРТІ МОЄЇ БАЖАЄШ?! ТО Я ЗАРАЗ ВИЙДУ І ПІДУ, ВБ'ЮСЬ! АЛЕ НЕ ТАК!»

«...Дотерпиш?»

«Я везу на підконтрольну! На нашу землю!»

Аргумент, звичайно, дурнуватий, але що ж. Відволікаюсь на дядька, який пробігає повз, бо їх вже, як виявилось, розігнали: орчня боїться скупчень українців (і недарма).

«Вибачте, а не підкажете, чому стоїмо?»

«У них обід. До десятої».

Дев'ять тридцять сім. Обід. Угу. Логічно.

Знов звонить телефон, але всі доволі швидко здаються в потугах дістати його з-під сидіння. На щастя, братик як дупою чуяв і дізнався телефон моєї мами.

«Ви де?»

«В Попово».

«...Де саме?»

«Десь, бть, в Попово!.. У блокпоста».

З пару хвилин слухаю, як трубка матюкливо мовчить.

Мати забирає телефон, питає, де він сам.

«Ще в Запоріжжі».

Метався містом, шукав нам бензин, розраховуючи, що план має почати діяти в обід.

Ну шо, кому зараз легко.

«Всьо, їхай. Десь та зустрінемось».

Несправедливо та підступно, але я вже не в тому стані, щоб цяцькатись з людьми, то кладу трубку, не дослухавши все те, що він про мене думає. А думає він багато.

А тим часом мавпи на великих вантажівках розпихують всіх по обочинах, катають та верещать. Шось. Ніхєра не чутно, бо реве, але, бляха, важливе і про проїзд.

Між іншим телефон звонить вже у ба. Меріха. Питає, чи, випадком, мій батько не їде разом із нами.

Напружуємось всі гуртом.

«Ні, він вже давно виїхав».

«А, ну ладна».

Зачувши гудок відбою, ма обережно уточнює: «Здається, вона не в курсі, що ми проїхали перший блокпост».

Здається. Після десятої ж, казала. То може бути й так. Краще б було так. Чесно, мені було б легше знати, що орки зжалились над автівкою з тупими бабами та собанями, аніж знати, що вона нам допомогла.

За цими похмурими думками час пливе подразливо повільно. Але все ж добігає десятої. Знов рушаємо з місця і я напружуюсь щодо класичного «вийти з авто, відкрити багажник», а також із остраху, що авто заглохне. На щастя, обійшлось. Знов виходила ба, і все пройшло навіть швидше та менш нервово, аніж раніше.

Авто не глохло. Але виникла інша проблема. Ті два ряди колони із Запоріжжя не просто перекрили весь шлях. Автівки виїжджали ще на зустрічну — тобто раптово виринали прямо морда до морди в найнеочікуваніші моменти, і я просто дивом примудрився ні в кого з них не стукнутись.

Свої підгадили, от дякую.

Хоча ті, що виринали і проїжджали без черги, гламурні баби на гламурних джипах, жиромордi чоловіки, які ручкались-цілувашкались з орчнею, навряд можуть зватись «своїми».

На так-сяк вибрались і звідти... і всьо. Колони перед нами немає. Уїхала. Куди, бляха, їхати, куди рулити — та хз. По карті я бачив: дохєра прямо, а потім дохєра вправо до самої траси Харків-Симферополь. *Знов телефон.* Звонить дядько якийсь від братика, каже: «Ща я вам раскажу, аткуда гатовілось нападєніє», і давай про якесь ліво розповідати. А там зліва річка та залив, чисто тільки на рибалку прям в автівці амфібією хуярить. Відповідаю: *«Сорян, я вас очінь плохо чую»*, і вирубаю телефон. Їдемо. Дорогу звідси не знав уже ніхто, але, на щастя, вона була одна, то ми робили вигляд, що знаємо, куди їдемо.

От як є, так і їдемо. Типу в'їхали в, я так зрозумів, Велику Криницю, по селу пхнемо, і я взагалі не відчуваю ширини дороги. Ледь не віджали у якогось діда вудочку, яку він на плечі повз нас ніс. А там поперед нами авто, яке ніби теж в колоні їхало, тупо посеред дороги зупинилось, і у місцевого велосипедаста дорогу, мабуть, питало. А велосипедаст, не будь дурним, став, бляха, поперек дороги прямо. Справа авто (бусік), по центру і зліва велосипедаст. Кажу: пізда дядькові, скажемо, що то орки були. Мої поржали, але так-сяк вирулили.

Їбашим далі, як Босх на душу положить. А попереду якась череда авто і люди. Ба каже: *«О, колона!»*. Але хєрушки. Дядько з натовпу вискочив і рукою маше — *повертай, бляха, направо*, — і я, такий красивий, на всій швидкості й повернув. Який там поворотник, ви шо, та!..

Вже не їдемо, хєрачім далі. Село скінчилось, дорога трішки мілієте, поля та дерева потяглись, виглядало трошки якось дивно, але ми вирішили, що типу ніби в потрібну сторону, то хай і так. *Їдемо-їдемо-їдемо-їдемо.* Перед нами нікого, за нами дохєра. Ну, думаю, або вірним шляхом прямуємо, або бляха ща заведу колону, Сусанін хєров.

Нє, таки виїхали на трасу. Якраз біля того кафе, де, як казав батько, останній блокпост орків.

Ба давай кричати: *«Збавляй швидкість!»* (бо я трішки до 80 розігнався, хоча моє це було десь 50-60), я на нервах, але бачу — о, бусік ніби знайомий, був на блокпості перед нами. Ну хоч сторона та. Вирулюємо — траса та, блокопоста нема. А далі було вихляння вже по трасі, ще знедавна новій та свіжеремонтованій, а тепер дірявій, розхєраченій, з якої стирчать снаряди, їхні уламки та стовпики відбійників, якими позначили дірки, щоб водії зльоту не впахались і не було біди.

Розминка перед справжнім маневруванням.

А ще були поради: що мені де натискати, які пєдалі крутить, яку передачу включать. *Та яка блять передача. Шо увімкнулось — то й нехай. Піздує і дякую.*

Ну, хоч щось.

До з'їзду на Дорогу Життя було ще нічого, а потім знов почався лютий стрес. На карті одне, в житті зовсім інше. Ми звернули майже наугад, а за нами всі інші, і вага відповідальності майже ткнула мене носом у кермо. Ма зателефонувала приятельці, яка добре орієнтується на місцевості, і та почала торохтіти скороговіркою таку інструкцію, що навіть вміняємий я б її не вкурив і не запам'ятав, а не те, щоб так. І, як на зло, малий вирішив, що стрибки на колдобинах — кращий час для того, щоб почати видиратись мамі на руці, щоб дістатись до мене.

Вибачте, незнайома жіночко, що не витримав і прикрикнув на вас. Мої — не вибачаюсь, ви всі заслужили. Ну, хоч трошечки, але точно. Коротше, все, що вона встигла передати до того, як зв'язок урвався, вклалось у три рядки, на яких ми все просрали і звернули не туди. Ну, тобто туди, бо шишка напрямку працює ой-йой, але все одно не дуже. Бо поворотів, як виявилось, ажно два. Перший, проґавлений, вів на шлях, який знають лише місцеві, а від того не такий роздовбаний та навіть місцями вміняємий. Другий, як згодом виявилось, виводив на ту Дорогу Життя, якою користувались всі, і на якій ми ледь не залишили шмат свого авто.

То не дорога була, а квест на виживання. І все зовсім не по інструкції, от взагалі. І ніякого місточка. А земля, яку замісили автобусами, коли це була багнюка, тепер стала — чисто дюни і терикони. Обідрали нахєр днище геть зовсім. Запахло трошки горілим в салоні. Ба тихо каже: *«Отутой і застрягнем».* Я, бляха, хоч як вирулюю, але все одно срані американські гірки. Днищу тризда, нас підкидує, двох кішок витрусило з переносок.

Вєсєліє.

І за нами туйова хуча авто, що не зупинишся і не роздивишся, як проїхать.

А куди далі?

А де розйобано, туди і далі.

І то вже був треш, а потім настав фінал.

ДУЖЕ ОХУЄННО КРУТА ГОРА, прям різко вверх, під крутим кутом, і роздовбана, і не пряма.

...

І там ми і заглохли.

І всьо.

І з авто не вилізти, не підштовхнути, бо педаль гальма не бросити, і вниз не скатишся, бо за нами дохєра всіх, і всьо. *Ні туди, ні сюди.* А до вершини чисто метрів зо три-чотири максимум. Рукою дотягтись.

Ну, коротше, мене заціпило на сидінні, і що робить?

Ба вилізла і почала бігати навколо. Каже: потрохи-помалу скотимось вниз. А що далі — та хз. Розгону не візьмеш, заново хєр заштурмуєш. А тим часом нас почали потроху об'їжджати.

І тут дядько.

Проїхав, зупинив авто, вийшов і до нас. На так-сяк пояснили всю хєрню, і дяка Богові, дяка Всесвітові, що він блін просто от взяв і допоміг. Знайшли під його керівництвом каменюки, щоб не скачувалось, ми вилізли, він заліз і загнав нам авто наверх, на рівне... А в самого — авто з малими дітьми. *Не знаю, хто ти, дядь, но бляха від душі просто сердешне дякую.*

Тільки з третього разу вийшло нормально тронутись, бо я вже ніякий був і воно глохло. Дядько спочатку попитав — *шо ти, типу, зовсім хєровий водій, да?* Кажу — вперше їду після отримання прав (ні, ну правда. А тим паче **так**). Проникся, побажав удачі. Потрохи-помалу поїхали далі вже за всіма. Зробили ту срану «П», виїхали в село, там знову всіх загубили і чисто навмання виїхали на трасу.

І знову траса, і знову печаль. Горілі плями, дірки, снаряди от прям як ввіткнулись, так і стирчать. Ба впізнала поселення і скрикнула так, що мене аж вихнуло по дорозі. З'являється зв'язок. Телефонуємо братикові.

«Ти де?!»

«В Григорівці».

«Ну далеченько, але вже чекай там».

Бачу, як кривиться ма. Питає, а чи не можна почекати його тут, бо навколо вже підконтрольні, а всередині авто трішечки тризна. Я вже і згоджуюсь, але тут бачу перший наш блокпост. Кажу — *от заїдемо за наш блокпост, і можна.*

Під'їжджаємо до блокпоста. Хлопці до нас, і мої баби одразу в сльози. Я при вигляді жовто-блакитного теж просльозився, рука з документами тряслась, як у заповзятого алкаша. Перевірка. Хлопці не усміхнені, мрачні, але дуже чемні. Тим часом під'їжджає автівка фірмова, ДСНСна, зі сторони Запоріжжя, зупиняється біля нас. Усміхнений дядько висовується у вікно.

«Дівчата, їбоште до моста, а там внизу доєднаєтесь до колони...»

...

І саме в цей момент починають їбашити по трасі. Чимось важким. Потім казали, чи то з літка бомбили, чи то ХИ його ЗИ, та й байдуже. А тоді і тим паче. Бо авто аж підкидає.

Хлопці з блокпосту — в схованку. Так швидко, наче їх і не було. ДСНС по зйобам. У мене зі звуком «хлюп» сльози просто всосались в очі.

Авто знов підкидає, бахає десь вже дохуя поруч, я по газах.

...

А ВОНО БЛЯТЬ ГЛОХНЕ.

Ну все, доїздились.

...

Раз сіпнулась — заглохла, два, на третій я вже в'їбав як чорт по газах і на швидкості до 150 км/год об'їжджав загорожу на всіх блокпостах і просто рандомно на дорозі, як той шумахерний геній маневрування. В житті, мабуть, такого більше не повторю. І не скажу, що, бляха, хочеться.

А там лабіринти. Раз то бетонні блоки, то їжаки, то купки піску, два, три. І хитрі, сука, повороти суперкруті, і зігзагів штук так по сім-десять. І бабахи на фоні.

Але ж круті хлопці на вибухи не обертаються!

«Диши! Диши! Диши!»

«Та не диши так ШУМНО, ТИ МЕНЕ ЛЯКАЄШ».

«МАТЬ, МАТЬ ТВОЮ, ЗАМОВЧИ!»

Я в нормальному стані зассяв би так їхати. А тут — під обстрілами, та на швидкості, та попереду авто, та позаду. Ну, коротше, поцарапався, але навдивовижу зовсім мало.

Так-сяк пропхались, бляха, ще пости проїхали, і от та сама Григорівка. Я вже збавляю до 80, і тут ба каже: *«Шото там на жовтому москвичі нам маше».*

Пригальмовую, вже заднім розумом пригадуючи, як братик казав: «Таких жовтих москвичів у світі лише два, в мене і в Майкла Джексона», але то таке. Чесно кажучи, то були вже якісь рефлекторні дії, а не свідомі рішення. Зупиняюсь вже чисто на автоматі і розумію, як сильно мене починає трусити. Гіпервентиляція, панічна атака — перша за багато років — вже на підході. Щось намагаюсь сказати, але заїкаюсь.

Тук-тук.

Братик (Боже, справді він! Це справді він!!) заглядає у вікно, але мене вже як того хом'яка розірвало. Трясучка. А як його побачив, то і в сльози. І слова навіть сказати не можу. Він, бідося, аж перелякався трошки.

З горем пополам пояснили, що з авто. Мама вилізла з малим,

а я слідом. А сам ледь рухаюсь, як припадошне. Малий на брата ледь не кинувся, а мені від того навіть трошки легше, бо було страшно від того, що він сидів так тихо і навіть не кліпав весь час. На те я відволікся і трішки відпустило. Ну а далі кермував вже братик, мама сиділа з ба позаду, нахвалювали нашого героя і розповідали все, що сталось. А я взяв малого на руки, притиснувся до його спини і хвилин двадцять просто нічого не міг. Ані плакати, ані розмовляти. Нічого. І малий сидів смирно, навіть не рухався.

А от братик прям молодець. І дорогу знав, і сам з хлопцями спілкувався, і сам все пояснював, і сам документи давав. Жарт за жарт трохи розвеселились вже. Хоча все одно важко було, бо постійно відволікався і зупинявся, щоб друга почекати, який його жовтого москвича додомку віз.

Зате він пепсі привіз. І шоколядку, яка потаяла в гівно.

В якийсь з черг на якомусь блокпості братик залишив нас і виліз через вікно до друга. В салоні — як ніби лампочку викрутили. Все завмерло та затихло. Кішка вилізла з переноски, озирнулась і залізла знов. Навіть повітря застигло.

Раптом хтось підходить.

О, це той самий чоловік, що нас врятував!

Заглянув в авто, підвів брови.

«Я шось не зрозумів... Типу з вас вже ніхто не хоче за кермом сидіти? А вести хто буде?».

Посміялись. Розірвало. Видихнули. Тупі, щоправда, навіть ім'я не спитали, тож якщо ти це читаєш, чоловіче, або хтось твою розповідь про ці події десь чув, зв'яжись зі мною, будь ласка. Ба за тебе молитись буде, та і ми з ма щось придумаємо!

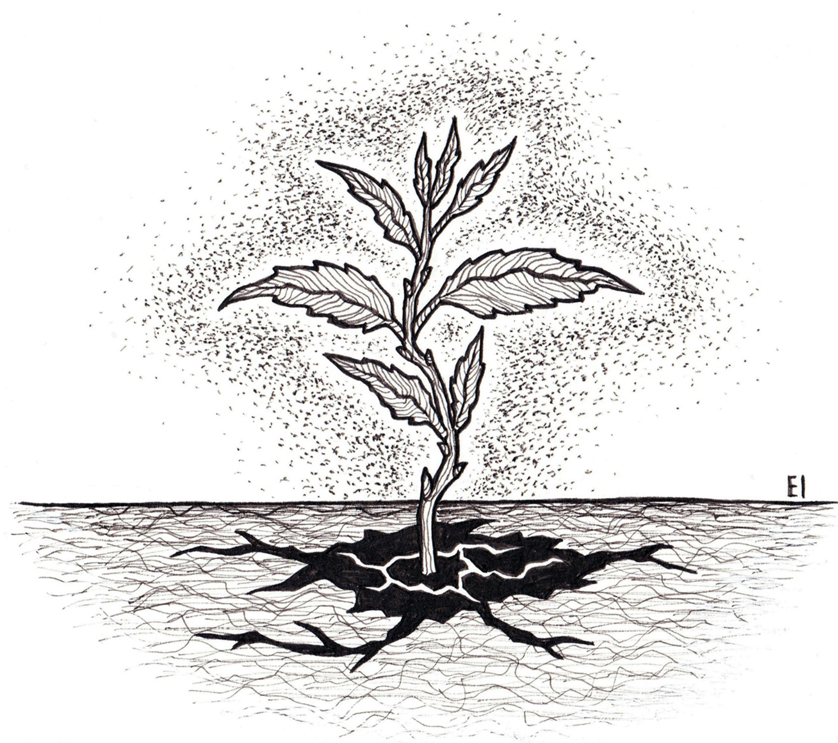
...

Так і доїхали. Сорокахвилинна дорога в п'ятдесят кілометрів зайняла в нас більше семи годин, але ніби пройшло ціле життя. Цю історію ми переповідаємо всім, хто хоче (і не дуже хоче) слухати, і тепер вже майже не плачемо крізь сміх. Але руки все одно трусяться. І за кермо я вже хєр зна, чи сяду колись. А може і навпаки.

Тільки згодом.

Дуже-дуже-дуже-дуже згодом, окей?

Black Jackal
17.07.2022
Василівка — Запоріжжя

14.04.22 — Конец

Мне снова вспоминается сон.
Один и тот же — уже несколько недель.
...Сон-принятие.
...Сон-одиночество.
И одновременно —
ни то, ни другое.
Мне снится Апокалипсис.

Это последний день; у него нет начала и не будет конца. Из окна своего дома я вижу алое зарево. Скашиваю взгляд, помешиваю листья в чае. Небо... Невероятно. Висит так низко, что, кажется, если вытянуть руку, то его можно коснуться; бурлит и кипит, как раскалённая карамель, всеми оттенками багрового и медного. Ни капли живой бездонной голубизны — только изредка на магмовой поверхности всплывают спирали цыплячье-жёлтых облаков.

Под умирающим небом разрушается мой мир. Земля в неровном чуждом свете кажется чёрной. Вдали слышен грохот опадающих карточными домиками высоток; иногда ангельскими трубами гудят лопающиеся провода.

Я должна бы чувствовать страх. Священный ужас, благоговейный трепет. Но я не чувствую ничего, кроме примирения.

Отворачиваюсь от окна. Задёргиваю шторы. Допиваю чай. Смотрю на идущие вне времени часы.

Пора.

Во дворе уже ждёт микроавтобус — старый, обшарпанный, как из роуд-муви. Даже не сильно важно, мой он или чужой, ключи всё равно в зажигании. Сажусь за руль, открываю окна — в лицо бьёт отвратительно горячий воздух. На вкус — пепел и гарь; соль, вода, разогретый бетон и мокрая от дождя земля. Не глядя включаю радио.

Pixies — «Where is my mind?»

Под музыку я медленно еду по городу — медленно, чтобы успеть остановиться перед несущейся в панике толпой. Перед падающим на дорогу деревом. Перед трещиной, возникшей под колёсами. И забрать своих друзей. Люди садятся, песня продолжается.

Мы не говорим между собой. Не шутим. Слова просто не нужны: каждый знает, куда и зачем мы едем. Изредка меняемся местами. Я закрываю окна микроавтобуса, когда нас окружает толпа; за ней что-то горит, так ярко, что почти сливается с небом. Нас обвиняют во всех грехах и бедах, пытаются выбить окна, открыть двери, достать, разорвать. В кузов летят камни, скрипят по стеклу ногти — но мы едем дальше. Это не наша проблема и не нам быть за неё в ответе.

Мы выезжаем из города, который медленно превращается в руины. На трассе уже никого нет. Стоят брошенные как попало машины, асфальт покрыт трещинами, вываленные из багажников вещи размёл ветер. То тут, то там чернеют кривыми зубами выкорчеванные столбы и дорожные знаки. Чуть прибавляю газу — быстрее доедем.

...В конце пути сворачиваю с трассы. Там, куда мы едем, нет дороги. Автобус плывёт через поле, по окна в ковыле, сейчас напоминающем расплавленное золото, пока не добирается до пляжа. Только сейчас я впервые вижу солнце. Огромное, низкое, пылающее жаром в последней агонии, оранжевое, как чернобрывец. Оно лишь немного касается поверхности моря, по которому стелется дорожка из янтаря прямиком в чрево ада.

Мы выходим из автобуса. Садимся на песок.
И смотрим.
Ждём —
с притуплённой радостью и умиротворением.
Так выглядит закат нашего мира.

Morrigan S. Crows
14.04.2022
Лодзь

Зміст

Над номером працювали

Головний редактор та лідер проекту	**Герр Фарамант**
Голова редакційної колегії	**Данило Змій**
Редактори	**Данило Змій** **Видра** **Герр Фарамант** **Yellow Fox** **Ді-Анна** **Morrigan S. Crows**
Коректор	**Ерік Іскра**
Художній редактор, верстка	**Mirouen**
Ілюстрації	**Видра** **Yellow Fox** **Ерік Іскра** **Ulmariae**

Окрема подяка ***авторкам та авторам***, які надіслали нам свої історії,
та ***вам***, наші читачки та читачі.

НАШІ СОЦМЕРЕЖІ:

https://anderhound-mag.carrd.co/

Весна

Весна не подкрадывается. Весна наступает. Весна приходит. Безотвратно, непреодолимо, вопреки всему. Она кажется невозможной, нереальной. Но она проникнет всюду. Травы покроют землю, зелень покроет ветви, цветами покроется всё, чему суждено цвести, и их аромат пробьётся сквозь твою страшную поволоку, сквозь пелену ужаса и боли, укрывшую твою душу. Гроза прорежет смрад дыма озоном. На какие-то мгновения твоё сердце замрёт не от страха, а от красоты. Весна — самый великолепный сорт неотвратимости.

Di Piligrimm
11.04.2022
Черкаси

Це антологія пам’яті. Тут зібрані тексти звичайних українок та українців, постраждалих від вторгнення росіян на нашу землю, до наших міст та поселень. Але що важливо: це не «стіна плачу» про те, як усе погано, а — рефлексія, осмислення пережитого досвіду, виражена у художній прозі, поезії, щоденниках та спогадах, які читачі нашого журналу надсилали нам у соцмережі. Справжні голоси та думки: як тих, що залишились в Україні, так і змушених виїхати.

Це збірка спільного досвіду, що охоплює період війни від кінця зими до середини весни 2022 року, і тексти ми розставили саме за хронологією подій у них, від перших годин повної сліпоти й глухоти через дим та вибухи й до підняття, зміцнення духу надії з розквітом — так, знаю, що будь-яка поетика тут звучить хибно, але — саме вкраденої весни. Вкраденої, але нашої. Яку попри все ми собі повертаємо.

